

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2014 / 07

FİYATI: 4 TL

Kadı Kararı: Fatih'in Eli Kesilecek!

Hikmet Uluğbay:

**Başımızdaki
Büyük**

Sorunumuz:

Korku! Sh: 37

Sinan Meydan:

**Cumhuriyet'in
Eğitim Mucizesi** Sh: 5

Sıtkı Aydınal:

Yunanların İçtenlikli

Özeleştirisi:

İzmir'in İşgali Sh: 20

Mümtaz İdil:

Bilmediğimiz Bir
Kahraman

Tom Clarke

Sh: 96

Antik
Çağ'dan Şaşırtıcı
Bir Miras:
Bilgisayar

Azerbaycan'dan
Dr. Şahin Musaoğlu:
Hardasan
Suat Aydın? Sh:34

Tarih: 27 Aralık 2012. İki yıl sonra evimde uyandım sabaha. Kütüphaneye girdim; polisler darmadağın etmişti. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile ilgili yazılmış kitapları bir araya getiriyordum... Aradım... Aradım...Yok...

Bulamadım. Peki...Hırsız kimdi... Niye çalmıştı?

Bilgileri- belgeleri ileride Erdoğan'a karşı kullanmak için alıp götürdüler dosyayı. 17 Aralık Operasyonu başlayınca, bekledim; "Bakalım bizim dosya ve defterden de bilgiler ortaya serilecek mi" diye! Cemaat/paralel yapı, o bilgileri Cumhurbaşkanlığı seçiminde mi kullanacaktı? "

Çıkmasını hiç bekleme, otur yaz" dedim.

"Kayıp Sicil/ Erdoğan'ın Çalınan Dosyası" kitabı böyle ortaya çıktı.

Soner Yalçın Mayıs 2014

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya 2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Yayın Genel Yönetmeni

Mete Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı :

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:

Haydar Göfer

Sanat Danışmanı:

Süheyla Dinç

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Başkent Üniversitesi'nin bir kültür hizmeti olan Bütün Dünya 2000,

Başkent Üniversitesi kuruluşlarından

1. Cadde, No: 77, Bahçelievler, Ankara adresindeki Aküm Reklamcılık, Danışmanlık ve Yayıncılık Ajansı

Sanayi ve Ticaret A. Ş.'nin

3. Cadde, No: 2, Yenimahalle, Ankara adresindeki tesislerinde basılmıştır.

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkircioğlu,

Gürbüz Atabek, Kaya Karan, Alaettin Giray,

Ayhan Erten, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Manuel Bilos, Cengiz Dolunay

Sürekli Yazarlar:

Yücel Aksoy, Pelin Hazar Aliabbasi, Sabriye Aşır,

Dr. Sıtkı Aydınel, Nuray Bartoschek, Sadi Bülbül,

Haluk Cansın, Haluk Erdemol, Sema Erdoğan,

Konur Ertop, Gürbüz Evren, Metin Gören, Mümtaz İdil,

Muzaffer İzgü, Sinan Meydan, Filiz Leloğlu Oskay,

Cengiz Önal, Sebahat Önen, Cengiz Özakıncı,

Saniye Özden, Tekin Özerterem, Bekir Özgen,

Nergis Öztürk, Yaşar Öztürk, Sezin San,

Mete Tizer, İzlen Şen Toker, İzmir Tolga,

Suat Türker, Engin Ünsal, Mehmet Ünver, Dr. Mehmet Uhri,

Orhan Velidedeoğlu, Mustafa Yıldız

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 215 51 27-313

Faks: (0312) 222 90 07

İletişim Adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok,

Kat: 3, Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

Tel: (0216) 456 27 27 (pbx)

Faks: (0216) 456 27 29

Dağıtım: Yaysat

Basım Tarihi: 23 / 06 / 2014

www.butundunya.com.tr

butundunya@butundunya.com.tr

- 3 "Hardasan Suat Aytın?"
...ve Öyküsü** *Mete Akyol*
- 5 Cumhuriyet'in Eğitim Mucizesi**
Sinan Meydan
- 11 İsmet İnönü ve Bayrak**
- 13 Hakimiyeti Milliye Yazıları**
- 15 Atatürk'ün Son Yılları** *Cengiz Önal*
- 20 Yunanların Anadolu Macerası**
Dr. Sıtkı Aydınel
- 24 Vatan, Millet, Sakarya Edebiyatı**
Tekin Özertem
- 29 Sizin Onurunuz, Utanma
Duygunuz ve Bilinciniz Nerede?**
Deniz Bener
- 34 Hardasan, Suat Aytın?**
- 37 Korku** *Hikmet Uluğbay*
- 42 Cübbe**

43

İstanbul Kadısı
Hızır Bey Efsanesi

Cengiz Özakıncı

- 51 Ermeni İddialarına Gerçekler
Üzerinden Yanıtlar**
Gürbüz Evren
- 56 Tribünde Güneşlenmek**
Metin Gören
- 61 Eski Zaman Ozanları** *Konur Ertop*
- 66 Tacoma Narrows**
Sabriye Aşır
- 71 Petrol İnsanla Tanışıyor**
Hikmet Uluğbay

- 77 Afrodit ile Adonis**
Haluk Erdemol
- 82 Sard** *Süheyla Dinç*
- 87 Antikythera Düzeneği**
Zeynep Buras
- 92 Tam da Sezon Başlarken**
Can Pulak
- 94 Jean-Jacques Rousseau**
Mete Tizer
- 96 Tom Clarke** *Mümtaz İdil*
- 101 Din Dersinden Muafiyet**
Mustafa Tokyay
- 104 Hafize Ana** *Zeki Sarıhan*
- 107 Güngören Apartmanı**
Bekir Özgen
- 112 Neler Olmuyor ki Dünyada**
Sezin San
- 117 Kameranın Dilinden**
Mehmet Uhri
- 121 Meyve Metin** *Muzaffer İzgü*
- 126 Kim Kimdi** *Sabriye Aşır*
- 130 Akşam Yemekte Tavuk Var,
Tavuk!** *Nergis Öztürk*
- 133 Başarının Gizemi** *Yücel Aksoy*
- 137 Ferihan Topbaş** *Sema Erdoğan*
- 144 Gölgeler** *Sadi Bülbül*
- 147 Einstein'ın Buzdolabı**
Melek Kurt
- 12 İlk Dersimiz Türkçe**
- 28 Fırçalayarak**
- 50 Bilginizi Denetleyin**
- 142 Ufak Tefek Bilgiler**
- 151 Çözümler**
- 152 Yarının Büyükleri**
- 154 Bulmaca**
- 156 Satranç**
- 158 Ayın Kitapları**
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük**

"Hardasan Suat Aytın?" ...ve Öyküsü

"Hardasan" sözcüğünün ne demek olduğunu ben dün öğrendim, izninizle, bugün de size öğreteyim:

"Hardasan", Azerice bir sözcüktür ve "Neredesin?" demektir.

Bu bir sözcüklük Azerice dersimizden sonra "Hardasan Suat Aytın?" tümcesinin anlamı, bakınız, kendiliğinden ortaya çıkıverdi:

"Neredesin Suat Aytın?"

Suat Aytın'ı tanısaydınız, bu sorunun yanıtı da kendiliğinden ortaya çıkacaktı ama...

Tanıımıyordunuz onu ve doğal olarak da, onun nerede olduğunu bilmiyordunuz.

Azerbaycan'ın saygın gazetesi "525'inci Gazete"de, Dr. Şahin Musaoğlu imzasıyla ve "Hardasan Suat Aytın?" başlıklı bir yazı yayımlandığını görünce, bu yazıyı sizle paylaşmak istedik, Bütün Dünya'nın bu sayısında alıntılıdık.

"Hardasan" sözcüğünün ve "Suat Aytın" adının size tanıdık gelmeyeceğini düşünerek, yazının girişine kısa bir tanıtım yazısı ekledik. "Önce, 'Hardasan' sözcüğünün anlamını açıkladık, sonra da Suat Aytın'ın kim olduğunu özetledik: "Suat Aytın, yurt içinde ve yurt dışında Türkiye için çok önemli

görevler üstlenmiş ve bunları başarıyla yerine getirmiş bir Emekli Kurmay Albay'dır.

Bu ipucundan sonra başlığımızdaki sorumuzun yanıtını da kolaylıkla bileceğinizi varsaymamıza karşın, onun nerede olduğunun bilgisini de, yine özetleyerek şöyle bildirdik:

"Emekli Kurmay Albay Suat Aytın, askeri bir darbe yapmayı aklından geçirdiği savıyla ve sanki bir savaş tutsağı kimliği taşıyormuşçasına bir korkuyla dört yıldan buyana, Silivri Cezaevi'nin 5'inci Bölümü'ndeki 15 metrekarelik bir ceza infaz hücrelerinde kapalı tutulmaktadır."

"O gün" Bütün Dünya'nın Temmuz sayısının ön hazırlıklarını tamamlamış, basımının başlatılması için matbaaya gönderdiğimiz 18 Haziran günüdür.

gün akşam saatlerinden başlayarak tüm yurdu bir müjde meltemi olarak kaplayan Anayasa Mahkemesi'nin rahatlatıcı kararını duyunca, biz de Bütün Dünya'nın baskısını durdurma kararı aldık ve "Hardasan Suat Aytın?" başlıklı yazımızın giriş bölümünü değiştirmek üzere, biz de Silivri'de, bir bölümü içeride, daha büyüük bir bölümü

dışardaki tüm “Balyozcu”larla birlikte, tahliye kararının uygulanmasını beklemeye başladık. İçerdeki “Tutsak Balyozcular”ın, cezaevinin dış kapısının dışında, özgürlüklerine ilk adımlarını atmalarının sevinciyle, aile bireyleri ve yakınlarına kavuşmalarının mutluluğunu birlikte yaşadıkları o unutulmaz mutlu anlarının içindeki bir bambaşka unutulmaz anlarında ise tümü, bu kez de bir “ayrılığın üzüntüsü”nü yaşadılar.

O unutulmaz anlarının o özel anlarında tümünün yüzlerindeki mutluluk bir süre yok oldu, gözlerine yaşlar doldu.

Yaşadıkları o an, son dört yıllarının tüm gecelerini ve gündüzlerini paylaştıkları “İnfaz Koruma Memurları” ile “vedalaşma” anlarıydı.

O son dört yılın “geceli gündüzlü” dostları, “Bu koşullarda bir daha görüşmemek” dileğiyle birbirleriyle kucaklaşarak vedalaşırken, belki de o anlarının anısı olması dileğiyle, birbirlerinin omuzlarına gözleminin yaşını da bırakıyorlardı.

“İlk iki üç gün nasıl olsa geçer de” dedi gardiyanlardan biri, “O ilk günler geçtikten sonraki günler bir

türlü geçmek bilmez. İşte o zaman koyar bize bu zoraki ayrılık...”

Mesleklerinin halk arasındaki adıyla “Gardiyan” olarak tanınan infaz Koruma Memurları’nın yaşamlarında, kolay kolay alışamayacakları başka bir boşluk daha oluşturacaktı, bu zoraki ayrılık:

“Şu dört yılda burada, o kadar çok şey öğrendim, o kadar geniş bakış açısına sahip oldum ki...” dedi içle-

rinden biri, “Kendimi şu an sanki bir üniversiteden mezun olmuş gibi görüyorum... Bilmediğim o kadar çok şey öğrendim, görmediğim o kadar çok şey gördüm, tanıtmaktan onur duyduğum o kadar çok değerli kişiler tanıdım ki burada dört yılda...”

***

“Silivri Özel”de o gün içerdeki dört yıllık “emanet”lerini geri alan aile bireyi ve yakınları “Balyozcular”, o gün yalnızca cezaevi kapısını değil, Silivri’nin kent sınırlarını da arkalarında bırakarak dört yıl sonra ilk kez güle oynaya, coşkuyla, mutlulukla evlerine dönerlerken, kimbilir kaçmıncı kez orada bıraktıkları gardiyanlar, bu kez kendilerinin yalnızlıklarıyla baş-baş kalacakları ilerideki günlerinin ve gecelerinin bomboşluğunun ürpertisini duyumsuyorlardı, ne zaman geleceklerini şimdiden bilemedikleri yeni konuklarını beklerlerken...•

meteakyol@butundunya.com.tr

Saklı Tarih
Sinan Meydan

Cumhuriyet'in,
yokluk ve yoksulluk
günlerinde yaratılan
başarı öyküsü

Cumhuriyet'in Eğitim Mucizesi

3 Mart 1924'te çıkarılan
430 sayılı Eğitim Öğretim
Birliği (*Tevhid-i Tedrisat*)
Kanunu'yla çok başlı
eğitime son verilmiştir.

Aynı gün çıkarılan 431 sayılı kanunla Hilafet, 429 sayılı kanunla da Şeriye ve Evkaf Nezareti kaldırılmıştır. "3 Mart Kanunları" ile eğitimin ulusallaşması ve laikleşmesi amaçlanmıştır. Eğitim Öğretim Birliği Kanunu'yla sadece mektep-medrese ikiliğine son verilmemiş, aynı zamanda yabancı

okullar ile cemaat okullarının tamamı denetim altına alınmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe, tarih ve edebiyat derslerini tüm yabancı ve azınlık okullarında zorunlu ders olarak okutmuştur.

Atatürk çok önem verdiği eğitim işlerini en yetenekli ellere bırakmıştır. Özellikle genç Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati döneminde Rüştü Uzel, Nafi Atuf Kansu, Cevat Dursunoğlu ve İsmail Hakkı Tonguç gibi isimler çok önemli görevlere getirilmiştir.

1924'te Columbia Üniversitesi'nden ünlü eğitimci ve felsefeci Prof. John Dewey, 1925'te Alman Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Eğitim Danışmanı Prof. Kühne, 1927'de Belçika'dan ünlü eğitimci Omar Buyse davet edilerek, kendilerine Cumhuriyet'in eğitim işleriyle ilgili birer rapor hazırlatılmıştır. Bu raporlar doğrultusunda eğitim reformuna başlanmıştır.

1926'dan itibaren eğitim her bakımdan parasız hale getirilmiştir.

Ankara Halkevleri Kütüphanesi. 1932

1927'de kız ve erkek öğrencilerin bir arada okuduğu karma eğitime geçilmiştir.

1928'de Harf Devrimi yapılarak Türkçenin yapısına uymadığından okuma-yazmayı zorlaştıran Arap harfleri yerine Etrüsk-Latin kökenli Yeni Türk harfleri kabul edilmiştir. Bu harfleri halka öğretmek için 1929'da Millet Mektepleri açılmıştır.

Genç Cumhuriyet, öncelikle öğretmen ve okul ihtiyacını karşılamak istemiştir. Bir taraftan özellikle köylerde okullaşmaya gidilirken diğer taraftan ülkenin dört bir yanına açılan Millet Mektepleri, Halk evleri ve Halk Odaları okul olarak kullanılmıştır. Buralarda halka hem okuma yazma öğretilmiş, hem her konuda pratik bilgiler verilmiş, hem de bilim, sanat, spor, sağlık konularında eğitim verilmiştir.

Millet Mektepleri, okulsuz köyler için Gezici Dershaneler açmıştır. Ayrıca Seyyar Muallimler uygulamasını başlatmıştır. Bunlar öğleden önce 12-16 yaş arasındaki çocukları, öğleden sonra ise 16-45 yaş arasındaki yetiş-

Millet Mektepleri, Halkevleri ve Halk Odaları'nda halka hem okuma yazma öğretilmiş, hem her konuda pratik bilgiler verilmiş, hem de bilim, sanat, spor, sağlık konularında eğitim verilmiştir.

kinleri eğitmekle görevlendirilmiştir. Bunlar orta öğretimi bitirenler arasından bir sınavla seçilmiştir. Görev yerlerine giderken kullanılmak üzere defter, kitap, tebeşir, kalem, muşamba, portatif karatahta gibi malzemeleri de beraberinde götürmüşlerdir.

1933'te Mesleki ve Teknik Öğretmen Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

1935'te köy çocuklarına okuma yazma dışında pratik bilgiler vermek için köy okulları açılmıştır.

1937'de askerliğini çavuş olarak yapan yetenekli gençlerden köy öğretmenleri yetiştirilmiş ve okulu, öğretmeni olmayan köylere gönderilmiştir.

Cumhuriyetin eğitim seferberliği sonrasında kahvelerin yerini Halkevi kütüphaneleri, köy okuma odaları almaya başlamıştır. Buralarda halka açık okuma saatleri düzenlenmiştir. Buralara glemeyen-

lerin de kitaplardan yararlanabilmesi için kentlerin değişik yerlerinde kitap sergileri açılmış ve gezici kütüphaneler kurularak köylere, mahallelere kitap götürülmüştür. 1938 itibarıyla Türkiye'de Kütüphanesi ve okuma odası olmayan il ve ilçe sayısı bir hayli azalmıştır. Cumhuriyet ilan edildiğinde 40 bin köyün 35 bininde okul yoktur. Okulu olan köylerde de ilköğretim ancak üç yıl sürelidir. 1939 Eğitim Şurası'nda köy ilkokulları 5 yıla çıkarılmıştır.

Atatürk bir Halkevi önünde

Cumhuriyet ilan edildiğinde tüm Türkiye'de sadece 4894 ilkokul vardır. Bu ilkokullarda toplam 341.941 ilkokul öğrencisi var. Bu öğrencilerin 273.107'si erkek, 62.954'ü kızdır.

Toplam öğrenci sayısının sadece % 18'ini kızlar oluşturmaktadır. Tüm ülkede sadece 72 ortaokul, bu ortaokullarda 5905 öğrenci var. Tüm ülkede sadece 23 lise var. Bu liselerde 1241 öğrenci var.

Mesleki ve teknik eğitimde 64 okulda 6547 öğrenci eğitim öğretim

görmektedir.

Ortaokullarda sadece 543, liselerde 230 kız öğrenci okuyor.

Öğretmenlerin üçte biri öğretmenlik eğitimi görmemiş. Türklerin okullarının ve öğrencilerinin azlığına karşın yabancıların çok sayıda nitelikli okulu var.

Bu nedenle genç Cumhuriyet, daha Kurtuluş Savaşı yangını sönmeden 1922'de okullar yapmaya, basımevi kütüphaneler kurmaya başlamıştır. Atatürk, 1 Mart 1923'te Meclis'te yaptığı konuşmada şöyle demiştir:

“1922 yılında özel idarelerce yapılan yerel hizmetler: 3 erkek, 1 kız öğretmen okulu ve 5 erkek, 3 kız lisesi ve 134 erkek, 30 kız ilkokulu ve 10 sanayi ve 2 çirak okulu açılmıştır.”

Atatürk aynı konuşmasında, 1922

yılında özel idare gelirinden okul inşaatı için 190.000, basımevi ve kütüphaneler kurulması için 200.360 lira ayrıldığını belirtmiştir.

1923'te 4894 olan ilkokul sayısı 1938'de 10.596'ya çıkarılmış ve % 217 oranında bir artış sağlanmıştır.

1923'te 72 olan ortaokul sayısı 283'e çıkarılmış ve %393 artış sağlanmıştır. 23 olan lise sayısı ise 82'ye çıkarılmış ve %357 artış sağlanmıştır.

Atatürk döneminde okul sayısındaki artışa göre öğrenci sayısındaki artış çok daha fazladır.

1923-1938 arasındaki 15 yılda ilkokulda okuyan öğrenci sayısı 341 binden 950 bine, ortaokulda okuyan öğrenci 5905'ten 95 bine, lisede okuyan öğrenci sayısı 1241'den 25 bine çıkmıştır. Öğrenci artış oranları ilkokulda %283, ortaokulda %1609, lisede % 2015 olmuştur.

Ortaöğretimdeki artış yüksek öğretime de yansımıştır. 1923'te tüm ülkede biri Darülfünun olmak üzere toplam 9 yüksek okul vardı. Bu sayı 1938'de %222 artışla 20'ye çıkmıştır. 3 bin olan öğrenci sayısı da % 433 artışla 13 bine çıkmıştır.

Ankara Halkevi Kütüphanesi-1933

Cumhuriyetin ilk 15 yılında okullaşma oranının erkeklerde %41'den %81'e, kızlarda %23'ten % 54'e çıkması dikkat çekicidir.

II. Dünya Savaşı'na rağ-

1923-1938 arasındaki 15 yılda ilkokulda okuyan öğrenci sayısı 341 binden 950 bine, ortaokulda okuyan öğrenci 5905'ten 95 bine, lisede okuyan öğrenci sayısı 1241'den 25 bine çıkmıştır.

men 1940'ta yeni bir eğitim seferberliğinin başlatıldığı görülmektedir.

1950-1960 arasında, DP (Demokrat Parti) döneminde genel anlamda öğrenci sayısının arttığı görülmekle birlikte erkek okullaşma oranı %3'lük bir artış gösterirken (%81'den %84'e yükselmiş); kız okullaşma oranı ise %2 azalmıştır. (% 54'ten %52'ye düşmüş).

DP döneminde kız çocukların okullaşma oranında ciddi bir azalma görülmüştür. DP döneminde ilköğretim öğrenci artışı nüfus artışının çok gerisinde kalmıştır. Yine köy ilkokulları ve bu ilkokullardaki öğrenci sayısı da 1950-1955 arasında göze batan şekilde yavaşlamıştır. Eğitimde DP dönemindeki kısmi yavaşlama, 1960'tan sonra yerini açık şekilde yükselmeye bırakmıştır. Aslında bu tablo DP döneminde hızlanan karşı devrimin doğal bir

sonucudur.

Öğrenci artışı 1923-1938 arasında özellikle köylerde daha fazla olmuştur. Köy okullarında 1923-1938 arasındaki 15 yılda 10.454'lük bir artma görülmüştür. Köy okullarının açılması ve Köy Öğretmenleri Projesi'nin hayata geçirilmesiyle köy çocuklarının eğitimi hızlanmıştır. 1950-1960 arasındaki DP döneminde köylerdeki okullaşma oranının azalmasına paralel, köylerimizdeki okul sayısı 1960'ta ancak 19.151'e yükselilebilmiştir.

1923'te 40 bin köyün sadece 5000'inde okul varken, aradan geçen zamanda (çoğu tek parti döneminde olmak üzere) 14 bin köye daha okul yapılmıştır.

1934'ten itibaren çok sayıda erkek-kız sanat ve yapı enstitüleri, ticaret okulları açılmıştır. 1934-1935'te Kız

Çorum Halkevi Müzik Kolu

Teknik, 1937-1938'de Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulları açılmıştır.

1927'den 1933'e kadar 5 yeni sanat okulu açılmıştır. Daha sonra bu sanat okulları Kız Enstitülerine dönüştürülmüştür. İlk kız enstitüsü 1928'de

Ankara’da açılan İsmet Paşa Kız Enstitüsü’dür. 1940-1941 yıllarında bu enstitülerin sayısı 15’e ulaşmıştır.

1930-1931 öğretim yılında 29 olan kız ve erkek meslek okullarının sayısı, 1937-1938 öğretim yılında 50’ye çıkmıştır. Bu yıllara ait öğrenci sayısı da 3.028’den 14.759’a yükselmiştir.

Diğer taraftan kız meslek okullarına 1930-1931 yılında 717 öğrenci devam ederken bu sayı 1937-1938 öğretim yılında 10.130’a yükselmiştir.

1938-1939 öğretim yılından itibaren, ilki Bursa’nın köylerinde olmak üzere, Kız Meslek Okulları ile imkân olmayan küçük kasaba ve köylerde kızlar ve kadınlar için “Gezici Kurslar” açılmıştır.

Kız Enstitüleri ile Akşam Kız Sanat Okullarından mezun olanların, uzmanlaşmalarına imkân sağlamak amacıyla 1946-1947 öğretim yılında

İstanbul Beyoğlu Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüsü açılmıştır.

Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki başarılı eğitim politikaları sorunda 1942-1943 öğretim yılında 113 olan mesleki okul sayısı, 1949-1950 yılında 275’e çıkmış, öğrenci sayısı da 28 bin 888’den 60.020’ye yükselmiştir.

Bütün bu başarılarla imza atan genç Cumhuriyetin, yokluk ve yoksulluk içinde bir ölüm kalım savaşı verdiği, Cumhuriyetin ilan edildiği günlerde yiyecek buğdayın, şekerin bile dışarıdan alındığı gerçeği de unutulmamalıdır.

Lütfen yukarıdaki okul ve öğrenci sayılarına, artış yüzdelerine tekrar bakın! Ve sonra elinizi vicdanınıza koyup söyleyin bunun adı mucize değil de nedir? •

sinanmeydan@butundunya.com.tr

Not: Ayrıntılar için Eylül 2014’te çıkacak olan “Akl-ı Kemal-Atatürk’ün Akıllı Projeleri” 5. Cilt adlı kitabıma bakabilirsiniz.

Atatürk ve Millî Kültür

Şimdiye kadar takip edilen tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin gerilemesinde en mühim etken olduğu kanaatindeyim. Onun için millî terbiye programından bahsederken eski devrin batıl inanışlarından ve yaradılışımızla hiç de ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, Doğudan ve Batıdan gelen tesirlerden tamamen uzak millî karakter ve tarihimizle uyumlu bir kültür kastediyorum.

Çünkü millî dâvamızın gelişmesi ancak böyle bir kültür ile elde edilebilir. Gelişigüzel bir yabancı kültürü, şimdiye kadar izlenen yabancı kültürlerin sonuçlarını tekrar ettirebilir. Kültür temelimizle uyumlu olmalıdır. O temel milletin karakteridir.

M. Kemal Atatürk

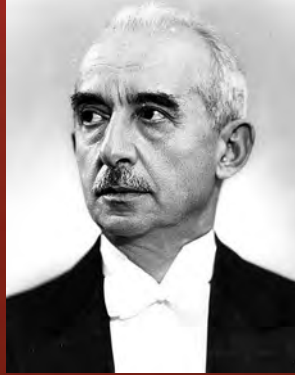
İsmet İnönü ve Bayrak

Lozan günleri...
Tarih 10 Mayıs
1923...

Konferanstaki Rus delegesi Vorovski kaldığı otelde vurularak öldürülmüş, ortalık karışmıştır.

Vorovski'nin vurulmasından üç gün sonra İsmet İnönü'ye de bir suikast yapılacağı ihbarı alınmıştır. Almanya'daki Taşnak ve Hınçak merkezlerinden i suikast timiyle birlikte Çerkez Ethem'in de İsviçre'ye geçtiği duyulmuştur. Lozan Polis Müdürü Jaquiard, İsmet Paşa'ya geliyor ve bir durumu bildiriyor:

"Paşa hazretleri" diyor. "Ermeni çetelerinin size bir suikast yapacaklarını biz de haber aldık, görevimiz sizi korumaktır. Ancak sizden bir ricamız var; ilk önlem olarak konferans salonuna gidip gelirken otomobilinizden Türk bayrağının kaldırılmasını rica ediyoruz."

Paşa bu öneriye şiddetle karşı çıkıyor ve Lozan Polis Müdürü'ne önce karşılık, sonra da unutmayacağı bir ders veriyor:

"Ben burada Türk delegesi olarak bulunuyorum" diyor. "Bu Türk bayrağı benim arabamdan kalkmaz.

Ben burada bir suikast sonucu öldürülebilirim. Fakat benim ardından bir Türk delegesi daha gelir, bu arabaya biner ve benim vazifemi yapar. Fakat Türk bayrağı otomobilden hiçbir zaman kaldırılamaz. Bin Türk delegesi bile kurban edilse bayrak kaldırılmaz, yerinde durur.

Çünkü, Bayrağımızı savunamazsanız hiçbir ulusal mücadeleyi kazanamazsınız..." •

Bilal Şimşir'in Bilgi Yayınevi tarafından yayımlanan "Bizim Diplomatlar" adlı kitabından alınmıştır.

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Selfie (İng.)

- a-Eğlencelik
- b-Birleşim
- c-Özçekim
- d-En uygun

2 Sinerji (Fr.)

- a-Güçlendirme
- b-Görevdeşlik
- c-Emir eri
- d-Düzenleyici

3 Fragman (Fr.)

- a-Tanıtmaya filmi
- b-Seslendirme
- c-Şişirme haber
- d-Kısa koşu

4 Apoşi (Rum.)

- a-Tüylü top
- b-Tatbilir
- c-Üst sınır
- d-Balık ağ

5 Terapist (Fr.)

- a-Kökten
- b-Mütecaviz
- c-Etkisizleştirme
- d-Tedavi uzmanı

6 Travma (Fr.)

- a-Yuruk
- b-Karamsar
- c-İndirmek
- d-Eğilim

7 Rezonans (Fr.)

- a-Sıra dışı
- b-Tınlama
- c-Olağanüstü
- d-Kurgu

8 Anestezi (Fr.)

- a-Kendiliğinden
- b-Isı tedavisi
- c-Uyuşturma
- d-Güneş odası

9 Eksantrik (Fr.)

- a-Fikir üretme
- b-Acayip
- c-Nicelik
- d-İlgileşim

10 Mikser (İng.)

- a-Kopuntu
- b-Niteliklilik
- c-Yozlaştırmak
- d-Çırpıcı

11 Sansür (Fr.)

- a-Sıkı denetim
- b-Kesinti
- c-Serbestlik
- d-Yakmalık

12 Objektif (Fr.)

- a-Oyma baskı
- b-Tarafsız
- c-Pazarlama
- d-Yansıtım

13 Versiyon (Fr.)

- a-Ödeme
- b-Göz yangısı
- c-Sürüm
- d-Hacim

14 Kriter (Fr.)

- a-Emir eri
- b-Düzye
- c-Ölçüt
- d-Fikir üretme

15 Jenerasyon (Fr.)

- a-Dev şehir
- b-Çözücü
- c-Doruk
- d-Nesil

Hakimiyeti Milliye

YAZILARI

Dış Siyasetimiz

Cumhuriyet Türkiye'si'nin Dış Siyaset'te izlediği yöntem, samimiyet ve ciddiyet gün geçtikçe daha iyi anlaşılıyor. Yazık ki; bir devlet için uluslararası ilişkilerde dürüst ve samimi davranmak başarının sağlanması için yeterli değildir. Dünya insanını da bu samimiyet ve dürüstlüğe inandırmak gerekir. Dış dünyada,-özellikle Türkiye için- böyle bir inanç yaratmanın güçlüğünü kimse inkâr edemez. Çünkü gene o dünyada aleyhimize çalışan birçok unsurlar vardır. Biz, geçirdiğimiz yolda dürüst ve samimi davrandıkça zaman ve olayların her güçlüğü halledeceğinden emin bulunuyorduk. Dışişleri Bakanımızın son seyahati münasebetiyle bazı Batı devletlerinde ve basınında yapılan tezahürat, bu güvenimizi daha da güçlendirdi.

Ciddi yabancı gazetelerin hakkımızdaki kararları şudur:

Türkiye, coğrafi konumu itibari-

le, birbirine karşı olan iki dünya arasında, yani Avrupa ile Asya arasında bulunuyor. Cumhuriyet İdaresi, isabetli görüşü ve makul siyaseti sayesinde bu seçkin durumundan azami derecede yararlanmasını bilmiştir.

Türkiye'nin içinde bulunduğu yer ve durum; kullanmasını bilmeyenler

inçin sonsuz bir tehlike, bir acı ve felaket kaynağı olabilirdi.

Sayın Tevfik Rüştü Bey'in ziyaret ettiği ülkelerin basını, Yeni Türkiye'nin Dış Siyaseti'nde dürüst ve açık olduğunu hep birlikte onaylıyorlar. Türkiye'nin dostluğu her yönüyle değerlidir. Bu itibarla Cumhuriyet Türkiye'si,

uluslararası ilişkilerde ve barış dengelenmesinde nicelik ve nitelik itibariyle asla göz ardı edilemeyecek bir gücü temsil ediyor.

Bugünkü siyasi durumumuzu şöyle açıklayabiliriz:

Akdeniz'de, Karadeniz'de, Balkanlar'da ve bütün Avrupa'da bir barış ve düzen etkeni olmaktan başka bir

Bir devlet için uluslararası ilişkilerde dürüst ve samimi davranmak başarının sağlanması için yeterli değildir. Dünya insanını da bu samimiyet ve dürüstlüğe inandırmak gerekir..

amacımız yoktur. Bir zamanlar bize isnat ettikleri gibi, Doğu ve Batı devletleri arasında hiçbir ayırım gözetmeksiz her devletle iyi ilişkiler kurmaya çalışıyoruz. Karadeniz'deki büyük komşumuz Rusya ile olan dostluğumuz, arkası gelmeyen bir gelişme halinde devam ediyor.

Akdeniz'deki büyük dostumuz İtalya ile olan ilişkilerin, karşılıklı çıkar ve güçlü temellere dayandığı ve bu dostlukta, Akdeniz ve dolayısıyla genel barış adına pek çok yararlar bulunduğu her gün daha iyi anlaşılıyor. Son zamanlarda Almanya ve Bulgaristan ile olan ilişkilerimizin yeni bir gelişme dönemine girmesi de ayrıca kayda değer görülmelidir. Eski dostluklara verdiğimiz önem

kadar yeni dostluklara da saygı gösteriyoruz. Türkiye'yi, bu doğru siyasetinden alıkoyacak herhangi bir sebep olabileceği kanaatini taşımıyoruz. Onun için geleceğe ve Türk Bakış Açısıyla barışın devamına güvenle bakabiliriz. Bu güven havası içinde dahi idareimizi ve milli savunma güçlerimizi düzenleme konusundaki çalışmalarımıza devam ettiğimizi de saklamaya gerek görmüyoruz.

Dışişleri Bakanlığımızın izlediği doğru siyasetten bahsederken önemli bir hususu özellikle belirtmek yararlı

olur. Türk dostluğunun önemli bir özelliği vardır.

Bu özellik, Türk dostluğunun başka bir devlet aleyhine bir durum arz etmemesidir. Dün Doğu'da veya Batı'da herhangi bir devletle dostluk ve tarafsızlık ilişkilerini kurmamız, bugün -tali meseleler yüzünden kendileriyle itilaf halinde bulunduğumuz devletlerle de aynı ilişkileri kurmaya engel değildir. Örneğin; Fransa ve Yunanistan ile

olan küçük sorunları hallettikten sonra bu devletlerle de ortak çalışmalar yürütmek mümkündür. Biz, milletleri barış ve güvene götüren her tertip ve her düzenlemeye saygı gösteririz. Türk Dostluğu, başkalarına karşı saldırgan bir anlam ifade

etmekten uzaktır. Ona bu mahiyeti atfedenler gerçeklerden ve gerçek durumdan değil, Türk düşmanlarından ilham alıyorlar. •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
9 Mayıs 1929

Bize milliyetçi derler. Ama, biz öyle milliyetçileriz ki, bizimle işbirliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların milliyetlerinin bütün icaplarını tanırız.

M. Kemal Atatürk

Türk dostluğunun önemli bir özelliği vardır. Bu özellik, Türk dostluğunun başka bir devlet aleyhine bir durum arz etmemesidir.

Atatürk'ün Dünyası Cengiz Önal

“**i**ki Mustafa Kemal vardır: Biri ben, et ve kemik, geçici Mustafa Kemal. İkinci Mustafa Kemal, onu -Ben- kelimesiyle ifade edemem; O, -Ben-değil, Bizdir! O, memleketin her köşesinde yeni fikir, yeni hayat ve büyük ülkü için Uğraşan aydın ve savaşçı bir topluluktur. Ben, onların rüyasını temsil ediyorum. Benim teşebbüslerim, onların özlemini çektikleri şeyleri tatmin içindir. O Mustafa Kemal sizsiniz, hepinizsiniz. Geçici olmayan, yaşaması ve başarılı olması gereken Mustafa Kemal odur!”

Gazi Mustafa Kemâl Atatürk

55

Atatürk'ün Son Yılları

Türk Ulusu, 1937 yılına gelindiğinde, devrimleri benimseyerek rayına oturmuş, Cumhuriyet Rejimi de iyiden iyiye yerleşmişti. Ülkenin etrafında dost ülkelerden bir güvenlik çemberi oluşmuştu. Genç Türkiye Cumhuriyeti, dünya devletleri arasında itibarlı, saygın bir konuma sahipti.

Bu dönemde Atatürk'ü çok etkileyen birkaç önemli olay vardı. Bunlardan ilk akla geleni elbette sağlık konusuydu. Çevresindekilere fazla bir şey söylememesine karşın, sağlığı sıkıntı yaratmaya devam ediyordu. Doktorlar sıkça kontrol edip, gerekli muayene ve tedavi işlemlerini yaptıktan sonra dinlenmelerini öneriyorlardı. Ancak yıllarını Türk Ulusu'nun ba-

ğımsızlığı ve özgürlüğüne adanmış ve bu uğurda Anadolu Toprakları'ndan emperyalist gücün tetikçisi Yunan Askerleri'ni söküp atmak için Ulusal Kurtuluş ve Bağımsızlık Savaşı'nı gerçekleştirmiş bir kişiliğin, zorunlu gibi de olsa, bir an yatıp dinlenmesi

Atatürk ve İsmet Paşa
bir uğurlamada

Mustafa Kemal'in aklına pek uygun gelmiyordu.

Oysa fazla yorulmaması gerekiyordu. Doktorlarını büyük bir nezaket ve dikkatle dinlemesine karşın, yine de kendini Türk Ulusu'yla ilgili işlerden bir türlü alıkoyamıyordu. İkinci önemli olay ise; Başbakan İsmet İnönü'nün görevden ayrılmasıydı.

İnönü ile Yolları Ayrılıyor

İnönü, Ankara'ya 2. defa geldiği 3 Nisan 1920 tarihinden beri, Atatürk'ün en çok güvendiği, en hassas görevleri verdiği yakın arkadaşıydı. TBMM Hükümeti'nin oluşmasıyla beraber Genel Kurmay Başkanıydı. Daha sonra en kritik cephe olan Batı Cephesi Genel Komutanıydı. Mudanya Ateşkes Antlaşması'nı imzalayan komutandı. Yeni Türkiye Devletini dünyaya tanıtan Lozan Barış Antlaşması'nın mimarıydı. Nihayet Cumhuriyet Hükümeti'nin ilk başbakanıydı. Bu görev, 30 Ekim 1923'ten itibaren, Fethi Okyar Bey'in üç buçuk aylık başbakanlık dönemi hariç, on üç yılı aşkın bir süredir kesintisiz devam etmişti.

Atatürk ve Celal Bayar

Atatürk ile Başbakan İsmet İnönü arasındaki tartışmaların en büyüğü Hatay konusundaydı.

Atatürk'ün yakınında bulunanlardan Falih Rıfkı (Atay) Bey, Atatürk ve İnönü ilişkisini, "İnönü Atatürk'e, kafasına ve gönlüne hiç bir kuşku gölgesi düşürmeyecek kadar bağlıydı." sözleriyle ve mükemmel bir şekilde ifade etmektedir.

Yolları Neden Ayrıldı?

Atatürk ile İnönü'nün, bir anlamda, yollarının ayrılması şeklinde ifade edilen hususla ilgili görünürde çeşitli nedenler vardı.

İnönü'nün anılarında belirtildiğine göre, 1936 yılı ve 1937 başı, olayların gittikçe birikerek yorgunluk ve gerginliğin arttığı bir dönemdi. Dönemin yapısı ve özelliği itibarıyla Atatürk ile Başbakan İsmet İnönü arasında

zamanla tartışmalar çıktığı oluyordu. Bunların en büyüğü Hatay konusundaydı. Hatay'da Türklerin içinde bulunduğu hayatın tahammülsüzlüğü ve Fransızların, Suriyelilerin Hatay meselesinde uyguladıkları

olumsuz siyaset, Atatürk'ün sınırlarını oldukça germiştir. Hatay'ın Anavatan'a dâhil edilmesi konusu, bir an evvel çözüme kavuşturulmalıydı. Atatürk, Hatay sorununu çok önemsiyordu ve bu itibarla da; sorunun öncelikle çözülmesi konusunda oldukça kararlıydı. Yılların iki silah ve dava arkadaşı arasında Hatay konuşulmaya başlandığında, her an bir patlama havası ve büyük bir hareketin başlayacağı izlenimi oluşuyordu. Bu gerginlik, orada bulunan herkesi olumsuz etkiliyordu.

İnönü, bu konuda Atatürk'ün atak girişimlerinden endişeye kapılıyor ve siyasi yöntemlere ve diplomasiye ağırlık verilmesini savunuyordu. Atatürk ise; orada yaşayan Türk vatandaşlarının yaşadıklarının tahammül edilemezliği itibarıyla konunun bir şekilde ve mümkün olan en kısa zamanda çözüme kavuşturulmasını istiyordu. Çünkü gelişmeler, Hatay Ko-

İNÖNÜ, BU KONUDA ATATÜRK'ÜN ATAK GİRİŞİMLERİNDEN ENDİŞEYE KAPILIYOR SİYASİ YÖNTEMLERE VE DIPLOMASİYE AĞIRLIK VERİLMESİNİ SAVUNUYORDU.

Atatürk ve İsmet Paşa bir tören sırasında

nusu'nun Atatürk'ün istediği çözüm şeklini almıştı.

Tartışma konularından bir diğeri de İtalya ile olan ilişkilerle ilgiliydi. 1937 yaz aylarında bazı ticaret gemileri kimliği belirsiz denizaltılar tarafından Doğu Akdeniz'de batırılıyordu. Bu terörü yaratanların İtalyan denizaltıları olduğu söyleniyor ve alınan kısmi istihbarat bilgileri de bunu doğruluyordu.

Doğu Akdeniz'deki ve benzer olaylara karşı alınacak önlemleri görüşmek üzere, İsviçre'nin Nyon kentinde uluslararası bir konferans düzenlendi. Türkiye kendi kara suları yakınlığında da meydana gelen bu karanlık olaylar münasebetiyle konferansa katıldı.

İtalya'ya karşı alınacak önlemler konusunda Türkiye, İngiltere ve Fransa'yı destekledi. Bu konuyla ilgili olarak Türk Heyeti'ne verilecek talimat konusunda, Atatürk ile İnönü arasında görüş farklılıkları vardı ve dolayısıyla burada da ciddi tartışmalar yaşandı.

Atatürk ile İsmet İnönü arasındaki gerginliğin patlak vermesine sebep olan bir başka olay ise, Atatürk Orman Çiftliği ile ilgili olarak iki devlet adamı arasında, Çankaya Köşkü'ndeki bir akşam yemeğinde sofrada alışılmadık bir tartışmanın yaşanmasıydı.

Aslında bu ayrılık, on üç yılı aşkın bir iş ve kader birliğinin yanı sıra, yoğun bir çalışma temposunun meydana getirdiği birikimlerin, karakter farklılıklarının, bedeni yorgunluk ve rahatsızlıkların yarattığı alinganlık ve gerginliklerin de doğal bir sonucuymuş denilebilir.

Çiftlik olayının ertesi günü, 19

Eylül 1937'de Atatürk İkinci Türk Tarih Kongresi için İstanbul'a giderken İnönü de beraberindeydi. Trendeki görüşmede Atatürk, akşam olan tartışmayı kısaca işaret ederek, *"Şimdiye kadar beraber çalıştığımız zamanda pek çok defa tartışmış ve kavgaya etmişizdir. Ama hiç birisi bu kadar açıkta bu kadar sert ve orada bulunanların yanında olmamıştı. Bu sebeple sizin çalışmanıza biraz ara vermek doğru olacaktır..."* sözleriyle konuyu noktaladı. İnönü de, yorgun ve çalışamaz hale

geldiğini belirterek ayrılmak için izin istedi.

Önce kendisine iki ay izin verildi. Aslında bu bir kırgınlık veya küskünlük vb. değildi. Yılların yıpratmadığı bu iki ulusal kahraman, ülkenin ve de dünyanın yaşadığı olaylar nedeniyle, gerek bedensel ve gerekse de ruhsal yapı itibarıyla yorulmuşlar, az da olsa, bundan dolayı sinirler de gerginleşmişti. İki Silah ve Dava arkadaşının aralarında bir kırgınlığın olmadığı konusundaki bir anıyı burada sunmak isterim:

"İsmet İnönü Başbakanlıktan ayrıldıktan sonra bir akşam Atatürk'ün sofrasında bulunur ve Atatürk, İsmet Paşa'nın yanına oturmasını rica eder.

Son yıllarından...

İsmet İnönü, bir kâğıda "Bana halen dargın mısınız?" diye yazar ve Atatürk'e uzatır. **Atatürk de; bu notun altına, "Sana asla darılmadım. Bugün de arkadaşısın, kardeşimsin" diye yazar ve geri verir.**

Bir süre sonra İsmet İnönü, bir kâğıda "Bana halen dargın mısınız?" diye yazar ve Atatürk'e uzatır. Atatürk de; bu notun altına, "Sana asla darılmadım. Bugün de arkadaşısın, kardeşimsin" diye yazar ve geri verir. İsmet İnönü, Atatürk'ten bu yazının altını imzalamasını ister ve Atatürk de imzalar.

İsmet İnönü notu cebine koyar ve bir süre sonra bir başka kâğıda, "Beni yetiştirdiğinize pişman mısınız?" diye yazıp, tekrar Atatürk'e verir. Gazi bu notu okuyunca, İsmet Paşa'ya dönüp, "Sen de bunun altını

imzalar mısın?" der.

İsmet İnönü de bu notu imzalar ve Atatürk de o kâğıdı alıp, cebine koyar..."

Atatürk ile İsmet İnönü arasında o zaman yaşanmış olan bu küçük olay, Türk Ulusu'nun bu iki ulusal kahramanının aralarında herhangi bir kırgınlığın ve küskünlüğün olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Yaşanan, sadece bir görev değişikliğidir.

İsmet Paşa'nın başbakanlıktan ayrılmasının ardından yerine Celâl Bayar vekâleten görevlendirildi. Sonra da; 25 Ekim 1937'de Celal Bayar'a yeni hükümeti kurma görevi verildi. Hükümetin genel gidişinde önemli bir değişiklik yoktu. Her şey Atatürk'ün çizdiği yörüngede gelişiyordu.

Ancak Cumhurbaşkanı'nın sağlığı ile ilgili gelişmeler, maalesef pek iç açıcı olmayıp, bu haliyle de gündemi etkilemeye başlamıştı. •

***

cengizonal@butundunya.com.tr

(Gelecek Ay: Atatürk'ün hastalığının seyri ve aramızdan ebediyen ayrılışı)

*Vatan mutlaka selâmet bulacak,
millet mutlaka mutlu olacaktır.*

Çünkü kendi selâmetini, kendi saadetini memleketin ve milletin saadeti ve selâmeti için feda edebilen vatan evlâtları çoktur.

M. Kemal Atatürk

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Sıtkı Aydınel

Yunanların Anadolu Macerası

*Daha önce **Namus Cephesi** adı altında yazdığım iki makalede, İzmir'in işgaline ait bilgiler vermiştim. Şimdi de bu konuda bir Yunan gözü ve yorumlamasını içeren, "**Yunanların Anadolu Macerası (1915 -1922)**" adlı bir kitapla ilgili olarak kısa bilgiler sunmaya çalışacağım.*

Yunan yazar **Alexander Anastasius Pallis** imzasıyla yayımlanan ve Türkçe'ye Orhan Azizoğlu tarafından çevrilen bu kitabın adından da anlaşılacağı gibi, Yunanların Anadolu'yu işgale ve ilhaka çalışması bir maceradan öteye gidememiştir. Aslında 1936 yılında

yazılan ve 1937 yılında İngiltere'de yayımlanan kitabın Türk kamuoyu tarafından tanınması ve incelenmesi, ancak kırk yıla yakın bir zaman sonra mümkün olabilmıştır. O zamanki Türk Dışişleri Bakanlığı mensupları tarafından görülmemiş olması sorgulanabilir.

Sayın Orhan Azizoğlu, yıllar son-

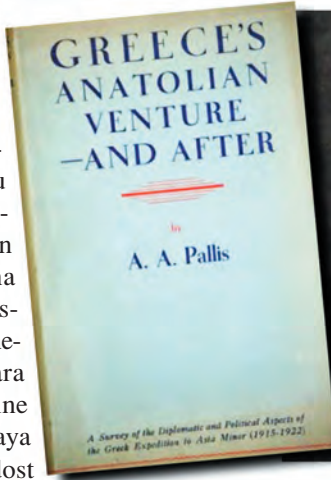

ra bir tesadüfle kitabı görmüş ve hemen tercüme etmeye koyulmuştur. Türkiye'de tercümesini bastırmak istemiş, ancak, son durumu kontrole gittiğinde basımevinde kitabının aslının kaybolduğunu görmüştür. Bunun üzerine, haklı olarak, yayınlanmasından vazgeçmiş ve kitabın aslını bulmaya çalışmıştır.

Bunun için gittiği İngiltere ve Amerika'da, "Hiç arama, çünkü Yunan-Türk ilişkilerine ait kitaplar ne yazık ki kayboluyor ve piyasada bulunamıyor" diye cevaplar almış. Bu da sorgulanmaya değer.

Düşüncemize göre bu kitapta hem başta İngiltere olmak üzere, İtilaf Devletleri, hem de Yunanistan'ın uy-

güladığı politika kıyısına eleştirilmektedir. Yunanistan da bizim gibi adeta ite kaka 1. Dünya Savaşı'na sokulmuş ve bu savaştan zararlı çıkmıştır. Üstelik Yunanların Anadolu Macerası'na atılmaları da Yunanistan'ı kolayca giderilemeyecek büyük zararlara sokmuştur. Yazar, yine bu kitabı ısrarla aramaya devam etmiş ve bir dost kanalıyla ancak fotokopisine ulaşabilmiştir. Kitap sonra da, Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

Yunanların Anadolu Macerası adlı kitabın orijinal baskısı ve yazarı Alexander Anastasius Pallis

Yunanistan da bizim gibi adeta ite kaka 1. Dünya Savaşı'na sokulmuş ve bu savaştan zararlı çıkmıştır.

Anadolu Macerası'nın başlangıcı 24 Ocak 1915'te Sir Edward Grey'in Büyük Britanya Hükümeti adına Yunanistan'a derhal İtilaf Devletleri'nin safında Avrupa Savaşı'na katılması karşılığında, kendilerine "Küçük Asya kıyılarında önemli tavizler verileceğini" teklif ettiği tarihe kadar gider. Yazara göre bu teklif, İngiliz, Fransız ve Rus hükümetlerinin ortak kararlarına da uyuyordu. Böylece, Anadolu'da "Vaat edilen topraklar"ın elde edilmesi fikri 1915'ten başlayarak 1923 yıllarına kadar, Venizelos platformunun ve Yunan iç politikasının temel taşlarından birini oluşturdu. 1915'ten sonra, Yunanistan'da, krallığın yıkılışı ve 1924'de cumhuriyetin ilanı ve diğer bütün politika kavgaları, Yunanistan'ın Anadolu'daki çabaları ve 1922

Ağustos bozgunu gibi olaylar birbirini takip etti.

Anadolu Macerası hakkındaki görüşlerde de farklılıklar vardı. Örneğin, Yunan işgalinin devam ettiği üç yıl İzmir'de görev yapan Aristidi Stergiades "Büyük bir siyasi ve coğrafi hata" demesine rağmen İzmir'de kalmıştır. Çünkü, bir zamanlar Venizelos'un güvendiği ve en yakın arkadaşlarından biri idi. Patris gazetesi başyazarı 7 Ocak 1930'da ileri sürdüğü gö-

Eleftherios Venizelos

rüşte, "Anadolu harekâtı, 1920 Kasım'ında Yunanistan'da ortaya çıkan rejim değişikliği sonucu şu veya bu biçimde başarısızlığa mahkûm olmuştu" demektedir.

Wilson, Clemenceau, Llyold George ve Venizelos gibi ileri gelen devlet adamları, "böyle bir aceyleyle, böyle kötü bir işe nasıl giriştiğini hâlâ anlayamadım" diyebilmişlerdir. Bu devlet adamlarının, bu girişimi teşvik ettikleri ve hele Venizelos'un işgali

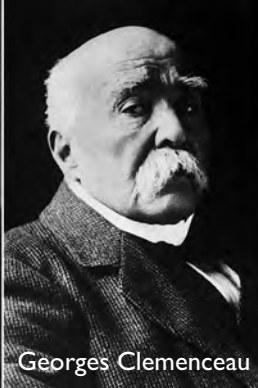
bizzat uygulatması, sonradan bundan pişmanlık duydukları anlamını taşımaktadır. Nitekim, yenilgiden sonra muhalefetin, Meclis'te Trakyanın Bulgaristan lehine feda edildiğini söyleyerek eleştiride bulunulduğunda Venizelos bile "Trakya'nın tamamı teklif edilseydi bunu kabul edemezdim, zira bu derece ağır bir yükü taşımaya Yunanistan'ın beli dayanmaz" diyecek kadar açık konuşmuştu.

Aynı Venizelos, Paris Konferansı'nda Küçük Asya'nın işgalini savunurken Anadolu'da Rum çoğunluğu olduğunu bir gerekçe olarak ileri sürüyordu. Oysa Rum halkının Türk toprakları üzerinde dağılık oluğunu, kıyı kesimlerinde dahi büyük bir Rum çoğunluğunun bulunmadığını bildiği halde, bunu bilmezden geliyordu.

Sonuç olarak Anadolu Macerası başlatılmış ve büyük bir bozgunla son bulmuştur. Bu felaket Yunan milletinin nesillerdir içinde besleyip büyüttüğü "Megali İdea" adı verilen ve Kostantinopolis (İstanbul) başkent olmak üzere Bizans İmparatorluğu'nu

Woodrow Wilson

Georges Clemenceau

Lloyd George

Bir ülkedeki iç politikaların dış ülkelerin çıkarlarına paralel yürütülmesinin, kendi ülkeleri için yararlı olacağını zannedenlerin, çok zararlı çıkacakları kaçınılmazdır.

yeniden kurma hayaline kesinlikle son vermiş ve bunun yarattığı çöküntü, Avrupa, Türkiye ve Rusya'dan milyonlarca meteliksiz insan gücü ile birlikte Yunanistan'da müthiş bir moral ve materyal israfa yol açmış, memleketin politik istikrar ve dengesini yok etmişti. Anadolu'daki büyük yenilgiyi takip eden dört yıl zarfında tam ondokuz hükümet geldi geçti. Üç defa rejim değişikliği oldu. Başbakan Gunaris ile beş bakanın idamı gibi feci bir sonuç doğurdu.

Bu kitabı okuyunca daha pek çok politik oyunlara ve kaçınılmaz sonuçlara tanık olacaksınız. Bir ülkedeki iç politikaların dış ülkelerin çıkarlarına paralel yürütülmesinin, kendi ülkeleri için yararlı olacağını zannedenlerin, sonunda böylesine bir durumla karşılaşacakları, yani çok zararlı çıkacakları kaçınılmazdır. Keza, dış ülkelerin yardımları ile bir savaşa atılmaları aynı sonucu doğurur. Kendi öz gücü ve azmi olmaksızın böyle büyük risklere girmek maceradan öteye geçemez.

Iktisaden güçlü devletler çıkarları için bol bol borç vererek fakir devletleri kendi istedikleri gibi idare etmeye çalışırlar. Adı geçen kitapta bunların hepsini görüyoruz. Osmanlı'nın borçlarını 1954 yılına kadar ödediğimizi ve Alman ordularına güvenerek 1. Dünya Savaşı'na girmek zorunda bırakılmamızı düşünürsek bizim de aynı hatalara düştüğümüzü söyleyebiliriz. Buna karşılık Kurtuluş Savaşı'mızda öz güvenimizle neler yaptığımız da açıklıkla bütün dünya milletlerince kabul edilmiştir. Kitapta da bu durum açıkca belirtilmiştir. •

sitiaydin@butundunya.com.tr

ŞEF ASKER Mİ SİVİL Mİ OLMALI?

Çankaya'da bazen Atatürk soruyor, bazen de Atatürk'e soruyorlar.

Ona diyorlar ki: "Şef asker mi, sivil mi olmalı?" Atatürk cevap veriyor:

"Şef, şef olmalı. İster sivil, ister asker."

Bu yanıtı ile şefliğin rütbede ve elbisede değil, ruhta ve kafa yapısında olduğu hakikatini veciz surette belirtmiş oluyor.

Kültür ve Sanat Dünyasından
Tekin Özertem

Vatan, Millet, Sakarya Edebiyatı

Zaman zaman kullandığımız “Vatan, Millet, Sakarya...” deyimi size ne ifade ediyor bilemiyorum.

Ama ben bu deyimi, halk dal-kavuklarının şahsi emellerini gizlemek için gösterdikleri olağanüstü gayretin (!) halkımız tarafından ironik bir şekilde değerlendirilmesi olarak algılıyorum.

İlk ne zaman kimin tarafından söylenmiş bilemiyorum. Fakat atılan nutuklardaki tutulmayan sözleri, gerçekleştirilmeyen vaatleri, güvenilen

dağlara yağın karları ifade ettiği bir gerçek. Ne zaman bir politikacının söylevi ile ilgili “Bırak Allahı seven sen yine vatan, millet Sakarya edebiyatı...” dense hep incinir, üzülürüm. Nedeni de edebiyata, sanata yapılan haksızlık. Bu haksızlığı yapanların edebiyatın ve sanatın özüne dair en küçük fikirlerinin olmaması. Oysa edebiyatın toplumların vatan sevgisi,

ulus/millet bilinci, hak, adalet ve eşitlik kavramları gibi değerlere sahip olmalarında ve bu değerleri korumalarındaki katkısı kesinlikle göz ardı edilemeyecek kadar etkin ve önemli.

Vatan ve millet kavramları, Orta Çağ'ın ümmetçi karanlığından sonra Avrupa'da varılmaya başlayan ulus devletler ile ortaya çıktı. Ulus devletler ve ulus bilincinden önce derebeylerinin, prenslerin, padişahların, imparatorların sahip oldukları topraklar vatan diye adlandırılmaz, bu toprakların çoğunluğu köylü ahali ile tüccar ve zenaatkarları da tebaa/uyruk olarak sürdürürlerdi yaşamlarını. Eğer vatan denirse, onların vatanları tarlalarının, işleklerinin sınırlarında başlar orada da biterdi. Yaşadıkları topraklar, savaşılar ya da değiş tokuşlar sonucunda el değiştirdiğinde de kimin tebaası oldukları umurlarında olmazdı. Onun için de bu tür kültürlerin ürünü edebi eserlerde otoriteye baş kaldıran; yok-suldan, haklıdan yana olan hayali ya da gerçek kahramanların öykülerine yer verilirdi.

Bu durum sadece Avrupa toplumlarına has bir özellik değil kuşkusuz. Doğu'da da durum üç aşağı beş yukarı aynı. Osmanlı Devleti Ordusu'nun devşirmelerden oluşması, askerliğin vatani bir görev olarak addedilmemiş olması bunun en güzel örneği. Osmanlı İmparatorluğu'nda 1826 yılında, Yeniçeri ocağının, lavedilmesi ile başladı askerliğin vatandaşlar için vatani görev olarak algılanması. Önce kura ile belirlenenler alındılar askere.

1916 yılından başlayarak da bütün Osmanlı vatandaşları için vatani bir görev olarak zorunlu kılındı askerlik hizmeti. Vatan, millet bilinci de yine bu yıllarda, Tanzimat Dönemi'nde oluşmaya başladı Osmanlı ülkesinde. Tanzimat Edebiyatı sayesinde de İstanbul, Selanik, İzmir gibi kentlerde yaşayan okur yazar aydınlar aracılığı ile halka mal oldu.

Edebiyatın

toplumların vatan sevgisi, ulus/millet bilinci, hak, adalet ve eşitlik kavramları gibi değerlere sahip olmalarındaki katkısı göz ardı edilemeyecek kadar etkin ve önemli

Vatan, millet sözcüklerini edebiyatımızda ilk kullanan İbrahim Şinasi olmakla birlikte benim yaşamımda yer eden Namık Kemal'in Vatan Mersiyesi'ndeki ünlü iki dizesidir:

"Vatanın bağına düşman dayadı hançerini / Yoğumuş kurtaracak bahtı kara maderini."

Mersiyе'nin bütünü ve içinde sürekli tekrarlanan bu dizeler, vatan ve hürriyet şairimizin çok sevdiği ülkesinin göz göre göre giderek parçalanışı, yok oluşu karşısındaki haykırısı,

M. Kemal Atatürk

Vatan yahut Silistre adlı tiyatro eseri bana Mustafa Kemal Paşa'nın "Hatt-ı müdafaa yoktur sath-ı müdafa vardır." sözlerini anımsatır.

sıdır. Mersiye'nin sözlük anlamı da bu zaten: Ölü'nün arkasından yazılan/ yakılan ağıt!

Namık Kemal'in Magusa'ya sürgüne gönderilmesine neden olan Vatan yahut Silistre adlı tiyatro eseri de edebiyatımızda Tanzimat Dönemi ile başlayan vatan bilincinin özlü bir yan-

sımasıdır. Silistire, Kırım savaşı sırasında Rus ordusu tarafından kuşatılmış, Tuna nehrinin kıyısında küçük bir Osman'lı kentidir. Oyunun konusu da Silistre'nin düşman eline düşmesini engellemek için oraya koşan gönüllülerin kahramanlık öyküsüdür.

Bu oyunun beni etkileyen yanı oyunun adıdır. Vatan yahut Silistre! Yani Silistre vatandır; vatan da Tuna kıyısındaki Silistre! Bu da bana Mustafa Kemal Paşa'nın "Hatt-ı müdafaa yoktur sath-ı müdafa vardır. Bu sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanı ile ıslanmadıkça terk olunamaz..." sözlerini anımsatır.

Şimdi geldik "vatan millet, Sakarya..." özdeyişimizin (!) Sakarya ile ilgili kısmına:

Bilmeyenler, duymayanlar için yazıyorum. Ne zaman söylemiştir Mustafa Kemal Atatürk bu sözleri? Kurtuluş Savaşı'mızın dönüm noktası olarak kabul edilen Sakarya Meydan Muharebesi'nde...

O büyük önderi ölümsüz kılan, vatanın ve milletin çıkarlarını kendi şahsi çıkarlarının üstünde tutmasını sağlayan, ona vatan sevgisini, bilincini aşıl原因anlar da başta Namık Kemal olmak üzere Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinin edebiyatçıları olmuştur. Bunun için milletin gözünü boyamaya kalkanların, hatta ve hatta gözlerini oyanların abuk subuk sözlerini "Vatan, Millet, Sakarya edebiyatı ..." diye değerlendirmek hem ulusal edebiyatımıza hem de vatan ve millet için Sakarya'da çarpışmış olan atalarımıza

Milletin gözünü boyamaya kalkanların, abuk subuk sözlerini “Vatan, Millet, Sakarya edebiyatı ...” diye değerlendirmek hem ulusal edebiyatımıza hem de vatan ve millet için Sakarya’da çarpışmış olan atalarımıza büyük bir haksızlıktır.

büyük bir haksızlıktır. Kadir kıymet bilenlere düşen vatan ve millet sözcüklerini kendi çıkarları için dillerine dolayan kendini bilmezleri tanıyıp oyunlarına gelmemektir.

Unutulmaması gereken bir gerçek de İstiklal Mahkemeleri’nin onların cepheden kaçan ecdatlarını yargılamak için kurulduğudur.

Şehitlerimizin, iş kazalarında can veren işçilerimizin cenaze ve anma törenlerinde yapılan konuşmaları her dinleyişimde hep Perikles’in Pelope-

nes Savaşı’nda ölenlerin cenaze törenindeki söylevi gelir aklıma. Demokrasi tarihi açısından son derece önemli bir belge olan bu söylevin bir yerinde şöyle der Perikles:

“Burada yatan aziz ölülerimiz hakkında övücü sözler söylemeden önce yapmamız gereken, onların bizi biz yapan hangi değerler uğruna savaşıp canlarını verdiklerini anımsamalıyız. Sonra da onlara layık olabilmek için uğruna can verdikleri bu değerleri yaşatıp sürdürmek için neler yapmamız gerektiğini düşünmeliyiz...”*

Sanırım bugün bizim yapmamız gereken de bu. Bunu da yine Namık Kemal söylemiş yüreğini ortaya koyup korkusuzca ünlü Hürriyet Kasidesi’nde:

Felek her türlü esbab-ı cefasın toplasın gelsin / Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten.

Sanatı hor görenlere, sanata ve sanatçılara gem vurmak için yanıp tutuşanlara inat: **Yaşasın Edebiyat! Yaşasın Sanat! •**

tekinozertem@butundunya.com.tr

* Perikles, M.Ö 495 - 429

VATANIMIN TOPRAĞI TEMİZDİR

Kral Edward İstanbul’a geldiğinde, motorla Dolmabahçe Sarayı’na yanaştı. Kral rıhtıma çıkmak istediği bir sırada eli yere değdi ve tozlandı. Atatürk de Kral’ı rıhtıma almak üzere elini uzatmış bulunuyordu. Bunu gören kral bir mendille elini silmek istediği bir anda Atatürk: “Vatanımın toprağı temizdir, o, elinizi kirlletmez!” diyerek, Kral’i elinden tutup rıhtıma çıkarverdi.

Fırçalayarak

Serdar Günbilen

Prof. George Gawrych:

Atatürk yaşıyor olsaydı,
dünya politikacılarına

sorardı: **Sizin onurunuz,
utanma duygunuz
ve bilinciniz
nerede?**

Yazan: DENİZ BENER

Türkiye'nin kurucusu
Mustafa Kemal Atatürk'e
büyük hayranlık duyan
Teksas'taki Baylor
Üniversitesi Tarih Bölümü
Öğretim Üyesi
Prof. George Gawrych,
Atatürk ile ilgili yazdığı
ikinci kitabında 'bir asker
ve ordu komutanı olarak
Mustafa Kemal'i ele
aldı...

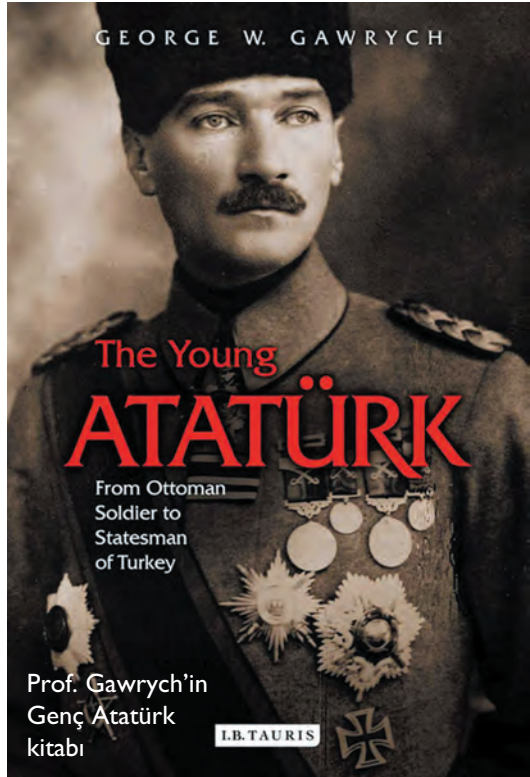
Profesör George Gawrych

Profesör George Gawrych, “The Young Atatürk: From Ottoman Soldier to Statesman of Turkey” (Genç Atatürk: Osmanlı Askerinden Türk Devlet Adamlığına) isimli kitabında, Atatürk’ün asker yönünü irdeliyor. Modern Ortadoğu, İslam Dünyası, Geç Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Askeri Tarih alanlarında öğrencilerine dersler vermeyi ve araştırmalarda bulunmayı sürdüren Prof. George Gawrych, Amerikan Kara Kuvvetleri Komuta ve Kurmay Koleji’nde askeri tarih dersleri verdiği yaklaşık 20 yıl boyunca, Atatürk’ü ilk kez bir ordu komutanı olarak tanıdığını belirtiyor. Mustafa Kemal Atatürk’ün Kurtuluş Savaşı’ndaki başarısının kendisinde büyük ilgi ve merak uyandırdığını, bunun üzerine Atatürk’le ilgili araştırmalarını derinleştirdiğini dile getiren

Prof. Gawrych, devam ediyor:

“*Dersimizin müfredatında ‘Atatürk ve Kurtuluş Savaşı’ da yer alıyordu. Bu nedenle onunla ilgili birçok yeni şey öğrenmeye başlamıştım. Onun askeri düşünceleri ve ya komutaları hakkında çok bilgim yoktu. Daha sonra kimle konuştuydum, herkes onun bir deha olduğunu söyledi. Ben de Türkiye’ye bir kez daha giderek, Osmanlıca el yazısı dokümanlara ve ilgili arşivlere ulaşmaya karar verdim.*”

Hem Türkçe, hem de Osmanlı Türkçesi’ne hakimiyeti sayesinde, Genelkurmay Başkanlığı ATASE

Prof. Gawrych'in
Genç Atatürk
kitabı

I.B. TAURIS

Arşivi, Başbakanlık Devlet Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi gibi ülkemizin önemli arşivlerinde titiz bir kaynak çalışması yapabileceği bulan Amerikalı Profesör, Ordu komutanı olarak keşfettiği Atatürk'ü herkesin tanınmasını istediğini, bu nedenle **“The Young Atatürk: From Ottoman Soldier to Statesman of Turkey”** (*Genç Atatürk: Osmanlı Askerinden Türk Devlet Adamlığına*) kitabını yazmaya karar verdiğini anlatıyor.

Gawrych, halen görev yaptığı üniversitede verdiği derslerde, öğrencilerine Atatürk ve devrimlerini öğretmeyi sürdürdüğünü de ifade ediyor:

“Yüksek lisans öğrencilerime verdiğim bir derste 15 hafta boyunca Atatürk ile Humeyni’yi, Atatürk Devrimi ile İslam Devrimi arasındaki farkları tartışıyoruz. Öğrencilerim bu derse çok büyük bir ilgi gösteriyorlar. İlk başta Atatürk hakkında çok az şey bilerek başladıkları dönemi, ona karşı büyük bir hayranlık besleyerek tamamlıyorlar.”

Kitabında Atatürk'ün, modern savaş sanatına getirdiği yenilikleri, Batı kültürüne duyduğu ilgi ve bu konuda yaptığı araştırmaları, ayrıca

Öğrencilerim ilk başta Atatürk hakkında çok az şey bilerek başladıkları dönemi, ona karşı büyük bir hayranlık besleyerek tamamlıyorlar.”

Türkiye’yi modern bir ulus devlete dönüştürebilme yolunda ortaya koyduğu çabaları inceleyen Amerikalı Tarihçi Gawrych, Mustafa Kemal Atatürk’ün öğrencilik yıllarından itibaren dikkat çeken öğrenme tutkusunu, ilgi alanlarının genişliği ve ciddiyetine vurgu yapıyor. Askeri okul yıllarında ve genç bir subay olarak Atatürk’ün yaşadıklarını, bu yaşadıklarının onun düşünce dünyasının oluşumuna etkilerini de kitabına taşıyan

Gawrych, Mustafa Kemal’in bu yıllarda karşılaştığı çeşitli sorunların, ona değişen koşullara uyum sağlayabilme noktasında ne denli yardımcı olduğunu ve gelecekte karşılaşılabilecek sorunlar karşısında sergileyeceği yaklaşım tarzının bu yıllarda nasıl şekillendiğini de okurlara aktarıyor.

Gawrych kitabında, Mustafa Kemal’in yakın arkadaşı Ali Fuat Cebesoy’dan yer verdiği bir alıntıda, o zamanlar genç bir erkân-ı harp olan Mustafa Kemal’in, 1907 yılı gibi erken bir tarihte dahi, Osmanlı İmparatorluğu yerine bir Türk devletinin kurulmasının gerekli olduğundan bahsettiğini yazıyor. O dönemde Dr. Abdullah Cevdet tarafından çıkarılan

İçtihad dergisindeki Kılıçzade Hakkı imzalı bir yazıdan, yakın bir gelecekte yok olmuş bir imparatorluğun küllerinden genç bir Cumhuriyet ortaya çıkaracak genç Mustafa Kemal'in yapacağı devrimlerin müjdelendiğini de işleyen Prof. George Gawrych, İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Osmanlı'nın çöküşü ve bu sırada bir askeri deha olarak doğan Atatürk'ün parlamasını ele alıyor.

Mustafa Kemal Atatürk'ün ordu kumandanlığı anlayışı ile ilgili irdelemelerde bulunan Gawrych, Atatürk'ün 'Zabit ve Kumandan ile Hasbihal' isimli eserini de inceliyor. Atatürk'ün bu eserinin baskısında olmayan fakat müsveddelerinde yer alan bir alıntıya yer veren Prof. Gawrych, Mustafa Kemal'de Türklük bilincinin nasıl geliştiğine ışık tutan bu önemli

alıntıda, Atatürk'ün Türk annelerine seslenerek, onlardan evlatlarını binlerce yıllık İslam öncesi Türk tarihinin şanlı geçmişinden süzülen gururla birer asker olarak yetiştirmelerini istediğini okurlara aktarıyor. Mustafa Kemal'in, burada gördüğümüz kuvvetli bir Türk ulusal bilinci üzerinde temellenmiş bir ordu kurma yönündeki arzusuna, kitabın bir başka sayfasında Mustafa Kemal'in Karlsbad'da geçirdiği süre zarfında tuttuğu not

defterlerinde de Türk Ordusu vurgusuna yer verdiğine de rastlıyoruz.

Atatürk'ün, diğer vatanseverlerle birlikte verdiği bağımsızlık mücadelesini, gerçekçi bir asker ve siyaset adamı olarak elverişsiz koşullarda bile ustalıklı hamleleri hesaplayabildiğini kitabında okurlara anlatan Prof. Gawrych, kitabını, Atatürk'ün bir sözünü sonlandırıyor: *"Tarihi yapan*

*"Tarihi yapan
akıl, mantık,
muhakeme değil;
belki bundan ziyade
hissiyattır."*

akıl, mantık, muhakeme değil; belki bundan ziyade hissiyattır."

20. yüzyılın ana figürü olarak tanımladığı Atatürk hakkında araştırmalar yaparken, Mustafa Kemal'in sürprizlerle dolu bir kişilik olduğunu fark ettiğini söyleyen Gawrych, bu durumu şu şekilde açıklıyor: *"Sakarya Meydan Muharebesi'nden önce orduya verdiği emir*

gerçekten çok ilgi çekiciydi: 'Size savaşmayı değil, ölmeyi emrediyorum!'

Bu çok farklı bir şey. Savaş gerçekten böyle bir kavram. Birinin öldüğünü görseyen bile panik yapmamalı, her şey normalmiş gibi davranmalısınız. Pozisyonunuzu alıp yanınızdaki arkadaşınıza yardım etmelisiniz. Atatürk, ordusunu çok akıllıca ve uygun bir şekilde yönetti-

yordu. Sakarya Meydan Muharebesi'ndeki başarısı gerçekten inanılmazdı. Atatürk'ü keşfetmek ve anlamak için, onun hakkında bazı şeyleri anlamamız gerekiyor. Mantık, vicdan, yargı ve hissiyata çok önem veren biriydi. Hisler ve duygular çok büyük rol oynuyordu. Benim düşündüğüm kadarıyla; rasyonel biri ama sadece mantığı ile değil duyguları ile de hareket eden biriydi. İnsanlığa olan katkısı gerçekten çok büyüktü."

Onun bakış açısına göre; Türkiye'de iyi bir şey oluyorsa, ondan sadece küçük bir grup değil, herkes yararlanmalıydı."

Prof. Gawrych, Amerika'daki Türklere yönelik yayın yapan Posta 212 gazetesinin "Sizce Atatürk

Türkiye'de iyi bir şey oluyorsa, ondan sadece küçük bir grup değil, herkes yararlanmalıydı."

yaşasaydı, bugünkü politikacılara ne derdi?" sorusuna ise şu yanıtı veriyor:

"Atatürk'ün bugünkü dünya politikacılara söyleyeceği şeylerden biri 'Sizin onurunuz, utanma duygunuz ve bilinciniz nerede?' olurdu.

Türkiye'de ise, laiklik konusunda endişeleri olurdu. Ekonomik gelişme ile ilgili ne yapardı, ben de merak ediyorum. Sosyal adalet ve eşitlik gibi konular da, onun için çok önemliydi. Onun bakış açısına göre;

BU MİLLETVEKİLİ AYRICALIĞINI HIÇ BEĞENMEDİM

Atatürk bir sabah Florya'dan Dolmabahçe sarayına dönüyor. Yeşilköy istasyonunun önünden geçerken birdenbire otomobilini durduruyor ve Başyavere:

"Sorunuz, tren var mı?" Diye emir veriyor. O sırada tren hemen hareket etmek üzeredir. Hep birlikte otomobilden inip trene biniyorlar. Karar ani verildiği ve uygulandığı için trene binış hemen hemen kimsenin dikkatini çekmiyor.

Bir müddet sonra, her şeyden habersiz olan kondüktör Atatürk'ün bulunduğu kompartımana geliyor. Kafıleyi görünce çekilmek istiyor. Atatürk hemen sesleniyor:

"Görevini yap." Yanındaki ekibi göstererek, "Bu efendilere niye bilet sormuyorsun?"

Yanıdakiler cevap veriyor:

"Paşam biz milletvekiliyiz. Tren bileti almayız, parasız seyahat ederiz." Atatürk hayretle:

"Bu ayrıcalığı hiç de beğenmedim" diyor. "Bu çok ayıp ve acayip bir kural. Çok güzel halkçılık!"

Hilmi Yücebaş, Atatürk'ten Nükteler, Fıkralar ve Hatıralar, 2. Baskı, Kültür Kitabevi, İstanbul 1973. s. 89 / Atatürk ve Unutulmaz Anıları, Ahmet Gürel, Bülent Türker, Nisan 2009

Hardasan, Suat Aytın

Azerbaycan’da, Haydar Aliyev Yüksek Harp Okulu Komutan Müşaviri olarak “Bağımsız Azerbaycan Ordusu” nun yeniden yapılandırılması yanısıra, Bağımsız Azerbaycan Ordusu’ nun subaylarını eğitmek ve yetiştirmek görevlerini de başarıyla yerine getirdikten sonra döndüğü Türkiye’de “Balyoz Davası” nedeniyle 4 yılı aşkın süre Silivri Cezaevi’nde kalan ve Anayasa Mahkemesi’nin son kararıyla tahliye edilen emekli Kurmay Albay Suat Aytın hakkında Azerbaycan’ın etkin gazetesi “525’inci Gazete”de, ekteki yazı yayımlanmıştır.

Suat Aytın

Harda (nerede) sevgi varsa, ayrılık da var orda. Nizami’nin “Hayır ve Şer”i gibi. Harda zulüm varsa, orda ışık da uzakta değil demek.

Ben bu yazımı hakkın galabesine, ışığın tantanasına ve sevginin mucizesine inanarak yazıyorum.

“Ne hoşbahtı Türkem deyan” (Ne mutlu Türk’üm diyene) demişti Atatürk’ümüz. O hoşbahtlardan biri de Nuru (Nuri) Paşa’ydı. Büyük Türkiye’nin Nuru Paşa’sı, Azerbaycan’ın da Nuru Paşa’sı oldu. Atilla’nın, Teoman’ın, Mete’nin, manevi varisi olarak 1918’inci yılda Bakü’nün üstüne kılıç sıyrıranların kolunu kesti. 80 yıl geçti. Ve 80 yıldan sonra bu görevi devam etti-

renler sırasına Albay Suat Aytın da katıldı.

Düşünceleri aydın, akidesi aydın, amacı aydın bu ünlü albay Suat Aytın, Bağımsız Azerbaycan Ordusu'nun yeniden yapılandırılmasında vefa ve sadakatla görev yapmıştı. Görev borcunu yerine getirmekle yetinmedi, insansal borcunu, soyuna, soyadına olan borcunu da yerine getirdi. Haydar Aliyev adına Azerbaycan Yüksek Harp Okulu'nun komutan danışmanlığı görevinde olduğu gibi, vatanseverlikleri eksiksiz subaylar hazırlamak için elinden geleni yaptı. Vatanseverlik konusundaki ça-

Konuşmalarında da, sohbetlerinde de "Azerbaycan" demezdi, "Azerbaycanımız" derdi. Azerbaycan'ı, Türkiye'yi sevdiği kadar severdi.

çalışmalarını can-ı dilden, gönülden yapardı. Azerbaycan'ın tarihini Türkiye'nin tarihinden ayırmazdı. Konuşmalarında da, sohbetlerinde de "Azerbaycan" demezdi, "Azerbaycanımız"

derdi. Azerbaycan'ı, Türkiye'yi sevdiği kadar severdi.

"Çırpınırdı Kara Deniz'i dinlemeye doymazdı, doymazdı. Bir de "İstiklal Marşı"na doymazdı. Ömrünü "İstiklal Marşı"nın bir uydusu olarak kabul ederdi.

Hatıralar ömrün yalnızca bir kesimi idi. Suat Aytın'ın ömrü,

adına yaraşırasına değerliydi, değerlidir. Samed Vurgun'un dediği gibi:

"Güneşi örtse de kara bulutlar, Yine de değerini özünde saklar..."

Bunları yazarken gözücuyla gökyüzüne bakıyorum. Yazın bir gün masmavi olan gökyüzünü kara bulutlar kaplamış. Aklıma, ulu Atamız Gazi Mustafa Kemal'in söylediği şu sözler geliyor:

Emekli Kurmay Albay Suat Aytın, eşi Sevim Aytın ve avukatı-kızı Sinem Aytın'la.

ışmaları, Sayın Albay Suat Aytın'ın adı ile eşdeğerdir. Suat Aytın, öğrencilerimizin böylesi duygularını cilalamak için şiir yarışmaları düzenlemişti. "İyi vatandaş olmayan iyi subay olmaz" sözü, Suat Aytın'ın öğretim felsefesi idi.

Suat Aytın, bütün görevlerini ve

“Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan yapana sadık kalmazsa, değişmeyen gerçeklik, insanlığı şaşkırtıcı bir yanlışlığa götürür.”

Günler süratle, fakat zor gelir, zor gider. Yok olan zaman değil aslında ömrümüzün özüdür. Herkesin hakikati, onun öz yolu ve onun öz hayatıdır. Bu yolu eğilmeden, yorulmadan, tek ve تنها kalsan da, korkmadan, korkutmadan, başkalarının yollarını kapatmadan, adaletten ve doğruluktan ayrılmadan devam ettirmek herkese nasip olmaz. Gökyüzünü kara bulutlar kaplıyor da, dağılıyor da...

Ünlü şairimiz Bahtiyar Vahabzade'nin şöyle bir beyti var:

“Vatan gözdür, biz kirpik, Gözümüzün keşiyini çekirik...”

(Kirpik gözü korudur.)

Suat Aytın, Türkiye'miz için kirpik ömrü yaşayanlardandır.

Ve gözlerimi, kara bulutlar gömleğinin söküklere arasından, içimde inançla kımıldanan yüreğime yönlendiriyor.

Emekli Kurmay Albay Suat Aytın tahliye olduktan sonra Silivri Cezaevi kapısında eşi Sevim Aytın ve avukatı-kızı Sinem Aytın'la.

diriyorum... Hardasan, (Neredesin) aydın düşünceli, aydın duygulu Türk Suat Aytın?... Hardasan?... Şimdi tekrar ümit etmek, güvenmek ve sabretmek zamanı... Şimdi daha azimli, daha cesur, daha kesin kararlı olmak zamanı... Her zaman, her yerde yerin görünür, (varsındır) Suat Aytın. Hoş hatıraların seni unutulmaya komaz (unutturmaz). Sen, harda (nerede) Türk varsa, ordasan...

***

Bu yazı Türkiye'nin Silivri Hapishanesi'nden Azerbaycan'a gönderilen, bir dost “selam”ının ışığında yazıldı. Bu selamı değerli hocam Prof. Mehmet Haberal'ın diliyle (aracılığıyla), ağabeyim Hikmet İbrahimoğlu'nun vasıtası ile aldım. Eğer bu selam olmasaydı, ben bu gün yazdıklarımın değerli olduğuna inanmaz ve bu yazımı yazmazdım.

Saygılarla...

Dr. Şahin Musaoğlu

Baku, 525'inci Gazete

KORKU

Yazarımız Hikmet Uluğbay'ın "Korku" konusunu işlediği ekteki yazısı, aynı konulu yazısının bir bölümüdür. Yazının tümü yanısıra, yararlanılan kitapların belirtildiği dipnot listesini de okumak isteyen okurlarımız, internetteki hikmetulugbay.com sitesine başvurabilirler.

Yazan:HİKMET ULUĞBAY

Bu kez “korku” üzerine yazmayı seçmemin nedeni, ülkemiz kadınlarının bir bölümü mevcut eşleri veya ayrıldıkları eşleri tarafından öldürülme, yaralanma veya dövülme korkusu altında yaşıyor, anne ve babalar, “çocuklarım gösteri ve yürüyüşlere katıldığında yaralı olarak mı eve dönecek yoksa tutuklandı mı veya öldü mü haberi gelecek” korkusu altında uykusuz kalıyorlar, yine anne-

ler ve babalar çocukları kaçırılacaklar mı korkusunu yaşıyor, insanların bir kısmı “telefonlarım dinleniyor mu” endişesi içinde huzursuzca telefonları ellerine alıyor, adalet kurumlarına işi düşünler “adil bir yargılama söz konusu olacak mı” endişesi içinde hakkını bile aramaktan korkar durumda ve kamuda veya özel kesimde çalışanlar şu veya bu nedenle işimden olacak mıyım veya yerim değiştirilecek mi

endişesi içinde evinden çıkıp işine gidiyor. Umarım yazdıklarım bu korkularınızı çoğaltmaz, azaltır.

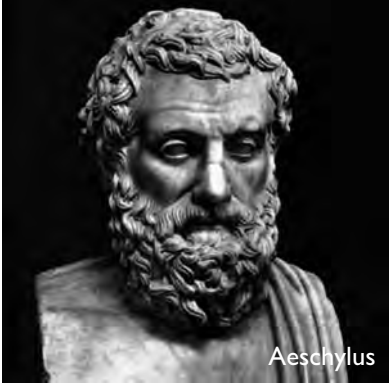
Antik çağ Yunan düşünürü ve içinde “Zincire Vurulmuş Prometheus”un da bulunduğu birçok oyunun yazarı olan Aeschylus (MÖ 525-456), korku duygusunun belirli koşullarda insana yarar sağlayacağını şu dizelerle dile getirmiştir. *(Dizelerdeki şiirsellik noksanı, Türkçe çevirisini bulamadığım için, kendi çevirim sonucudur, hoş görünüze sığınırım);*

“Korkunun yararlı olduğu anlar da vardır,

Yeter ki, gözetiminden kaçmasın,

Denetleyen vicdanın,

Sancıdan, elbet kazanılacak erdem ve bilgelik de olacaktır.” [3]

Aeschylus’un şu söylemleri üzerinde de düşünmek gerekir.

“Kötülükler konusunda bilgili olmaktansa cahil olmayı yeğlerim.”

Burada düşünür haklı olarak korku salmayı kötülük tanımı içine

alıyor ve bu konuda cahil olmanın daha erdemli bir tavır olacağına işaret ediyor.

“Korku silahtan güçlüdür.” [4]

Aeschylus’un bu söylemleri, yuvarıdaki dizelerle birlikte değerlendirildiğinde çağında ve günümüzde kendisine neden saygı duyulduğuna ipucu olacaktır sanırım.

Bazı kaynaklar, Romalı yazar Gaius Plinius Secundus’un (23-79) Natural History isimli eserinde Aeschylus’un, “başına düşecek bir nesne ile öleceği” şeklindeki bir kehanet nedeni ile daima açık havada dolaştığını yazmaktadır. [5] Kısa tarihi öyküleri ile ünlü Latin yazarı Valerius Maximus (MS 1. yüzyıl), MÖ 468’de Sicilya’ya dönen Aeschylus’un, bir kartalın avladığı kaplumbağayı parçalanması için havadan bıraktığında başına düşmesi sonucu öldüğünü yazmıştır. [6]

Yaşama böyle trajik bir şekilde veda eden Aeschylus’un özlü sözlerinden birisi de şöyle;

“Özgür insanı da, bir güce esir olan kişiyi de kaderleri bekliyor olacak.” [7]

Kaderci bir görüş ama, ezanından kendisi için doğrulanmış görünüyor. Ayrıca, bir güce esir olan kişinin kaderinin daha iyi olmayacağına da vurgu yapma gereği hissetmiş. Aeschylus’un bu söylemini doğrulayan bir atasözümüzü anımsayalım, **“Korkunun ecele faydası yok.”**

Belki bu sözü şöyle tamamlamak gerek, **“Ancak ecelin bazı korkular-dan kurtulmaya faydası var.”**

Aeschylus, yukarıdaki dizeleri ile, vicdanın denetlediği bir insanın yaptığı hatalardan ders alarak erdem ve bilgelik yolunda ilerleyeceğini ve yeni yeni korkulardan oluşan bir girdaba düşmeyeceğini vurgulamış görünüyor. Ancak, diğer söylemleri ile bazı insanların korkunun egemen olduğu ortamların yarattığı baskı ve terörden etkilenip vicdanlarını devreye sokamaz duruma düşebileceklerini de kabul etmiş gibi görünüyor. Korkunun insanı paniğe veya felç olmaya sevk edişini yaklaşık 2000 yıl sonra Fransız yazar, deneme türü yazının yaratıcısı ve politikacı Michel Eyquem de Montaigne (1533-1592) şöyle dile getirmiş; **“Korku, kimi zaman ayaklarımıza kanat takar, kimi zaman da ayaklarımızı yere çiviler.”** [8]

Montaigne bir bakıma korku konusunda bilgi ve bilinç sahibi olmak için çaba göstermeyen ve kendini eğitmeyen bir kişinin kaçma veya korktuğuna teslim olma dışında bir seçeneği olmadığını belirtiyor.

Size bu kez, “Korku” adı verdiğimiz, yine insana özgü değişik bir duygudan söz edeceğim. Fakat önce, korkuya karşı nasıl bilgi ve bilinç sahibi olabileceğimizin yanıtını araştırmak isterim.

İngiliz filozof Bertrand Russell (1872-1970), bu sorunun yanıtını 1950 yılında yayımladığı “Entelektüel saçmalıkların ana hatları” başlıklı yazısında vermektedir.

Russel, “Temel kaynağının hürâfeler olduğunu söylediği ‘Korku’

Michel Eyquem de Montaigne

“Korku, kimi zaman ayaklarımıza kanat takar, kimi zaman da ayaklarımızı yere çiviler.”

nun kendisinin, zalimliğin temel kaynaklarından biri olduğunu” ileri sürmekte, **“Korkuyu yenibilmek aklın kullanılmasının ve bilgeliliğin başlangıcıdır”** dedikten sonra şu saptamayı yapmaktadır:

“Büyük bir korkunun etkisi altında iken, ne bir insanın, ne bir topluluğun ve ne de bir ulusun, insanca değerler içinde yaşayabileceğine veya mantıklı düşünebilece-

Büyük bir korkunun etkisi altında iken, ne bir insanın, bir topluluğun ve ne de bir ulusun, insanca değerler içinde yaşayabileceğine veya mantıklı düşünebileceğine güvenilemez.

ğine güvenilemez.” [9]

İnsan, bilginin ve erdemnin değil de hurafenin yanında yer alıyorsa, sıkça korku altında yaşamaktan kurtulamaz. Diğer bir deyişle insan çoğu kez bilmediği, anlamadığı ve açıklayamadığı şeyleri öğrenmek yerine onlardan korkmakta ve hurafelere teslim olmaktadır.

Kişilerin ve toplumların, hurafelerle beslenen korkudan kurtulabilmeleri ancak, nitelikli ve bilimsel içeriği ağırlıklı olan laik eğitimin uygulandığı ülkelerde mümkün olabilir. Bu nitelikteki bir

eğitimin uygulanabilmesi için o ülkede yöneticilerin, buna izin vermeleri gerekmektedir. Oysa birçok ülkede yöneticiler, böyle bir eğitim sistemini tarih boyunca, kendi varlıklarını sürdürdürebilmek çabalarının karşısında tehlikeli bir tehdit olarak görmüştür.

Çünkü böyle bir eğitim gören kişi veya topluluk, mantıklı düşünebilmeyi sağlaması yanısıra, bilgisizken korku yaratan olayların bilimsel ve anlaşılabilir bir nedeni ve yapısı olduğunu da görebilecek, öğrenebilecektir. Ayrıca korktuğu şeylerden korunmanın ve kaçınmanın da yolları olduğunu keş-

fedecektir. Kendisini korkutan şey veya kişi hakkında bilgi sahibi olacak ve korkması gereken bir şey olmadığını da çözümlenebilecek ve insanca yaşama için mücadele etmesi gerektiğini anlayacak ve mücadeleye başlayabilecektir.

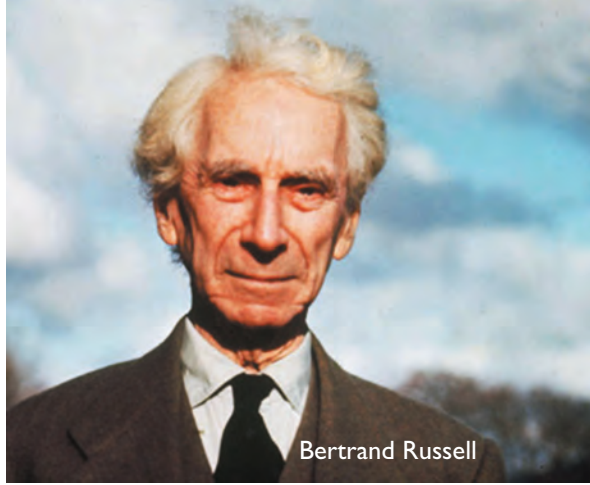
Russell, ayrıca, çok önemli bir noktaya daha değinmekte, zalimlerin elindeki en önemli silahın korkutma olduğuna özel vurgu yapma gereği de duymaktadır..

Russell’i yetiştiren toplum, **“Eğitim halkı yönlendirmeyi kolaylaştırır, ancak onları sürüklemeyi zorlaştırır; yönetilmelerini kolaylaştırır, ama köleleştirilmelerini olanaksız kılar.”** [10] diyebilen nice Lord Brougham’ları da (1778-1868) ortaya çıkarmıştır.

Russell’in büyük korku konusundaki söylemini tamamlayacak bir görüş de ünlü bir devlet adamından gelmiştir. 1929 ekonomik buhranının etkilerinin sürdüğü ortamda A.B.D. Başkanlığına seçilen Franklin D. Roosevelt (1882-1945), göreve başlama töreninde (4 Mart 1933) yaptığı konuşmada “korku” konusunda şu söylemi dile getirmiştir:

“Öncelikle kesin olarak inandığım bir şeyi belirtek isterim, korkmamız gereken tek şey korkunun kendisidir. Gerilemeyi ilerlemeye dönüştürmemiz için gereken çabalarımızı felce uğratan adsız, mantıksız, haklı görülemez bir terördür.”

[11] Roosevelt’in söyleminde, öncelikle insanların veya ulusların “korku” tuzağına düşmemesi uyarısı yer almaktadır. Zira o tuzağa düşüldüğü anda

Bertrand Russell

baş gösteren panik nedeniyle bireysel veya toplumsal psikoloji çıkış yolu bulmakta, çözüm üretmekte ve kararlı bir direniş gösterebilmekte zorlanacağı endişesi vardır. Roosevelt, korkunun terör etkisine de haklı olarak işaret etme gereğini duymaktadır. Zira korku, Montaigne’in söylediği gibi sadece ayakların kitlenmesine yol açmayıp, aynı zamanda aklın tutulmasına da yol açtığına yarattığı ortam ancak “terör” sözcüğüyle açıklanabilir.

Onun ötesinde tarihte sayısız örneği olduğu gibi bazı yönetimler insanlar üzerinde terör yaratarak korku rejimi kurmuşlar ve o yapıyı yine sürekli korku üreterek sürdürmeye çalışmışlardır. Halen de sürdürmeye çalışıyorlar... •

(Devamı Ağustos sayımızda)

Cübbe

Az sayıda mesleğin, özel mesleki giysileri vardır. O 'özel mesleki giysi'lerden birisi de cübbedir. Hukukçular, üniversite öğretim üyeleri ve din adamları, görevleri sırasında üzerlerine uzun, yanları geniş, düğmesiz bir giysi olan, cübbelerini giyerler. Mezuniyet törenlerinde de, öğrenciler kep ve cübbeden oluşan kıyafetleriyle öğrenimlerini tamamlarlar. Hukuk alanında görev yapan hâkim, savcı, avukat, mahkeme başkanları ve yargı kurumlarını yönetenlerin, her birinin ayrı özelliklere sahip cübbeleri vardır. Tümü de, farklı renk ve işlemlere sahip bu cübbelerin, iki ortak özelliği vardır.

İlki düğmesiz oluşları, ikincisi de cepsiz oluşlarıdır. Cübbenin düğmesiz olması; hukukçuların, akademisyenlerin ve din adamlarının 'kimsenin önünde düğme ilikleme-yecek' denli bağımsız oldukları anlamını taşır.

Cepsiz olması ise; hukukçuların, akademisyenlerin ve din adamları-

nın görevlerinin kamusal birer görev ve sorumluluk taşıyor olmalarıdır.

Eski Yunan'da Dracon ve Solon'un 'yalnızca özgür kimselerin avukatlık yapabilmesi' esasını getirmeleri, bu mesleklerin en temel öğesinin bağımsızlık ilkesi olmasına tarihsel bir örnektir. Bu esasa dair Fransız avukat Molierac bu her üç görev alanının da "özel bir efendisiz olma gerekliliği"ni, şu sözleriyle dile getirmişti:

"Görevimizi yaparken kimseye ne müvekkile ne hâkime hele ne iktidara tabiyiz. Bizim aşağıımızda kişilerin varlığı iddiasında değiliz. Fakat hiçbir hiyerarşik üst de tanımıyoruz. En kıdemsizin en kıdemliden hatta isim yapmış olandan farkı yoktur.

Avukatlar köle kullanmadılar, fakat efendileri de olmadı."

Hukukçu, akademisyen ve din adamlarının boyun eğmemeleri ve bağımsız bir biçimde görev yapmaları; toplumsal eşitlik ve toplumsal barışın da güvencesidir.

Yazan: SANİYE ÖZDEN

Evliya Çelebi
Seyahatnamesi'nde
Adalet:

Otopsi
Cengiz Özakıncı

İstanbul Kadısı Hızır Bey Efsanesi

Tanınmış, toplumda milyonlarca hayranı bulunan “nüfuzlu” birileri tarafından haksızlığa uğratılan kimi yurttaşlar; haklarını aramak için yargıya başvurduklarında; savcılardan ve yargıçlardan kimilerinin, nasıl yargılama usulünü ve yasaları hoyratça çiğneyerek, haklı olan yurttaşı haksız, haksız olan “nüfuzlu” kişiyi haklı çıkardıklarını, dünyanın her yerinden pek çok örnekle biliyoruz.

Yine biliyoruz ki, dünyada, haksızlık yapan kişileri, ne denli “nüfuzlu” olurlarsa olunsunlar, usule uygun olarak yargılayıp, yasaların gösterdiği yaptırımlara çarptırmaktan çekinmeyen adil yargıçlar da var. Örneğin 1740’larda Prusya Kralı II. Friedrich’in haksız isteklerine karşı duran ve “Sen neyine güveniyorsun da benim isteğime karşı çıkıyorsun?” diyen Kral’a; “Berlin’de yargıçlar var. Onlara güveniyorum.” diyen değirmencinin öyküsü; bugün bile hukuk ders kitaplarında, yargıçların “nüfuzlu” kişilerin haksız isteklerine boyun eğmemesi gerektiğine örnek olarak okutulmaktadır.

Gelgelelim, 1740’larda söylenmiş “Berlin’de yargıçlar var” sözünden çok önce, Evliya Çelebi’nin 1600’lerde yazdığı Seyahatname’de, “İstanbul’da yargıçlar var!” dedirtecek şöyle bir anlatıyla karşılaşıyoruz:

Fatih Sultan Mehmet, 1453’te İstanbul’u aldıktan sonra, Ayasofya’dan daha büyük, daha görkemli bir cami yaptırmak ister. Bu cami, daha önce Bizans İmparatorları’nın mezarlarının bulunduğu ve Rumlar’ın Ayasofya ile birlikte en kutsal yer saydıkları Havariyun Kilisesi’nin yıkıntıları üzerine dikilecektir. Fatih, yaptıracığı caminin Ayasofya’dan yüksek olması için sütunlarda kullanılmak üzere çok uzun mermerler getirmiş ve caminin yapım işini, daha önce Kumrulu Mescid camii ve Baba Saltuk zaviyesini yapmış olan mimar Atik Sinan’a vermiştir. O dönemden kalan vakıf belgelerinde bu mimarın

adı “Sinan Yusuf b. Abdullahü’l-Atikü’l-Mimar” ve “Hoca Sinanüddin Yusuf b. Abdullahü’l-atikü’l-mimar el emiri” olarak yazılıdır. “Atik” sözcüğü o dönemde “özgürlüğü geri verilmiş köle” (azad edilmiş köle) anlamında kullanılırken; “Dinin Mızrağı” anlamına gelen “Sinan-üd-Din” de çoğunlukla sonradan Müslüman olan gayrimüslimlere verilen bir unvandır.

Belgelerden babasının da mimar olduğu anlaşılan Mimar Atik Sinan, 1467’de yapımına başladığı Fatih Camii’ni 1470’de bitirmişse de yaptığı cami, Ayasofya’dan daha büyük olmamıştır.

Fatih döneminde Mimar Sinan Atik tarafından yapılan Fatih Camii; Kanuni döneminde Mechior Lorck tarafından yapılan gravürde.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nin Millet Kütüphanesi’nde “Emiri Koleksiyonu”nda bulunan yazma nüshasının 1. cilt 36. sayfasında yazılı anlatıya

Fatih Sultan Mehmet'in, 1480 yılında Bertoldo di Giovanni tarafından yapılan madalyonu.

göre: Mimar Atik Sinan, Fatih'in getirttiği uzun mermerleri sütun olarak kullanmadan önce kesip kısaltmış ve camiyi Ayasofya'dan biraz daha alçak yapmıştır.

Fatih, mimar Atik Sinan'a kızmıştır; *"Benim camimi niçin Ayasofya kadar yüksek etmeyip bir Rum haracı değer sütunlarımı üçer arşın kesip Ayasofya'dan alçak ettin?!"* diye gürlemiş; mimar Atik Sinan; *"Padişahım, İstanbul'da deprem çok olur, yıkılmasın diye iki sütunu iki arşın kesip Ayasofya'dan alçak ettim."* diyerek özür dilemiş; bu yanıt Fatih'i daha da kızdırmış; *"Özürün kabahatinden büyüktür!"* diye kükreyen Fatih, uzun mermerleri kestirip kısaltarak kullanan Mimar Atik Sinan'ın iki elini bileklerinden kestirmiş. Atik Sinan, Kadı'ya gidip Fatih'i şikayet etmiş. Kadı Hızır Bey, Fatih Sultan Mehmet'i "sanık" olarak mahkemeye çağırılmış.

Fatih; "Buyruk Şer-i Şerif"indir" diyerek, duruşma günü mahkemeye

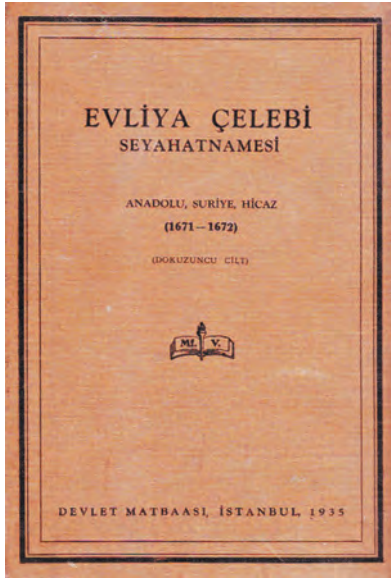
gidip, baş köşeye oturmaya davranmış. Kadı (yargıç) Hızır Bey; *"Oturma Beyim! Duruşmada şikayetçi ile birlikte ayakta dur!"* demiş. Fatih, ellerini kestirdiği Mimar Atik Sinan'ın yanına geçip, Kadı'nın karşısında ayakta durmuş.

Kadı Hızır Bey, Fatih'i, Mimarın elini herhangi bir mahkeme kararı olmaksızın kestirmesi nedeniyle suçlu bulmuş; ceza olarak kısas uygulanmasına ve Fatih'in ellerinin bileklerinden kesilmesine karar vermiş. Kısas uygulaması şikayetçinin onayına bağlı ve şikayetçi kısas yerine ödence isteyebilir olduğundan; mimar Atik Sinan, *"Ben ödenceyle yetineyim, Fatih Sultan Mehmet'in elleri kesilmesin."* demiş. Kadı da Mimar'ın istemine uyarak, Fatih'in ellerini kesme cezasını, günde on akça ödüncüye çevirmiş.

"Sana her gün on akçe değil, yirmi akça vereyim; yeter ki ellerim kesilmesin." diyen Fatih, mimarın kısastan vazgeçmesine çok sevinmiş.

Günde 20 akçe karşılığı elleri kesilmekten kurtulan Fatih Sultan Mehmet, duruşmadan çıkarken, kaftanının altına sakladığı topuzu çıkartıp Kadı Hızır Bey'e doğru sallayarak; *"Eğer yargılamada beni kayıracak bir hüküm verseydin, oracıkta canını alacaktım!"* diye bağırılmış. Bunun üzerine Kadı Fatih'e *"Eğer kayırma isteseydin seni şuracıkta parçalattırurdum!"* demiş...

1611-1682 yılları arasında yaşayan Evliya Çelebi, kendisinden 150-

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin
Atatürk döneminde yapılan basımı
(1935)

200 yıl öncesini özetle böyle anlatıyor. İsmail Hami Danişmend de 1964'te yayımlanan kitabında Evliya Çelebi'den bu anlatıyı aktarıyor ve bunu Osmanlı Padişahları'nın yasa önünde eşit oldukları ve yargı dokunulmazlıklarının bulunmadığı savına kanıt olarak gösteriyor. Bu anlatı, günümüzde de Osmanlı Yargı Düzeni'nin olağanüstü adil olduğunu savunanlarca beğenilmekte ve sanal ortamda hızla yayılmakta...

Gelgelelim, Fatih'in doktoru ve yakın arkadaşı Hekim Beşir Çelebi, yazdığı "Tevarih-i Al'i Osman ve Tarih-i Kostantaniye" (Osmanoğulları ve İstanbul Tarihi) adlı kitapta Evliya Çelebi'nin Fa-

tih'ten 200 yıl sonra yazdığı "yasa ve yargı önünde eşit, yargı dokunulmazlığı bulunmayan Fatih Sultan Mehmet" anlatısı yoktur. Tersine, Fatih'in doktoru, arkadaşı Hekim Beşir Çelebi; "Minnet Huda'ya ki, kendü gözümle gördüm ki, Sultan Mehmed İstanbul'da Yenice Camii ve sekiz medreseyi ve timarhaneyi yapan Sinan'ı hapis içinde döve döve öldürdü. Aceb onun günahı neydi ki o halde ölmeğe müstahak oldu?" demektedir.

Beşir Çelebi, kitabında, Fatih Sultan Mehmed'in, Fatih Camii mimarı Atik Sinan'ı hapsettiğini; onu hapis hane de döve döve öldürdüğünü; ve daha da önemlisi, bu olayı kendi gözleriyle gördüğünü yazmıştır. Mimar Atik Sinan'ın bugün Kumrulu Mescid'de bulunan mezar taşındaki yazılar da Hekim Beşir Çelebi'nin anlatısının doğru olabileceğini gösteriyor. Mimar'ın mezar taşında her mezarda karşılaşılabilecek dualardan başka, kendisinin 13 Eylül 1471 cuma gecesi öldürülerek şehid edildiğini belirten şu sözler yazılıdır:

"Mimar Sinan, hicri 876 yılı rebiulevvel ayının yirmi yedisinde cuma gecesi deniz tarafında hapis hane de şehid olarak vefat etti. Allah onu kabir azabından ve cehennem ateşinden korusun, şehitlerle birlikte diriltsin."

Mezar taşındaki bu sözler, Hekim Beşir Çelebi'nin yukarıda aktardığımız açıklamasıyla birlikte değerlendirildiğinde, Mimar Atik Sinan'ın başına Evliya Çelebi'nin anlattıklarından başka şeyler geldiği anlaşılıyor.

Evliya Çelebi'nin anlatısında,

18 — Mimar Sinan (Atık) :

Mimar olan bu zat 876 (1471) tarihinde ölmüş ve F & T i h nişancım civarında banisi bulunduğu K u m r u l u M e s c i d mezarlığına gömülmüştür. Üstü açık sandukası köfekten, kitâbeli taşları mermerden yapılmıştır. Baş taşı, 0,47x1,11; ayak taşı 0,47x1,18; sandukanın boyu 2,10; eni 1,26; yüksekliği 0,68 ebadındadır. Baş taşı iki yerinden kırık ve kenetlidir. Güzel yazısı, istifi, baş taşının dış ve ayak taşının iç taclarında rozet tarzındaki yazıları rumilerle müzeyyendir. Yapı itibariyle yüksek kıymetler ifade etmektedir. Arapça kitâbesi ifade itibariyle bozuktur. M i m a r S i n a n'ın mezarıyla beraber bu kabristan 1953 senesinde V a k ı f' l a r İ d a r e s i tarafından tanzim edilirken duvarı ve üzerinde iki kabartma kumru resmi bulunan çöşmesi de tamir edilmiştir.

Ayak taşının iç kitâbesi :

شهد ان لا اله
الا الله واشهد ان محمد رسول
الله قد انتقل المرحوم المغفور
بسنان
المعمار من دار الفناء الى دار

Dış kitâbesi :

البقاء الدارج الى
رحمة الله الغنى الغفار اللهم اجره
من عذاب القبر والنار واحشر مع
صلحاء امة محمد الأبرار شهيداً

Baş taşın iç kitâbesi :

ليلة الجمعة وقت
العشاء في الغار سابع عشرين
ربيع الاول سنة ستسبعين وثمانمائة
طرف البحار رب اجعل

Ayak taşın dış kitâbesi :

داعيه اخبر من الأختيار
كان تاريخ ختم عيناه
لاه جنت الاله طاب ثراه

Mimar Atik Sinan'ın mezar kitabesindeki yazılar. (Kaynak: F. İsmail Ayanoğlu, "Fatih Devri Ricali Mezar Taşları ve Kitabeleri", sf. 199.)

mimar Atik Sinan'ın Fatih'e; "Padişahım, İstanbul'da sık sık depremler oluyor; depremde yıkılmasın diye camiye Ayasofya'dan kısa yaptım" dediği eğer doğruysa; aradan geçen zaman, mimarı haklı çıkarmış bulunuyor.

Semavi Eyice'ye göre; bu cami, Sirkeci'den başlayıp Bayezit'i geçerek Edirnekapı yönüne doğru ilerleyen bir deprem kırığı (fay hattı) üzerinde yapılmış olup, sonraki yıllarda, gerçekleşen her depremde, bu cami bir takım yıkımlara uğramıştır. Öyle ki, bugünkü Fatih

Mimar Atik Sinan'ın Kumrulu Mescid'deki mezar taşı.

Kumurlu Mescid'de Mimar Atik Sinan'la ilgili açıklama.

Camii, Mimar Atik Sinan'ın yaptığı ilk Fatih Camii değil, onun 1766 depreminde yıkılmasından sonra, yerine Mimar Mehmet Tahir Ağa tarafından 1767-1771 yılları arasında yeniden yapılan camidir.

Seyahatnamesi'ni Fatih'ten yaklaşık 200 yıl sonra yazan Evliya Çelebi'nin; hem Fatih döneminde yaşamış Beşir Çelebi'nin anlatısıyla ve hem de Mimar Atik Sinan'ın mezar taşındaki sözlerle çelişen anlatısı;

doğru olabilir mi? Yoksa bunlar, birinin eksik bıraktığını diğeri tamamlayan anlatılar mıdır?

Bu soruları yanıtlayabilmek çok güç. Evliya Çelebi'nin anlattığı olay 1470 yılında geçiyor, ancak İstanbul Kadısı Hızır Bey, 1458'de ölmüş; demek ki sözünü ettiği Kadı, Hızır Bey olamaz; belki Molla Hüsrev, belki Molla Gürani, vs. olabilir. Ancak, Fatih Sultan Mehmet ile Mimar Atik Sinan arasında geçenlerin, o tarihten 200 yıl sonra bile halk arasında konuşulmakta, tartışılmakta olduğu; Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde, bu konuda bir şeyler yazmak gereğini duymuş olmasıyla kanıtlandır. Evliya Çelebi'nin bu anlatısı, en kötü olasılıkla uydurmadır; ancak, böyle bile olsa; bu anlatı, toplumun “yasa ve yargı önünde eşitlik” ve “adalet” özleminin beslenen bir söylenti olarak değerlendirilebilir ki, konu bu yönüyle de oldukça önemli ve değerlidir.

Evliya Çelebi'nin anlatısı, Osmanlı toplumunun; en tepedeki padişah ile en alttaki uyruğun yasa ve yargı önünde eşitliğini düşleyen, gereğinde padişahın da yargılanabildiği bir yasal düzeni özleyen ve bu özlemini, geçmişte Fatih Sultan Mehmet'in başından geçmiş bir olay gibi öyküleyerek dillendirebilen bir toplum olduğunu gösteriyor.

Mimar Mehmet Tahir Ağa tarafından yeniden yapılan Fatih Camii'nin 1890'lardaki görünümü.

Müslümanlıkta “adalet”, “yasa ve yargı önünde eşitlik” özlemlerini diri tutan kutsal kaynak; Kur’an ayetleridir:

“Kuşkusuz Tanrı, size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında adaletle yargı vermenizi buyurur.” (Nisa Suresi, 58. Ayet)

“Ey Tanrı’ya bağlananlar, ister zengin varsıl, ister yoksul fakir olsun, kendiniz, anne-babanız ve yakınlarınız aleyhine bile olsa, Tanrı için gerçek tanıklık edin, adaleti ayakta tutun.” (Nisa Suresi, 135. Ayet)

“Ey Tanrı’ya bağlananlar, adil tanıklar olarak, Tanrı için, hakkı gerçeği ayakta tutun. Bir topluluğa olan öfkeniz, sizi adaletten alıkoymasın; adil olun.” (Maide Suresi, 8. Ayet)

“Aralarında adaletle yargılama yapın. Kuşkusuz, Tanrı, adaletle yargı

verenleri sever.” (Maide Suresi, 2. Ayet)

“Tanrı sizi, sizinle din konusunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan sürüp çıkarmayanlara iyilik yapmaktan ve onlara adaletli davranmaktan alıkoymaz. Çünkü Tanrı, adalet yapanları sever.” (Mümtehine Suresi, 8. Ayet)

Evliya Çelebi’nin “yargı dokunulmazlığı olmayan; yasa ve yargı önünde eşit Fatih Sultan Mehmet” anlatısı; Kur’an’daki ‘adalet’e özlem duyan müslümanlarca çok sevilmiş ve bu yüzden benimsenip yayılmış olmalı...

“Yasa ve yargı önünde eşitlik” ve “adalet”; herkes için gerekli ve hepimizin özlemidir.

Öyle değil mi?.. •

cengizozakinci@butundunya.com.tr

KORKULARIMIZ VE ADLARI

Emetofobi	Kusmaktan korkma
Entemofobi	Böceklerden korkma
Eritrofobi	Yüz kızarmasından duyulan korku
Erotofobi	Cinsellik korkusu
Farmakofobi	İlaçlardan korkma
Fazmofobi	Hayaletlerden korkma
Febrifobi	Yüksek ateşten korkma
Filemafobi	Öpmekten, öpüşmekten korkma
Filofobi	Sevmekten, aşık olmaktan korkma
Fobofobi	Korkmaktan korkma
Fotofobi	Işıktan korkma
Gamotofobi	Evlenmekten korkma
Gefirofobi	Köprülerden geçmekten korkma
Gerontofobi	Yaşlı insanlardan-yaşlanmaktan korkma
Glossofobi	Topluluk önünde konuşmaktan korkma
Haptofobi	Dokunulmaktan korkma (Sürecek)

Hazırlayan: SENEM SENGÜL KARAN

1-Sera etkisi aşağıdaki maddelerin hangisinin atmosfere bol miktarda dağılması sonucu oluşmuştur?

- a-Kloroforma
b-Karbondioksit
c-Ozon
d-Kükürt oksit

2-İnsan vücudunda kan taşıyan hücreler olan alyuvarlarda, oksijen taşıma işini gerçekleştir-tiren ve aynı zamanda kana kırmızı rengini veren molekül hangisidir?

- a-Klorofil b-Hemoglobin
c-Fibrin ojen d-Melanin

3-Çok ünlü bir deyim olan "Kadının fendi erkeği yendi" cümlesindeki "fend" sözcüğü ne anlama gelir?

- a-Akıl b-Çene
c-Cilve d-Hile

50

5-Türkler 2. Dünya Savaşı'nda aşağıdaki ülkelerden hangisiyle savaşmışlardır?

- a-Almanya
b-Rusya
c-İtalya
d-Türkler hiç bir ülkeyle savaşmamışlardır.

6-Elementler periyodik cetvelde hangi özelliklerine göre dizilmiştir?

- a-Etkinliklerine göre
b-İyon yüküne göre
c-Atom numarasına göre
d-Nötron ağırlıklarına göre

7-Aşağıdakilerden hangisi Fransız İhtilali sırasında topluluğun sloganlarından biri değildir?

- a-Özgürlük
b-Sadakat
c-Kardeşlik
d-Eşitlik

8-Aşağıdakilerden hangisi somut isimdir?

- a-Melek b-Akıl
c-Kamuoyu d-Ciğer

9-Bir sürü devam filmi çekildiği için bir zamanlar hiç bitmeyeceği duygusu uyandıran Rocky ve Rambo filmlerinde baş kahraman rolünü oynayan sanatçı hangisidir?

- a-Arnold Schwarzeneger
b-Sylvester Stallone
c-Michael Dougl
d-Steven Seagal

10-Soğuk savaş dönemine damgasını vurmuş Sovyet Gizli İstihbarat örgütü hangisidir?

- a-SS b-KGB
c-Mossad d-Polit Büro

11-Ünlü tatil yöreni Hawaii hangi ülkeye aittir?

- a-ABD b-Arjantin
c-Küba d-İngiltere

12-Satranç oyununda her yöne L şeklinde hareket edebilen ve diğer taşların üzerinden atlayabilen tek taş hangisidir?

- a-At b-Fil
c-Piyon d-Vezir

13-Hangisi insanların temel özgürlüklerini belirten İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin maddelerinden birinde geçmez?

- a-Hiç kimse köle olamaz
b-Herkes mal mülk sahibi olabilir
c-Hiç kimseye işkence yapılamaz
d-Millet vekilleri tutuklanamaz

14-Dokunduğu şeyleri altına çevirdiği ve eşek kulaklı olduğu şeklinde efsaneler olan Kral Midas hangi uygarlığın kralıdır?

- a-Frigya b-Fenike
c-Lidya d-Kartaca

15-Güneş aşağıdaki kentlerin hangisinde en geç batır?

- a-Sinop b-Hatay
c-Hakkari d-Edirne

Yanıtlar: 151. sayfada →

Evrensel Bakış Açısı
Gürbüz Evren

Ermeni İddialarına Gerçekler Üzerinden Yanıtlar

Bütün Dünya'da, 1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddiaları konusunda birçok yazı kaleme aldım. Hemen her yazıda da, Ermeni diasporası, Ermenistan ve Batılı destekçilerinin hedefinin, 1915 olaylarının 100. Yıldönümü 2015'te, işlemediğimiz bir cinayeti bize yüklemek ve Türkiye'yi soykırım suçlusunu ilan etmek olduğunu yazdım.

Yazılarımda, Talat Paşa'ya atfedilen ve kıyım emri içerdiği iddia edilen telgrafların sahteliğini, ölü sayısına ilişkin yalanları, 24 Nisan'ın Ermeni iddiaları için nasıl sembolik bir gün haline getirildiğini, "tehcir" yani "zorunlu yer değiştirme" konusundaki gerçekleri, Atatürk'ün ağzından çıktığı öne sürülen

sözlerin ona ait olmadığını belgeleriy-le anlatmıştım. Bu yazıda da, konu üzerinde çalışanların ve uzmanların dışında kamuoyunun pek bilmediği bazı konulara ilişkin bilgiler paylaşacağım.

Ikinci Dünya Savaşı'nın ardından Nazi Almanya'sı yöneticilerini yargılamak için kurulan Nürnberg Mahkemesi'ne sunulan bir belge, Ermeni araştırmacı ve tarihçileri için soykırım iddialarını kanıtlamak üzere kullanılmıştır. Söz konusu belgeye göre, Hitler, 1939 yılında Alman Genelkurmayı'nda yapılan toplantıda, Polonya'ya saldırma kararını savunurken, “Kadın, erkek, çocuk, yaşlı tüm Polonyalıları öldürmek üzere askeri birliklere görev verdim. Ermenilerin yok edildiğini bugün hatırlayan var mı?” demiştir. Ancak mahkemede ki savcı bunu yalanlamıştır. Adı geçen toplantıda zabıt tutulmadığını söyleyen savcı, oradaki generallerin notlarının, Hitler'in sözleri gibi gösterildiğini belirtmiştir. Savcı ayrıca kendisine sunulan 2 notun ardından 3. bir not daha gönderildiğini, buna da el yazısı ile bazı ilaveler yapıldığını tespit ettiğini anlatmıştır. Savcı, Hitler'in söylediği iddia edilen sözlerin elindeki notlardan ibaret olduğunu hatırlatarak, üzerinde oynanmış, farklı el yazısı ile ek yapılmış bu belgeleri işleme koymayacağını açıklamıştır.

Nürnberg Mahkemesi'nden çıkan bu karara rağmen, Hitler'e atfedilen sözler günümüzde Ermeni propagandasının önemli unsurlarından biri olmayı sürdürmektedir.

Ermeni kıyımını kanıtlamayı amaçlayan bu mahkeme, yapılan tüm araştırmalara rağmen belge ve bilgi bulamamıştı.

İngiltere, 1. Dünya Savaşı'nın ardından İstanbul ve Anadolu'yu işgal etmişti. İngilizler, Ermeni kıyımı iddialarını kanıtlamak için çok uğraştılar. Öyle ki, Osmanlı Devleti'nin önde gelen 44 yöneticisini Malta'ya sürüp, burada bir mahkeme kurdular.

Ermeni kıyımını kanıtlamayı amaçlayan bu mahkeme, yapılan tüm araştırmalara rağmen belge ve bilgi bulamamıştı. Son çare olarak Amerikan Dışişleri Bakanlığı'na başvuran İngilizler, Ermeni kıyımına ilişkin belgeler varsa bunları mahkemeye göndermelerini istemişlerdi. Ancak oradan da olumsuz yanıt almışlardı. İşte o dönemden bu yana İngiltere'de, Ermeni iddiaları konusunda hiçbir tasarı Parlamentodan geçmemiştir. İngiliz Hükümetinden yetkililer, zaman zaman konuya ilişkin açıklamalar yaparak, Ermeni iddialarına katılmadıklarını söylemektedirler.

Devlet Bakanı Baroness Ramsey of Cartvale, 14 Nisan 1999 tarihinde yaptığı açıklamada, “Osmanlı idaresinin Ermenilerin yok edilmesini kanıtlayacak bir belgenin bulunmaması nedeniyle İngiltere Hükümetleri 1915-1916 olaylarını soykırım olarak

Baroness Ramsey of Cartvale

tanınmaktadır. Bize göre, 80 yıl önce yaşanmış olayların günümüz hükümetleri tarafından değerlendirilmesi doğru değildir. Çünkü bu olaylar tarihi ve hukuku ilgilendirir” demektedir.

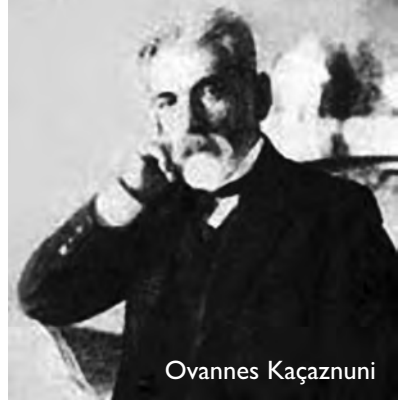
Benzer bir açıklama, 24 Ocak 2001 tarihinde, İngiltere Bayındırlık ve Çevre Bakanı Beverly Hughes'den de geldi. Hughes, “Bir süre önce İngiltere Hükümeti, Ermeni iddiaları konusundaki delilleri gözden geçirdi. 1915-1916 yıllarında meydana gelmiş olayların belgelerini inceledi. Sonuçta bu olayların Birleşmiş Milletler’in soykırım tanımlamasına uymadığına karar verdi” diyerek, İngiltere'nin konuya bakışını bir kez

İşte o dönemden bu yana İngiltere’de, Ermeni iddiaları konusunda hiçbir tasarı Parlamentodan geçmemiştir.

daha dünyaya ilan etti.

Ovannes Kaçaznuni kimdir bilir misiniz?

Ermenistan’ı Temmuz 1918’den Ağustos 1919’a kadar yöneten Başbakan Kaçaznuni, aynı zamanda Taşnak Partisi’nin önde gelen kurucusu ve yöneticisidir. Kaçaznuni, Taşnak Partisi’nin Bükreş’te, 1923 yılındaki kongresinde önemli bir konuşma yapmıştır. Söz konusu konuşma, bir itiraf niteliğindedir. Konuşmanın ana hatları şöyledir:

Ovannes Kaçaznuni

“Gönüllü silahlı birliklerin kurulması hataydı. Kayıtsız şartsız Rusya’ya bağlanılması doğru değildi. Türklerden yana olan güç dengesi hesaba katılmamıştı. Tehcir kararı amacına uygundu. Türkiye savunma içgüdüleriyle hareket etmişti. Taşnaklar Ermenistan’da bir diktatörlük kurmuştu. Müslüman nüfusu katletmişlerdi. Ermeni terörü batı kamuoyunu kazanmaya yönelikti. Taşnak yönetimi dışında suçlu aranmamalıydı. Taşnak Partisi’nin siyasi intihardan başka yapacak bir şeyi yoktur.”

Ovannes Kaçaznuni:
**Tehcir kararı amacına
uygundu. Türkiye
savunma içgüdüleriyle
hareket etmişti.
Taşnaklar
Ermenistan'da bir
diktatörlük kurmuştu.
Müslüman nüfusu
katletmişlerdi.**

Ermeni iddialarını destekleyenler, propagandasını yapanlar, Kaçaznuni gibi çok önemli bir ismin bu itirafını yok sayarlar. Yayılmasını, anlatılmasını istemezler. Dergi, gazete ve kitaplarında yer vermezler. Olanları da silerler.

Amerika Birleşik Devletleri, Ermeni diasporasının en güçlü olduğu ülkedir. Ermeni lobileri, Amerikan Temsilciler Meclisi ve Senatosu'ndan soykırım iddialarına

ilişkin karar ve tasarılar çıkarmak için sürekli bir faaliyet içindedirler. Bu girişimlerden biri de, 1985 yılında Kongre'ye getirilen 192 sayılı tasarıdır. Ermeni iddialarının soykırım olarak tanınmasını isteyen bu tasarıya karşı 69 Amerikalı bilim adamı, 19 Mayıs 1985 tarihinde bir bildiri yayımlamıştır. Bildiriye imza atan bilim adamları, soykırım ifadesinin kullanılmasına tepki göstererek, ilgili ülkelerin arşivleri açılmadan, buradaki belgeler incelenmeden, 1915 olayları hakkında kesin bir yargıya varmanın doğru olmadığına dikkat çekmişlerdir. Bildiride, Amerikan Temsilciler Meclisi'ndeki 192 sayılı karara işaret edilerek, "Tarihsel olarak şüpheli varsayımlara dayalı böylesine bir karar dürüst tarihsel araştırmaya zarar verir ve Amerikan yasama sürecinin güvenilirliğini sarsar" denilmektedir.

O dönemin gazetelerinde de yayımlanan bu bildiriye imzalayan bilim adamları, Ermeni diasporasının baskı ve tehditlerine maruz kalmış, birçoğu çalıştığı üniversiteden ayrılmak zorunda kalmış, bazıları da

çareyi yurtdışına gitmekte bulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri gibi bir ülkede 69 bilim adamının Ermeni iddialarına karşı çıkması, bunu da kamuoyunun önünde yapması çok önemli bir destek ve gelişmedir. Türkiye bunu her fırsatta dile getirmeli, Ermeni iddialarını çürütmek için kullanılmalıdır.

Ermenilere soykırım yapıldığını iddia edenlere, Ermeni halkına verilen değeri de hatırlatmak gerekir.

Osmanlı Devleti'ndeki Bayındırlık, Ticaret, Hazine, Dışişleri, Orman ve Maden, Posta ve Telgraf Bakanlıklarında Bakan olarak görev yapan, Kirkor Agaton, Ohannes Gümüşyan, Agop Kazazyan, Mikael Portakalyan,

Osmanlı Devleti'nde Bayındırlık, Ticaret, Hazine, Dışişleri, Orman ve Maden, Posta-Telgraf Bakanı olarak görev yapan, Kirkor Agaton

Çalışmalarına yaklaşık 15 yıl önce 1999'da başlayan Ermeniler tüm hazırlıklarını 2015'e yani 100. Yıla yönelik yapıyorlar.

Sakız Ohannes, Krikor Sinapyan, Oskan Mardikyan, İstanbullu ve Halaçyan gibi Ermenileri sayabiliriz. Ayrıca 1914'teki Meclis'te görev yapan 12 Ermeni milletvekilini, Büyükelçi olan 7 Ermeni ile üst düzey subay 41 Ermeni'yi de, bu halka duyulan güven ve verilen önemli göstermesi nedeniyle hatırlatabiliriz.

Ermeni diasporası, 1915 olaylarının 100. Yıldönümüne büyük hazırlık yaparken, tezlerimizi destekleyen, haklılığımızı kanıtlayan elimizdeki tüm bilgi ve belgeleri toparlamalıyız. Dünya medyasına ve kamuoyuna bilgi akıtmalı, meydanı boş bırakmamalıyız. Çalışmalarına yaklaşık 15 yıl önce, 1999'da başlayan Ermeniler tüm hazırlıklarını 2015'e yani 100. Yıla yönelik yapıyorlar. "Gelişmeleri geriden izlemeyelim, ön alalım. Aksi takdirde haklı olduğumuz davayı kaybederiz" diyerek tüm yetkilileri ve ilgilileri uyarıyordum. Ancak görünen o ki, yine hazırlıksız yakalanacağız ve yine başımız çok ama çok ağrıyacak. Hem de geri dönüşü olmayacak bir şekilde...•

gurbuzevren@butundunya.com.tr

Sporun Dünyası
Metin Gören

Tribünde Güneşlenmek

Olimpiyat Oyunları'ndan sonra ikinci büyük organizasyon Dünya Kupası Futbol Şampiyonası tüm hızıyla devam ediyor. Ünlü futbolcuların sunumları, günlerce anlatılacak öykülere günlerden beri malzeme depoluyor.

Sınırsal ve sayısal açıdan küçük devletlerin, devlere yönelik kafa tutma hevesleri, keyifli ayak oyunun evrensel boyutlarını artık taşkın bir su gibi yıka yıka büyüdüğüünü simgeliyor. Futbolun temel prensiplerini, yerinde ve zamanı geldiğinde kullanan bir çok ülkenin başarısı, planlı programlı hareket etmekten geçiyor. Hollanda Milli Takımı'nın başlattığı deneyimler ile gençleri aynı potada eritmek, Van Gaal gibi usta bir teknik direktörün zihinsel becerilerinin bir ürünü olsa gerek.

Literatürlere geçecek İspanya 5-1'lik galibiyetinin mimarlarını sunmak yerine, kollektif futbolun olmazsa olmazı görevleri başarıyla dağıtılabilmek önemliydi. Hollandalı teknik direktör bunu başarmıştı, o harika karşılaşmada. Özgürlük savaşının acı faturasını, kanlı bir şekilde ödeyen Bosna Hersek'in, Hırvat baskılarının kan ve barut kokan acılı günlerinden Brezilya'nın dev statlarına taşınması, altı milyonluk yeni bir ülkenin tarihi zaferi olmalıydı. Bosna Hersek, futbolda büyüme hız çizgilerinin standart ölçümlerini geçmiştir.

Peki bu ihlalin cezası var mı? Elbette var. Bu harika cezayı ellerimiz kızarıncaya dek alkışlamak. Futbol için savaşan ülkelerin Brezilya yeşil alanlarında boy göstermesi, komşumuz Yunanistan'ın Dünya ve Avrupa şampiyonlarının adeta gedikli olması hiçbir kişi raslantılara bağlayamaz. Yunanistan'ın 8.5 milyon nüfusuna karşın, albaylar

cuntası egeenliğinde bile, sporda atak yapmayı hedeflemişti. Basketbolu, sokak aralarına dek indiren komşumuzun, bugün Avrupa'yı titreten oyuncularının bir çoğu basketbol ülkesi Amerika 'da eğitim alarak işbaşı yaptılar. Yunanistan'ın; sıfır bütçe ile yaptığı ulusal reklam tüm hızıyla sürüyor. Jamaikalı Dünya Şampiyonu Usain Bolt'un geçmişe

Usain Bolt: "Benim ülkemin ekonomik standartları düşüktür. Jamaika'nın, tüm dünya ülkelerinden gelecek turistlere ihtiyacı vardır."

yönelik söylemlerini anımsamalıyız: "Benim ülkemin ekonomik standartları düşüktür. Jamaika'nın, tüm dünya ülkelerinden gelecek turistlere ihtiyacı vardır. Atletizm severler benim gibi

Artık; tribünlerde güneşlenmek işleminden vaz geçmeliyiz.

şampiyonları uzun süreli ve keyifle izlemek istiyorlarsa, rotalarını Jamaika'ya çevirmelidirler."

Tribünde güneşlenmek, olan biteni, "adam sende" gibi olumsuz bir düşünce ve tavırla pas geçmelere sanırım bizim ülkemizin dışında pek rastlanmaz. Dünya Kupası hasretinin 1954'den bu yana, tam altmış yıllık bir geçmişine baka baka iç geçiren bir ülkenin; futbolun, biraz basketbol, azıcık voleybol, ehh işte biraz da öteki sporları içine geçirdiği spor mantığı, iddia ediyorum ki güneşlenmenin (!) beceri içeren çalışması yanında adı bile akla gelmez. Hazıra konmanın, yasal olmayan düşüncelerini uygulama alanları insan bedenine sokarak, doping denilen illeti salgılayan bir yönetim anlayışını, güneşin yakıcılığı bile pes ettiremiyor.

Şikenin ahlâksızlık içeren boyutları, mahkeme salonlarına sığmaz

Vaz geçmeliyiz ki; aklımızı başımıza almalıyız. Akli başında, yurtsever insanların bilgi birikimleriyle spor denilen olguyu bize yakışır bir düzeye çıkarmalıyız.

iken; ulusal takımlarımızın teknik kadrolarında yapılan operasyonların, "Suçu üzerinden atmak" gibi bir kolaylık olmamalıdır. Aslında, bunun adı, "güneş balçıkla sıvanmaz", ve "sizin düşünce boyutlarınızla oluşturduğunuz çuvallara, mızraklar sığmaz" olmalıdır.

İşin en acı yanı, benim gibi her Türk insanının içini yakarı, Dünya Kupası'nda mücadele eden bir çok takımı izledikten sonra genişleyen

sızıdır. Seksen milyona çeyrek kalan sayısı ile birçok sporun üstesinden gelememek, neyin nesidir ve nereye konulması gerekli bir sorundur. Bu nasıl bir yönetim, bu nasıl bir üretim-sizliktir. Yapısının yüzde yetmiş sekizini yabancılara teslim etmiş bir büyük ülkenin spor olgusu, ya dalından erken koparılmış bir meyva, ya da çürümeye mahkûm edilmiş bir ham madde gibidir. Hazıra konmayı, elini kolunu oynatmadan, zihnini yormadan, bulduklarıyla yetinen bir mantık ilavesiyle üretebilme komikliği, sirklerde her türlü olumsuzluklara karşın, insanları güldürme işini üstlenen palyaçoların dramını yansıtır.

Artık; tribünlerde güneşlemek

**Seksen milyona
çeyrek kalan sayısı
ile birçok sporun
üstesinden
gelememek, neyin
nesidir?...**

işleminden vaz geçmeliyiz. Vaz geçmeliyiz ki; aklımızı başımıza almalyız. Akli başında, yurtsever insanların bilgi birikimleriyle spor denilen olguyu bize yakışır bir düzeye çıkarmalyız. Başkalarını seyretmenin keyfi, kendi içsel oluşumların kılavuzu olmalıdır. Görsel şenliğin, ulusal forma altında sunumu, Kıbrıs Barış Harekatı sırasında, ulusal bir şarkı gibi yürekten söylenen, "Bir başkadır benim memleketim" in tornistanı gibi, "Bir başkadır benim sporum" şeklinde organize edilmelidir. Tribünde Güneşlenmek, güneş yüzü görmeyen ciltlerin bilinçli bir uygulama ile bronzlaşması demektir. Cildi yanmış, Tribün Güneşlenmesinin hışmına uğramış bir büyük toplumun, güneş keyfi yerine, zor olmayan denk-lemleri çözebilen zihinsel oluşumlara ihtiyacı vardır.

Ne demişti; 1789 Fransız Devrimi'nin önemli portresi Jan Jack Ruso?

"Gelişmekte olan bir çocuğun önüne, komik oyuncular vererek onun düşünce zenginliğini yok etmeyin ve hevesini de kırmayın. O çocuğun eline kazma, kürek vermelisiniz ki; çalışarak yaşamayı ve ayakta kalmayı öğrensinsin."

İyi seyirler Türkiye... Van Persie'nin kafa golü ne muhteşemdi ama. Kosta Rika'ya ne demeli. Avuç kadar ülke Uruguay'a nasılda kafa tuttu. Campella büyük oyuncu kardeşim. Avustralya var, Japonya da. Peki biz neredeyiz ?

Tribünde ve güneşlenme keyfinde. •

metingoren@butundunya.com.tr

Deli bal, kitaptaki hiçbir öykünün adı değil. Öykülerin ortak atmosferinin adı. Deli bal, Karadeniz'de üretilen bir bal. Vahşi kestane çiçeklerinden ve orman gülü gibi başka vahşi bitkilerden beslenen arılardan sağılan bir bal.

Çok az yenmesi gerekiyor; ancak çok az yendiğinde faydalı, ölçüyü kaçırdığınızda delirttiği söyleniyor. Kitap hem hacmi hem de içeriğiyle böylesi bir çağrışım yaptı. “Okura bir uyarı belki,” diyor Pelin Buzluk kitabını anlatırken.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Yeteneksiz yöneticileri,
rüşvetçi memurları,
ikiyüzlü din adamlarını
yuhalayan

Eski Zaman Ozanları

Osmanlı devletinde Padişahın tanrısal kökenli yetkisi sınırsızdı. Ancak imparatorluk tarihi boyunca halkın zorba, adaletsiz yönetimden şikâyetçi olduğu dönemler yaşandı. Padişahların tahttan indirildiği görüldü.

Zaman zaman yeteneksiz kimse-ler yönetici yapılmıştı. Devlet adamları yalnız kendi çıkarlarını düşünmekteydi. İşler rüşvet karşılığında yürütülüyordu. Kadılar, yasaları çiğniyordu. Medreseler öğretim görevini yerine getirmiyordu. Düzmece din adamları görülüyordu. Halkın görüşlerini yan-

sıtan ozanlar, yaşadıkları dönemden, bozuk düzenden yakındılar:

*“Geçti sadarete (sadrızamlığa)
bir herif cahil” - Şemsi*

*“Kanda (nerede) etsin haklı,
hakkını dava*

*Rüşvetsiz hiçbir iş görülmez asla
(...)*

*Kimi derviş olur başında külâh
Tarikat sırrına değildir âgâh
(haberdar)*

*Bulursa bir dergâh uğrasa nâgâh
(ansızın)*

*Keramet gösterir basar yalanı” -
Gedai*

“*Hakimler dünyayı harap ettiler
İcrası yok şeriata gittiler*” - **Seyit Ali**

Bu ortamda Padişahın bütün kö-
tülükleri ortadan kaldırabilece-
ğine inanılıyordu. Ancak sırası
gelince eleştiriler saraya da uzanıyor-
du:

“*Hünkârım dünyaya eyle bir na-
zar. (...)*

*Hani erkân, hani yol Padişahım” -
Mahremi*

“*Her gelene verme tuğ ile sancak
Rüşvet almasını
bilirler ancak*

*Cihan elden gitti
daha ne olacak*

*Dünyanın niza-
mın ver Padişahım” -
Âşık Mehdi*

“*Yarın mahşer
günü senden sorula
Alırlar hakkını
kul Padişahım” -Âşık
Mümin*

Halkın sözcüsü
olan ozan, böyle apa-
çık sıraladığı, çarşıda pazarda, kahve-
lerde, köy odalarında dilden dile dola-
şan eleştirileri nedeniyle başına iş
gelmesinden de çekiniyordu. Şiirlerinin
sonunda kendi adını vermekten kaçın-
dığı oluyordu:

“*Ne yatarsın böyle gafletten uyan
Bu işlere aşna (âşına) ol padişa-
hım*

*Birkaç rical ile valide sultan
Kâfire muindir (yardımcıdır) bil
padişahım (...)*

*Söylemem ismimi ey Sultan Ha-
mid”*

(Şiirinin sonunda ozanın adı
yoktur.)

Bunlar halk ozanlarıdır. Halkın
duygularını, çektiklerini, kendileri için
neler yapılması gerektiğini kendi dil-
leriyle anlatırlar. Saray ozanları da
denilen divan ozanlarının seslendikleri
ise, eğitimden geçmiş azınlıktır. Onla-
rın da eleştiri şiirleri yok değildir.

Örneğin Veysi, devlet yöneticile-
rinin seçiminde uygunsuzluklar görür.
Kendisi hak ettiği yerde değildir. Ar-
navutlar. Boşnaklar iş başındadır.

Ozan, “balığın baştan
koktuğunu” söyleye-
rek, yapılan atamaları
eleştirmektedir:

“*Balık baştan ko-
kar derler fesâdın ba-
şı ma’ lûmdur*

*Ne kadir kimse bir
nokta diye hâzâ Kitâ-
bullah (...)*

‘*Aceptir ‘izz-i dev-
lette cemi’ ân Arnavut
Boşnak*

*Çeker devrinde zil-
letler şehâ, âl-i Resulullah”*

Sehzade Mustafa’nın öldürülme-
si üzerine yazılan ağıtlarda bu
haksızlığın sorumlularına, hattâ
Padişaha eleştiriler yöneltilmiştir.
Bunların en ağır olanlarından biri,
Kanuni’nin eşi Hürrem Sultan’adır.
Nisâyî, Rusya’dan getirildiğini vurgu-
layarak onu cadiya benzetmiştir:

“*Bir Urus cadısının sözün(ü)
kulağına koyup*

*Mekr ü âle aldanuban (yalan do-
lana aldanarak) ol acûzeye uyup...”*

Padişahlar şiiirle yakından ilgiliydi.

Padişahlar şiiirle yakından ilgiliydi. Ozanları çevrelerinde toplamak, onları ödüllendirmekle kalmıyor, zaman zaman kendileri de şiiirler söylüyordu.

3. Mustafa bir kıt'asında, "Dünya yıkılıp gitmekte, bizim elimizde de düzeleceği yok. Alçak felek, işleri aşağılık kimselerin eline bıraktı. Dünyanın nimetleri uygunsuz kimselerin elinde. Artık işimiz Tanrı'nın acıması-na kaldı" diye acı acı söylenir.

"Yıkılıptır bu cihan sanma ki bizde düzele

Devleti çerh-i denî verdi kamu mübtezele

Şimdi erbâb-ı sa'âdette gezen hep hezele

İşimiz kaldı bizim merhamet-i Lemyezel'e"

Padişahın kendisinin bile yönetimde bozukluğu açık açık dile getirdiği ortamda ozanlar da tanık oldukları kötülükleri anlatmaktan kaçınmamıştır. Bu türden bir şiiir grubunda, ozanların olup bitenlere yuf (yuh) çekmekten kendilerini alamadığı gözlenir. Şehzade Cem'in hocası, sadık dostu

ozan Karamanlı Aynî, Cem Sultan ile Padişah Beyazıt'ın taht kavgasında sesini alabildiğine yükseltmiştir. Bir gazelinde, alçakları koruyan, öyle kimselerin yükselmesini sağlayan zamana yuh çeker. Alçak, değersiz kimseler, hak etmedikleri yere gelmiştir:

"Dûn-perverdir zaman kendüye vü şâhuna yuf

Kendü vü şâhu nedir belki şehinşâhuna yuf

(Alçakları koruyan, onların ilerlemesini sağlayan bu zamanın kendine de, padişahuna da, padişahlar padişahına da yuh olsun.) (...)

Âsumân-ı rif'at üzre yol verir her bir hâra

Ger tarîki kehkeşân ise onun râhına yuf

(Eşek yaratılmış kimselerin gökyüzü gibi yükseklere çıkması için yol veren bu zamanın yolu, samanyolu gibi parlak olsa da, o yola yuh olsun.)

16. yüzyıl ozanı Usûlî'nin, "yuf"

redifli gazelinde kimseye baş eğmeyen, gözü tok, ham sofulukla alay eden, aşka önem veren kişiliği kendini göstermektedir. Ozan, verdiği her lokmada bin zehir sunan feleğe, yaşamın geçici zevklerine, sultanlara, onların çevresindeki görevlilere, askerlerine yuh çeker.

“Be bu bâzar-ı cihânın kuru dükkânına yuf

Çember-i çarhına vü günbed-i gerdânına yuf

(Bu cihan pazarının kuru dükkânına yuh olsun. Feleğin çemberine de dönen kubbesine de yuh olsun) (...)

Dürülür çün kamu defterleri tômâr gibi

Dehr sultanlarının defter ü divânına yuf”

(Bütün defterleri bir gün tomar edilip dürülecek olan dünya sultanların defterlerine, divanlarına da yuh olsun).

Dış dünyayı değil iç dünyasını anlatan, gönül adamı Şeyh Galip bile çevresini saran toplumsal kötülükler karşısında sessiz kalamamıştır:

“Billah yuf bu şu'bede-i hîç-kâra yuf

Yuf kadr-i câh u tantana-i iştihâra yuf

(Vallahî,

dünyada oynanan bomboş oyunlara, hokkabazlıklara yuh olsun. Sonu boşa çıkan o değerli makamlara, göz alıcı yaşantılara, üne şana yuh olsun.)

Paşa ki bulmaya ser-i maktû'una kefen

Ol tûg-i tumturak-ı âlem- i'tibâra yuf”

(Bir paşa ki kesilmiş kellesine kefen bulamıyor. Onun aldığı gösterişli, itibarlı tuğa, nişana da yuh olsun) .

Seyh Galip'in yol arkadaşı Esrar Dede, altına gümüşe taparcasına ilgi gösterenlerden, kaba sofulardan yaka silker:

“Âbid-i sîm ü zerin mezheb-i âyînine yuf

Haşmet ü saltanat u efsar-i zerrînine yuf

(Altına gümüşe tapanın mezhebine, törenine,

törenine, heybetine, saltanatına, altın tacına yuh olsun). (...)

Vâ'izâ vasf-ı cinan u leb-i kevser etme

Sus be-hey ehl-i tama' hûruna yuf înine yuf

(Ey camide vaz veren! Bize cennetin, kevserin güzelliklerini anlatıp durma. Yalnızca cennet nimetleri için ibadet eden, sen

Ozan, verdiği her lokmada bin zehir sunan feleğe, yaşamın geçici zevklerine, sultanlara, onların çevresindeki görevlilere ve askerlerine yuh çeker.

sus! Bu amaçla anlattığın cennetteki güzellere de yuh olsun).

Ancak, bu yoldaki şiiirlerin en ünlüsü, 16. yüzyıl ozanı Bağdatlı Ruhi'nin ünlü "Terkib-i bend"inin bir bölümüdür.

"Terkib-i bend", bütünü ile bir başyapıttır. Şiirin burada söz konusu edilen bend kadar ünlü başka bir bendinde ozan, yeni

gittiği kentteki bir mescitte sabah namazı sırasında gördüklerini dile getirmektedir: Ellerinde tespih, namaz vakitini bekleyenler, Tanrı'yı, Peygamberi anacaklarına, birbirlerine "Kırk, elli!.." deyip durmaktadır. Meğer, kentin valisi mescide geldikçe orada bulunanlara kırkar, ellişer akçe dağıtırmış! Onların çıkar amacıyla orada beklediğini görünce yanlarından ayrılan ozan, eleştirilerini sıralar:

"Sizden kim ırağ oldu ise Hakk'a yakındır

Zirâ ki dalâlet yoludur gittiğiniz râh

Tahkiyk bu kim hep işiniz zerk ü riyâdır

Taklîdesiz tâatınız cümle heba-

Bağdatlı Ruhi, haksızlar, zalimleri, parayla görev yeri satanları, cahilleri yüceltenleri yuhalamaktan geri kalmaz

dır" (Sizden kim uzak durursa Tanrı'ya yakın olur. Çünkü sizin gittiğiniz yol sapıklık yoludur.)

Sözünü sakınmayan ozanımız sırasını getirince kurulu düzeni, haksızları, zalimleri, parayla görev yeri satanları, bilgi yoksunlarını yüceltenleri yuhalamaktan geri durmamıştır: "Zî-kıymet olunca nidelim câh u celâli

Yuf anı satan dûna hirîdârına hem yuf

(Parayla alınıp

satılan görev yerini ne yapalım. Yuh onu satan alçağa da, yuh onu alana da).

Ârif ki ola müdbir ü nâdân ola mukbil

İkbâline yuf âlemin idbârına hem yuf

(Olgun kişiler hor görülüyor, bilgisizler el üstünde tutuluyorsa, bu dünyanın düşkünlük haline de, getirdiği mutluluğa da yuh olsun)

Eski ozanların yapıtları o dönemde, onların karşısındaki dünya sorunlarını bize tanıtırcan bu yapıtlar çoğu kez günümüz yaşamına da ayna oluşturmaktadır. • konurertop@butundunya.com.tr

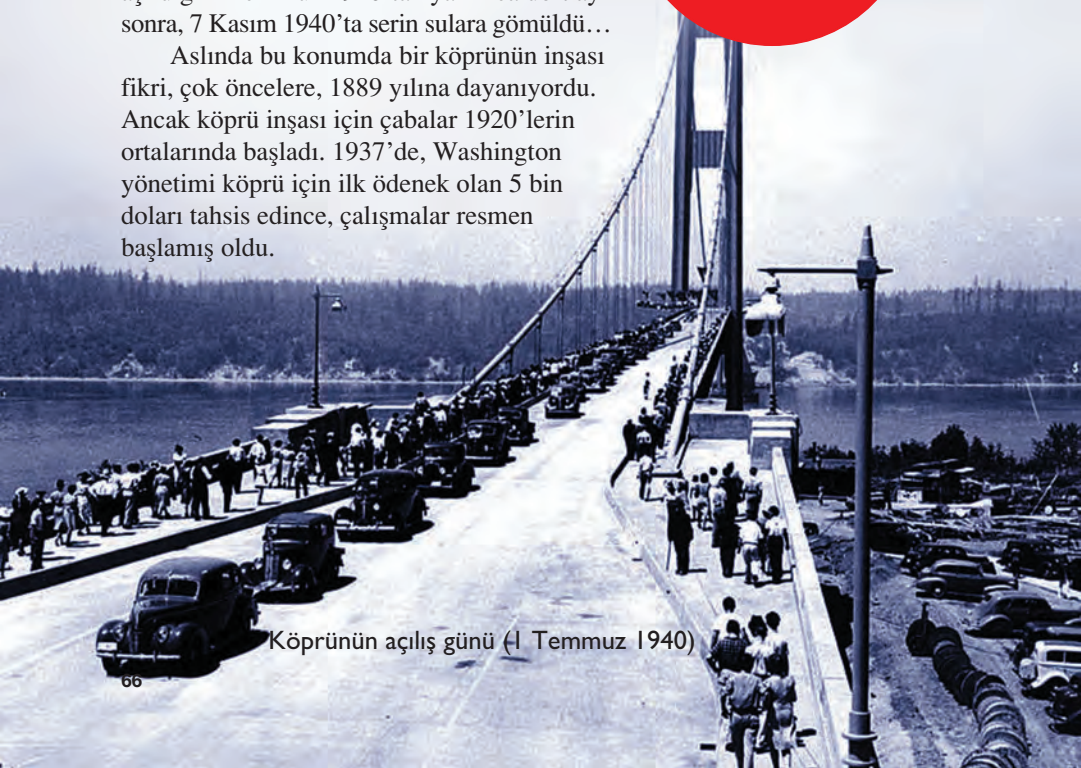
Dünya Döndükçe
Sabriye Aşır

Tacoma Narrows

Yapımı bitirildiğinde, dünyanın üçüncü büyük asma köprüsü olan Tacoma Narrows, Washington sınırları içerisindeki Tacoma kenti ile Kitsap Yarımadası'nı birbirine bağlamak üzere inşa edilmiş ikiz köprülerin ilkiydi... Ne var ki, açıldığı 1 Temmuz 1940'tan yalnızca dört ay sonra, 7 Kasım 1940'ta serin sulara gömüldü...

Aslında bu konumda bir köprünün inşası fikri, çok öncelere, 1889 yılına dayanıyordu. Ancak köprü inşası için çabalar 1920'lerin ortalarında başladı. 1937'de, Washington yönetimi köprü için ilk ödenek olan 5 bin doları tahsis edince, çalışmalar resmen başlamış oldu.

Yalnızca
dört ay
ayakta kalabilen
köprü:

Köprü'nün açılış günü (1 Temmuz 1940)

Tacoma kenti ile Kitsap Yarımadası'nı birbirine bağlamak için, ikiz asma köprüler yapılması planlanıyordu. Her bir köprünün de, yalnızca tek yöne doğru geçiş sağlaması düşünülüyordu. Köprülerin ilki, 1937'de açılışı yapılan Golden Gate Köprüsü ile o yıl büyük ün kazanan Leon Moisseiff'in proje mühendisliğinde tasarlandı.

Ayaklar arasındaki orta açıklık 853 metre olmasına karşın, köprünün genişliği yalnızca 11,9 metreydi. Genişliği ve giriş yüksekliği çok az olan bu köprü, esnek ve hafifti. Sonuç olarak, bundan tam 74 yıl önce, 1 Temmuz 1940'ta, o dönemde dünyanın üçüncü büyük asma köprüsü olan bu köprü törenle trafiğe açıldı. Ama bir tuhaflık vardı... Projeye göre, saatte 140 kilometre hızla esen rüzgâra karşı dayanıklı olması gereken köprü, en hafif rüzgârlarda bile sallanıyordu!

Bölgede yaşayanlar, o günlerde televizyonda yayınlanan 'Hey Arnold' isimli dizideki bir karakterden esinlenerek, köprüye 'Galloping Gertie', yani 'dört nala koşan Gertie' lakabını vermişlerdi. Köprüyü kullananlar öylesine sallanıyorlardı ki, bir gazeteci, köprünün geçiş ücreti hakkında "Ücret sadece geçiş içindir ve zıplamak bedavadır" yorumunu yapıyordu.

Galloping Gertie'nin açılışının üzerinden neredeyse dört ay geçmişti. Aynı yılın 7 Kasım'ında, günün erken saatlerinde, köprü yine her zamanki gibi sallanıyordu! Ancak bu sallantılar, gittikçe artmaya ve olağan sallantıların şiddetini geçmeye başlayınca, köprü trafiğe kapatıldı. Oysa rüzgârın çok

Projeye göre, saatte 140 kilometre hızla esen rüzgâra karşı dayanıklı olması gereken köprü, en hafif rüzgârlarda bile sallanıyordu!

kuvvetli olduğu söylenemezdi. Saatte yaklaşık 67 kilometrelik hızla esiyordu.

Önce 0,6 Hz frekansla 0,5 metre yukarı-aşağı salınım yapmaya başlayan köprünün hareketine, 0,2 Hz'lik dönme, yani burulma hareketleri de eklendi. Düzenli esen rüzgarla gittikçe artan salınımlar öyle bir noktaya ulaştı ki, bir ara sol kenar sağ kenara göre 8,5 metre yukarıda ve aşağıda yer almaya başladı. Öylesine bir görüntü vardı ki, sanki

Leon Moisseiff

iki kadın uzun bir çarşafı karşılıklı tutarak sallayıp büyüyordu...

Köprü rezonansa girmişti. Salınımların artan şiddet frekansının, köprünün öz frekansını aşmaya başladığı noktada, köprüde kırılma ve kopmalar başladı. Köprü kısa süre içerisinde parçalanarak Puget Sound sularına gömüldü.

Leonard Coatsworth'un, köpeğini ve aracını kaybetmesi dışında bir kayıp yoktu.

Neyse ki trafiğe kapatılmıştı ve panikleyerek köpeğinin de içinde olduğu aracını köprüde bırakarak koşan Leonard Coatsworth'un, cocker cinsi köpeğini ve aracını kaybetmesi dışında başkaca bir kayıp yoktu. Leonard Coatsworth gazeteciydi ve köprünün üzerinden son ayrılan insanlardan birisiydi. Kuşkusuz, yaşamındaki en önemli haber deneyimlerinden birisini, bizzat yaşamıştı. Gazetesi için tanık olduğu yıkılışı, ilk ağızdan yazdığı gibi, meslektaşlarına olayın nasıl olduğunu anlat-

tığı röportajlar da verdi. O röportajlarında, köprünün yana eğildiği anlardan birinde aracının kontrolünü kaybettiğini ve olanca gücüyle frene bastığını anlattı. Köprü betonunun çatlama seslerini duyabiliyordu. Güç bela karşıya doğru koşmuş, hatta son anlarda bir süre sürünmüştü. Sonra aklına araçta kalan köpeği Tubby gelmiş, son bir atılımla acaba onu kurtarabilir miyim diye düşünerek, yeniden aracına doğru yönelmişti. Ama yapamamıştı. Onu bekleyen zor görevi, "Asıl facia kızıma Tubby'nin öldüğünü ve benim onu kurtarmayı başaramadığımı söy-

lemek oldu” diyerek anlatıyordu.

Köprünün çökmesi, hem mühendislik camiasını hem de Amerika’yı şoka uğrattı. Olaydan sonra yapılan detaylı incelemelerde köprüdeki kafes sisteminin yeterli olmadığı görülmüş, ancak bunun köprünün bu şekilde yıkılması için yeterli olmadığı anlaşılmıştı. Araştırmalar sonucunda köprünün yıkıldığı gün rüzgârın köprüyü ölümcül rezonansa düşürmek için tam da doğru hızda estiği ve köprüye tam

da doğru açıdan çarptığı anlaşılmıştı. Devamlı esen rüzgâr titreşimlerin köprünün dayanamayacağı kadar şiddetlenmesine yol açmış ve köprü parçalanmıştı.

Bu felaket, köprü inşaatlarında rüzgâr tüneli testlerinin bir standart haline gelmesini sağladı. Aerodinamik alanındaki araştırmalar başladı. Yapıldığında hakkında “dünyanın en güzel köprüsü” denilen ‘Galloping Gertie’ nin

yıkılması, 1937’de açılışı yapılan Golden Gate Köprüsü’yle yıldızı parlayan ve mesleğinin zirvesindeki mühendis Leon Moisseiff’in kariyerinin de sonu oldu. Daha önceki tüm başarılı projelerini bu çöküş örtmüştü. Tarihin en dramatik mühendislik hatası olarak kabul edilen bu olay, tasarımda kibirli oluşun neden olduğu tehlikenin sembolü haline geldi. Moisseiff’in tasarımda aerodinamik öne-

Köprünün çökmesi, hem mühendislik camiasını hem de Amerika’yı şoka uğrattı.

Yenilenen ve Sturdy Gertie ismi verilen köprü ve 2007’de tamamlanan “ikizi” üzerinde trafik artık güvenle akıyor

mini göz ardı etmesi, asma köprülerin güvenliğini artırmak için araştırmaları ilerletecek mühendislere de ilham kaynağı oldu. Günümüz köprü mühendisliğinde kullanılan daha güvenli ve gelişmiş süspansiyon sistemlerinin ve titreşim hesaplamalarının temellerinin atılmasına yardımcı oldu.

Amerika’nın İkinci Dünya Savaşı’na katılması, ‘Galloping Gertie’nin yerine yeni bir köprü inşa edilmesi planlarını geciktirdi. ‘Galloping Gertie’nin temelleri üzerine 1950’de yeni bir köprü inşa edildi. Açılışı, 14 Ekim 1950’de yapıldı.

Bölgede yaşayanlar, bu kez köprüye verecekleri isim konusunda daha temkinli davrandılar: Sturdy Gertie, yani ‘Sağlam Gertie’ dediler!

Sturdy Gertie, 15 Temmuz 2007’ye kadar çift yönlü olarak trafik akışını sağladı. En başta planlandığı gibi yanına inşa edilen ‘ikizi’nin, 4 Ekim 2002’de başlayan inşası, 2007 Temmuz’unda tamamlanabildi çünkü...

15 Temmuz 2007’de doğu yönüne yeni köprü inşa edilince, her iki köprüde de tek yöne doğru trafik verilmeye başlandı. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Petrol “İnsan”la Tanışıyor

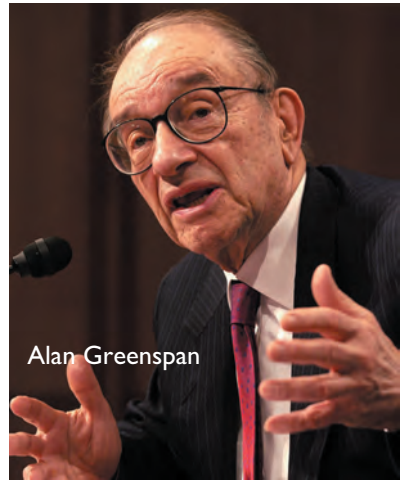
6

Yazan:
HİKMET ULUĞBAY

ABD Merkez Bankası Eski Başkanı Alan Greenspan 2007 yılında yayımlanan kitabında şu ifadeye yer vermiştir: “Herkesin bildiği bir gerçeği teslim etmek politik olarak rahatsız edici olsa da üzülenek belirtirim ki, Irak savaşı geniş ölçüde petrolle ilgili idi.” (Greenspan Alan, “The Age of Turbulance” Penguin Yayınları 2008 s. 463)

Irak’ın İngiltere’nin mandası altında bir devlet olmasına yönelik çalışmaların tamamlanmak üzere olduğu aşamada İngiliz devlet adamlarından Winston S. Churchill 4 Ağustos 1921 günü planların uzun vadeli hedefi olarak şu ifadeye bulunmuştur; “Başın-

dan beri, Mezopotamya’yı, tamamen güçle değil, fakat halkının özgürce kabul edebileceği Kralı ve Hükümeti ile birlikte benimseyeceği ve Hava

Alan Greenspan

Kuvvetleri, İngiltere'nin denetimindeki yerel askerler ve dört İmparatorluk taburu ile destekleyerek elde tutmayı düşünmüştüm. Daha sonraki aşamada, daha fazla güç indirimini ve nihai olarak da ülkenin bağımsız, Büyük Britanya'ya dost ve onun ticari çıkarlarına olumlu bakan ve İngiliz Hazine' sine yük getirmeyen yerel bir devlet durumuna ulaşmasını öngörüydüm.”
(Stivers W. “Supremacy and Oil, Iraq Turkey and the Anglo-American World Order, 1918-1930 s. 78)

“...Irak'ın sivil halkı, erkek ve kadın askerlerimizin yüzlerine baktıklarında güç, şefkat ve iyi niyeti görmektelerdir...”

ABD Başkanı G. W. Bush, 1 Mayıs 2003 günü uçak gemisi USS Abraham Lincoln'ün güvertesinde yaptığı “Görev Tamamlandı” konuşmasında diğer hususların yanında şunları söylemiştir; “Bu savaşta, özgürlük ve dünya barışı için dövüştük.(...) Irak'ı özgürleştirme hareketi, ne düşmanın ne de dünyanın daha önce görmediği bir hassasiyet, sürat ve cesaretle gerçekleştirildi. (...) Irak'ın sivil halkı, erkek ve kadın askerlerimizin yüzlerine baktıklarında güç, şefkat ve iyi niyeti görmektedirler. (...)”

Lozan Konferansı'nın açılmasını

izleyen gün olan 24 Ocak 1923 de, Lord Curzon İsmet Paşa'nın konuşmasını yanıtlarken şu hususa da değinmiştir:

“Sözlerime son vermeden önce, değinmek istediğim bir konu daha vardır. Bu konuyu ortaya İsmet Paşa atmış değildir. Fakat dünya basını bu konuyu bol bol ve sürekli olarak tartışmıştır. İngiliz Hükümeti'nin Musul'u elinde tutma isteğini petrol sorununun etkilediği sanılmaktadır. Bunun böyle olduğu iddia edilmektedir. Musul vilayetindeki petrol sorununun benim öne sürdüğüm iddialarla hiçbir ilgisi yoktur. İngiliz tezini, kendi başına ve bu ülkede var olabilecek doğal kaynakları hiçbir şekilde göz önünde tutmaksızın öne sürdüm. Musul dolaylarında ne kadar petrol bulunabileceğini ya da işletmenin verimli olup olmayacağını, yoksa bu masalın boş bir hayal mi olduğunu bilememekteyim. (Meray Seha Prof. Dr., Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar Belgeler, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay. No 29, 1961)

İngiltere Başbakanı Tony Blair,

2003 yılında Irak'ın işgalinin başlamasından kısa süre önce, 6 Şubat 2003 günü, hareketin petrolle ilgili olduğu iddialarına şu yanıtı vermiştir:

“Petrol konusuna da değineyim. (...) Dürüstçe analiz edildiğinde, petrole yönelik komplo teorisinin son derece saçma olduğu görülür. Gerçek şu ki, Irak'taki petrolle ilgilenen idik, muhtemelen hemen yarın Saddam ile petrole yönelik anlaşma yapabilirdik. Konu petrol değildir, konu silahlardır. (Bignell Paul, “Secret Memos expose link between oil firms and invasion of Iraq”, *The Independent*, April 19, 2011)

Tablo 5'in incelenmesinden de görüldüğü üzere, Ortadoğu petrollerini denetim altına almak için ilk ve son paylaşımda söylenenler içerik aynı kalmış sadece söyleyen şahıslar değişmiştir. Dolayısı ile İngiliz Başbakan-

larından Winston S. Churchill'in geçmişte ifade ettiği gibi; “Ne kadar geriye bakabilirsiniz, o kadar ilerisini de görme olasılığınız olabilir.” [43] gözleminde ders olarak ülkemizin bulunduğu coğrafya yer alan gelişmeleri tarihi ile birlikte çok iyi analiz etmek zorundayız ki, ülkemiz gereksiz ve yüksek maliyetli bir bedel ödemesin.

Sizler bana, “verdiğiniz örnek söylemlerin hemen tamamı ABD ve İngiliz devlet adamlarından seçilmiş” diye haklı bir eleştiride bulunabilirsiniz. Gerçekten de haklı olursunuz. Ancak sunduğum bu bilgilerin bu şekilde olmasının iki nedeni vardır. Birincisi benim bildiğim yabancı dil İngilizce olduğu için bu dildeki kaynaklardan erişebildiklerimi kullanmak durumunda kaldım. İkincisi ve en az

İlk ve Son Paylaşımda Söylenenler

(Geçen sayıdan devam)

I. Paylaşımda Söylenenler	Son Paylaşımda Söylenenler
<p>İngiliz Kabinesinde petrol işlerinden sorumlu olan Bakan Sir Hamar Greenwood: Yeryüzünde petrol aramaya açık olup da, petrol aramadığımız tek bir yer bile yoktur. Petrolün kaynağından tüketicisine kadar İngiliz Hükümeti tarafından kontrol edilebileceği tüm petrol kaynaklarını ele geçirmek için büyük çaba sarfetmekteyiz. ”Kaynak: Hornbeck K.S., (<i>The Struggle for Petroleum, The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences Cilt CXII Mart 1924 s. 164.</i>)</p> 	<p>İngiltere Donanma Bakanı Walter Hume Long ise 23 Mart 1920 günü Petrol Teknolojisi Uzmanları Enstitüsü'nde yaptığı konuşmada şunları söylemiştir: “Dünyadaki halen bilinen petrol yataklarını ele geçirebilirsek, dilediğimiz gibi kullanabiliriz. Eğer Büyük Britanya, ‘ele geçirilebilir’ petrol sahalarına sahip olma fırsatını elinden geçirirse Hükümet, ‘ulusal çıkarlar bakımından en uygun zamanda harekete geçmemekle suçlanacaktır.</p>

birincisi kadar kısıtlayıcı olan gerçek ise petrol ve diğer stratejik ham madde kaynakları paylaşımının diğer baş aktörleri Rusya, Çin, Hindistan, Fransa ve Almanya gibi ülkelerin devlet adamları bildiğim kadarı ile bu tür söylemlerden uzak durmaktadırlar. Ancak bu ülkelerin devlet adamlarının benzeri söylemleri dile getirmemiş olmaları, bu devletlerin petrol dahil tüm doğal kaynakları denetleme ve paylaşmada ABD ve İngiltere'den daha az yoğunlukta mücadele etmekte oldukları anlamına gelmemektedir.

Yukarıda alıntıladığım sözcükleri Rusça, Çince, Fransızca ve Almanca'ya çevirip o ülkelerinin devlet adamlarının adlarını yazdığımızda kimsenin yadırgayacağını sanmıyorum.

Ancak işin ilginç boyutu dünyanın

“Misyonerler... bize gözlerimiz kapalı olarak dua etmeyi öğretiler. Gözlerimizi açtığımızda İncil bizim elimizde, topraklarımız onların ellerinde idi.”

en zengin petrol ve stratejik ham maddelerine sahip ülkelerin devlet adamlarından ne geçmişte ne de bugün ulusal çıkarlarını bu alanlarda koruyabilmek için alıntılarda yer alan sözler kalitesinde bir söylemle karşılaştım-

Son Paylaşımında Söylenenler

Olağan dışı fırsatların eşliğindeyiz; ya biz bu kapıdan girmek için gerekeni yapacağız veya başkaları girecek ve geleceğin anahtarına sahip olacaktır.” (Kaynak: Hornbeck, y.a.g.m.) Temmuz 2011 tarihinde yayımlanmış olan, “Irak, Petrol Potansiyeli ve Küresel Petrol Pazarlarına ve OPEC Politikalarına Etkileri” başlıklı raporda; “Altı süper saha, Irak’ın Rumalia bölgesindeki ham petrol üretiminin büyük ölçüde belirleyicisi olacaktır. Batı Kurna 1 ve 2, Mecnun, Zubayir ve Halfaya toplam olarak 200 milyar varile yakın ham petrole sahiptir. Rumalia, Zubayir ve Batı Kurna 1 üretimlerinde platoya ulaştıklarında günde 5 milyon varil ham petrol üretebilir. Bütün sözleş-

meler hedeflendiği şekilde yapıldığında Irak’ın günlük petrol üretimi 2017 yılında 12-13 milyon varile ulaşabilir.

(Elass Jareer, Amy Myers Jaffe, “Iraq, Oil Potential and Implications for Global Oil Markets and OPEC Politics”, s. 12, James A. Baker III Institution.) Aynı Enstitüde, Donanma Bakanı’ndan bir süre önce konuşan Amiral Philip Dumas ise şu hususu büyük bir açıklıkla söylemiştir; “Bu, geniş ölçüde petrole yönelik bir savaştı. Geleceğin harpleri tamamen o amaca yönelik olacaktır. Bismarck’ın ‘kan ve demir’ özdeyişi artık ‘kan ve petrol’ şeklinde ifade edilecektir. (DeNovo, “The Movement for an Aggressive American Oil Policy Abroad 1918-1920” American Historical Review 61 July 1956, s. 855 dipnot 4.)

Jomo Kenyetta

yoruz. Bu konuda Kenya'nın ilk Cumhurbaşkanı Jomo Kenyetta'ya haksızlık etmek istemem. Sizlerin de çok iyi bildiği sözü bu noktada hatırlamakta fayda görüyorum:

“Misyonerler Afrika'ya geldiklerinde onların ellerinde İncil ve bizim elimizde de topraklarımız vardı. Onlar bize gözlerimiz kapalı olarak dua etmeyi öğrettiler. Gözlerimizi açtığımızda İncil bizim elimizde, topraklarımız onların ellerinde idi.” [44]

“Ulusal çıkar” kavramı var olduğu ve onun için savaş dahil her araca baş vurulduğu sürece ulus devlet anlayışı güçlenerek devam edecektir.

Petrol dahil doğal kaynaklar kavgası başlamasından bu yana yüzyıldan fazla süre geçmiş durumda, bu kaynaklara sahip ülkeler, insanlarına laik ve çağdaş eğitimi vererek nitelikli devlet adamı ve uzmanlar yetiştiremediler ise, sadece kaynaklara el koymak ve denetlemek isteyen ülkeleri eleştirmeleri kendilerini aldatmaktan başka bir anlam ifade etmez. Son yıllarda gerek dünya genelinde ve gerek ülkemizde düşünce açıklayanların dile getirdikleri bir husus da “ulus devlet” anlayışının çağını tamamladığı ve bu anlayışı sürdürmenin tutarsız olduğu savına hiçbir şekilde katılmıyorum. Zira “ulusal çıkar” kavramı var olduğu ve onun için savaş dahil her araca baş vurulduğu sürece ulus devlet anlayışı güçlenerek devam edecektir.

Başta ucuz enerji kaynakları olmak üzere, barış ve savaş sanayileri için yaşamsal değer taşıyan stratejik mineral ve madenlere talep süratle artmaya devam ederken, bu kaynakların bilinen rezervleri azaldıkça ulusal çıkar kavgaları daha da artarak devam edecektir. Böyle bir geleceğin insanlığı beklediği ortamda “ulus devlet” çağı son bulmuştur söylemi, doğal kaynakları daha kolay denetleyebilmek veya ele geçirebilmek için üretilmiş bir slogan olmaktan öte bir anlam taşımamaktadır.

Kaynak paylaşım kavgasını kendileri açısından en ucuz maliyetle kazanabilmek için eskiden beri kullanılan ve zamanı gelince yeniden ısıtılıp servise konulan yöntemlerden birisi de kaynak zengini olan ülke-

lerdeki inanç ve etnik farklılıklarının kaşınarak uygun ortamın yaratılmasıdır. Ulus devletler, inanç ve etnik farklılıklarını saygı duydukları kültürel zenginlikleri olarak kabul edip, Birleşmiş Milletler insan hakları evrensel anlayışını temel alan laik hukuk devleti çerçevesinde laik ve çağdaş eğitime dayalı bir toplumsal yapıyı yaşama geçirip sürdürme konusunda kararlı bir tutum sergileyemedikleri sürece, inanç ve etnik farklılıklar üzerine ülke kaynaklarına yönelik olarak oynanacak oyunların tuzaklarından kolaylıkla kurtulamayacaklardır.

Yazımı ABD’li araştırmacı gazeteci David Morse’ın 18 Ağustos 2005 günü yayımlanan “Geleceğin Savaşı” başlıklı yazısından bir alıntı yaparak tamamlamak istiyorum:

“Şu anda Afrika’nın Kuzey Doğusunda Sudan denilen ülkede bir gelecek savaşı başlamış durumda. Ancak silahlar geleceğin silahları değil. (...)

Hayır, bu savaş kalaşnikovlar, sopalarla ve bıçaklarla yapılıyor. Sudan’ın Darfur diye anılan batı bölgesinde deve ve at sırtındaki Arap milisleri tarafından tercih edilen taktikler yakma, yağmalama, hadım etmek ve tecavüzdür.(...) Bu, büyük devletlerin ekonomik büyümesinin dayandığı sınırlı kaynaklarla ilgili olan, ancak taşeronlar tarafından dövüülen bir kaynak savaşıdır. Bu Michael Klare’in “Kan ve Petrol” isimli kitabında anlatılan ve bizim petrokolik olmamızın muhteşem ürünü olan bir savaştır. Ve görünmeyen bir savaş da değildir.” [45]

Ve sizleri yanıtlamanız için bir soru ile baş başa bırakıyorum, Arap Baharı çerçevesinde yaşananlar Sudan’dan çok mu farklı? •

Kaynakça: [43] National Churchill Museum, Miscellaneous wit & wisdom, Quotes. [44] Kenya Quotes, Internet sayfası. [45] Morse David, “War of the Future-Oil Drives the Genocide in Darfur”, TomDispatch.com August 18, 2005.

Beni Duyabiliyor Musunuz?

Papaz, iki metre ilerisinde duran zangoça hiddetle sordu: “Gizli gizli sen mi içiyorsun kutsal şarabı?” Zangoç derin bir sessizlik içindeydi. Papaz, bu umursamazlık karşısında iyice köpürdü, “Sana soruyorum be adam! Duymuyor musun beni?” diye bir daha sordu. Genç zangoç, “Hayır buradan hiçbir şey duyulmuyor efendim.” dedi. Papaz, “Olacak şey mi! İki adım öteden beni duymuyorsun.” diye seslendi.

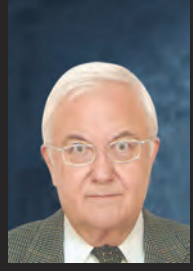
Zangoç bıyık altından gülererek, “İsterseniz yer değiştirelim efendim.” dedi, “O zaman beni anlarsınız...”

Yer değiştirdiler ve bu kez zangoç seslendi: “Kilise için toplanan bağışları kim zimmetine geçiriyor?”

Papaz mırıldanarak hak verdi: “Hakikaten yahu! Buradan hiç bir şey duyulmuyor!..”

Mitolojiden Yansıyanlar

Haluk Erdemol

Afrodit ile Adonis

Aşk ve güzellik tanrıçası Afrodit (Roma'da Venüs) ile erkek güzelliğini simgeleyen Adonis'in öyküsü hem uyandırdığı romantik duygular hem de mitolojide sıkça görülenin aksine bir tanrıçanın ölümlü bir erkeğe gönül vermiş olması nedeniyle sanatçıların esin kaynaklarını zenginleştirmiştir.

İsmi lord, reis, efendi anlamına gelen, Sami dil grubundaki 'Adon' sözcüğünden türeyen Adonis figürünün Doğu Akdeniz yörelerinden kök alarak antik Yunan'a geçtiği anlaşılmaktadır.

Antonio Canova (1757-1822)

Öyküsünü başta Ovidius (Dönüşümler) ile Apollodorus (Biblioteka-Kitaplık) olmak üzere Shakespeare'e kadar birçok yazar değişik anlatımlarla dile getirmiştir. Bu anlatımlara göre Adonis Asur kralı Theias'ın veya Kıbrıs kralı Kinyras'ın oğludur. Ancak doğum öyküsü doğadışı bir çizgi izlemiştir; çünkü baba kral aynı zamanda Adonis'in dedesidir. Adonis'in annesi Myrrha (veya Smyrna) gerekli saygıyı göstermediği Afrodit'in gazabına uğramış ve hem kendisinin hem de kral babasının istem dışı eylemleri sonucu Adonis'e hamile kalmıştı. İşlediği günahın farkına varan baba kral elinde kılıç kızı Myrrha'nın peşine düştü ve öldürmek için günlerce kovaladı onu. Sonunda gücü tükenen Myrrha tanrılardan yardım diledi. Tanrısal yardım bir dönüşüm biçiminde geldi. Bir myrr (mür)

ağacına dönüştü Myrrha. Doğum sancıları çekerken gözyaşları yerine gövdesinin kabukları arasından mür damlaları sızdı. Zamanı gelince de gövdesi çatlayarak Adonis'i doğurdu. Orman perileri Naiadlar bu güzel bebeği çimenlere yatırıp annesinden çıkan mür damlaları ile ovdular onu. Afrodit bu günah çocuğunun doğumundan kendini sorumlu tuttuğundan onu saklamak, baba kralın hışmından onu saklamak, baba kralın hışmından ve dünyalı gözlerden kaçırmak amacıyla ölümler diyarına inip bakması için Persephone'ye teslim etti.

A donis güzel bebeklikten güzel delikanlılığa geçtiğinde hâlâ Persephone'nin özenli bakımı altındaydı, fakat Yeraltı Dünyası'nın Kraliçesi gönülünü de kaptırmıştı ona. Afrodit Adonis'i geri istediğinde Persephone karşı çıkınca iki tanrısal kadın arasında çekişme başladı. Bir

2-François Lemoyne (1688-1737)

3-Hendrick de Clerck (1570-1630)

4

5

6

7

anlatıma göre Zeus, diğerine göre onun arabuluculukla görevlendirdiği, kızları Musailer'den Kalliope bir çözüm getirdi. Buna göre Adonis yılın üçte birini Persephone ile, diğer üçte birini Afrodit ile geçirecek, kalan üçte birlik süreyi de kendine ayıracaktı. Bir anlatıma göre Afrodit bu çözümden hoşlanmamış, Kalliope'ye kinlenerek oğlu Orpheus'un ölümüne

4-Cornelis Holsteyn (1618-1658)

5-Tiziano (1487-1576)

6-Rubens (1577-1640)

7-Giuseppe Mazzuoli (1644-1725)

Yaban domuzunun Afrodit'in eski sevgilisi, savaş tanrısı Ares olduğu, kıskançlık sonucu kendini bir yaban domuzuna dönüştürerek Adonis'i öldürdüğü de söylenir.

neden olmuştu. Kaynaklar Adonis'in Persephone ile geçirdiği zaman hakkında sessiz kalırken kendine ayırdığı zamanı Afrodit'le geçirmeyi tercih ettiğini söylüyor. Ovidius'un anlatımına göre Afrodit Adonis'i ilk kez delikanlı yaşında yeryüzünde görmekte ve oğlu Eros'la oynasırken onun oklarından birinin cildini çizmesi sonucu Adonis'e âşık olmaktadır.

Artık gözü Adonis'ten başka hiçbir erkeği görmeyen Afrodit görevlerini, Olympos'a uğramayı bile unutarak günlerini güzel gölgelikli ağaçlıklarda güzel Adonis ile geçirmeye başlamış, hatta sırf Adonis'le daha

çok birlikte olabilmek için uzun eteklerini av tanrıçası Artemis'e benzer biçimde dizlerine kadar kıvrarak avlarda sevgilisine eşlik etmektedir.

Adonis'in ava düşkünlüğünü gören Afrodit belki

de tanrısal önsezisiyle onu vahşi hayvanlara karşı uyarmaktadır. "Cesaret cesurun karşısında güvende değildir," der ona. "Doğanın sivri dişlerle, pençelerle, boynuzlarla silahlandığı hayvanlardan sakın."

Fakat genç Adonis'in başında bahar yelleri esmektedir. Av peşinde Afrodit'ten uzak kaldığı bir gün köpekleriyle birlikte iz sürerken Afrodit'in uyarıları aklından

8-Marcantonio Franceschini (1648-1729)

9-Anemone çiçeği

çıkıverir. Karşısına çıkan yaban domuzunu yaralar, ama öldüremez. Doğanın uzun azı dişleriyle silahlandırdığı yaralı yaban domuzunun azgın saldırısına yenik düşer. Yaban domuzunun Afrodit'in eski sevgilisi, savaş tanrısı Ares olduğu, kıskançlık sonucu kendini bir yaban domuzuna dönüştürerek Adonis'i öldürdüğü de söylenir. Uzaklardan onun iniltilerini duyan Afrodit yanına koştuğunda ölmüştü Adonis. Uzandıği çimenler kan içindeydi. Afrodit yazgı tanrıçaları Moiralar'a serzenişte bulduktan sonra dövünerek ağıt yaktı Adonis için. "Kederimin anıları ölümünün her yıldönümünde yenilenecek sürecek," dedi, "kanların çiçek olacak." Böyle derken tanrısal nektarından serpti kanlı çimenlere; onlardan da anemon çiçekleri boyyverdi.

Adonis öldükten sonra kuşkusuz Ölümler Diyarı'na, Persephone'nin yanına göçtü. Afrodit yine onu geri isteme çabasına girişince bu kez Zeus kesin yargısını verdi. Adonis artık yılın yarısını Persephone ile diğer yarısını da Afrodit ile geçirecekti. Afrodit'in ağıtındaki 'yenilenecek sürme' olgusunu Adonis'in yarı yıllarını Afrodit'in yanında geçirmek için yeryüzüne çıkma dönemleri ile birlikte dikkate aldığımızda bunun doğanın mevsimsel ölüm-yeniden doğum

döngüsünü çağrıştırdığını anlayabiliyoruz.

Kaynaklar önce Doğu Akdeniz yörelerinde ve daha sonra antik Yunan'da kadınların kurduğu Adonis Kültü'nden, Adonia denilen bahar şenliklerinden ve Adonis bahçelerinden söz etmektedir. Afrodit'in Kıbrıs, Adonis'in babasının Asur (Suriye) ve Kıbrıs kökeninin yanı sıra Adonis söylencesinin Doğu Akdeniz ve Anadolu kökenini kanıtlayan başka mitolojik bilgilere de rastlıyoruz. Adonis ile Afrodit'in öyküsü Mezopotamya'da, Sümer, Akad ve Babil uygarlıklarında tanrılar Dumuzi ve Tammuz (Temmuz) ile tanrıçalar İnanna, İştâr ve Astarte'nin öyküleriyle örtüşmektedir. Adonis'in Anadolu'daki karşılığı Frigyalı Attis'tir. Adonis ile Afrodit'in Beroe isimli bir kızları olduğu ve Beyrut kentinin adının ondan geldiği söylenir.

Lübnan'da Adonis isimli bir nehir vardır. Karların erimesiyle tepelerden sürüklediği kırmızı çamurlara bulanıp çağlayarak akan bu nehir Adonis'in kanlarını anımsatırcasına baharda bir süre kan renginde akar.

Adonis ile Afrodit'in birlikteliğini ve Adonis'in ölümünü yapıtlarına yansıtan sanatçılardan yaptığımız bir seçki ile sunduk. •

halukerdemol@butundunya.com.tr

Müzisyen

Orkestra, Çaykovski'nin Romeo ve Juliette'ni çalmaya başlayınca bir kadın, yanında oturan adamın ağlamaya başladığını fark etti. Kadın, adamı teselli edebileceği düşüncesiyle kulağına yaklaştı "Çok romantiksiniz galiba" dedi. Adam bir yandan gözlerini silerken, bir yandan da kadını yanıtladı: "Hayır, madam" dedi. "Müzisyenim..."

Antik Kentlerimiz

Süheyla Dinç

SARD

Manisa'nın
Salihli İlçesinde
Bir Antik
Kent

Antik Lidya medeniyeti Batı Anadolu'da nehir vadilerinden oluşan, Bozdağ'ın bereketli toprakları üzerinde kurulmuştur.

Başşehir Sard, Manisa'nın Salihli ilçesindedir. Ege bölgesinden Anadolu'nun içlerine giden ana yolların üzerinde stratejik bir konumdadır. Lidya medeniyeti zenginliğin, ihtişamın ve kültürel etkinliklerin doruğa ulaştığı yerd. Bütün bu zenginlik Asya'ya giden ticaret yollarının kontrolünü elinde toplamasından kaynaklanıyordu.

Başkent Sard antik çağda görkeminden dolayı Yunanlıları ve komşu ülkelerden gelen halklardan dolayı kozmopolit bir yapıya sahipti. Lidya'lıların bölgeye yerleşmeleri ile ilgili farklı görüşler vardır. MÖ yedinci ve altıncı yüzyıllarda Hint- Avrupa dil grubunun bir dalı olup dinsel, sosyal ve sanatsal gelenekleriyle ayırt edilen Anadolu halkının ana vatani idi. Diğer bir görüşle de MS 1200'de Frig'lerle beraber Anadolu'ya gelmişlerdir. Hitit- Lidya dillerinin benzerliği nedeniyle MÖ 13. ve 14. yüzyılda Hitit metinlerinde Lidya'lıların varlığı yazılıdır.

Bu medeniyetin önemli kralları olan Gyges, Ardys, Alyattes, ve Kroisos'un Lidya kültürüne önemli katkıları olmuştur.

Tarihte ilk altın parayı basan, değerli madenleri ve mermeri işleyen, metal sanatı, dokuma, kozmetik, müzik, atçılık, heykeltraşlık, fildişi ve keramik sanatlarındaki ustalıklar

bu medeniyetin zenginliği olmuştur. Kral Kraisos zamanında Sard antik kenti çok gelişmiştir. Batı Anadolu Yunan şehirlerini de topraklarına katıp sınırlarını geliştirmiş, ancak aynı yılda kurulan İran'daki Pers kralına Kyros'a yenik düşer ve kent Perslerin eline geçer.

Sard, Hristiyanlığın yayılmasıyla Piskoposluk makamı olmuş, MS dördüncü ve yedinci yüzyıllarda Araplar ve Sasani'ler istila etmiş, Bizans İmparatorluğu zamanında 7. Haçlı seferlerinde kent karargâh olarak kullanılmıştır.

Anadolu beylikleri zamanında Germiyanoğulları ve Osmanlı Sultanlarının eline geçse de, kurulduğundan itibaren önemini kaybetmemiş, bütün kültürlerin bir devamı olarak yaşamıştır. Sard Antik kentinin akropolü engebeli sert kayalardan oluşan ovoiden 300 m. yükseklikte idi. Antikçağ yazarları çok sarp olduğu için fethedilmez bir

Mozaik zeminli tapınak

Anıtsal cephe

kale olduğunu yazarlar. Etrafı surlarla kaplı olup, çok iyi işlenmiş kireç taşı ve kum taşı kesme bloklardan bir dizi teras duvarları oluşturulmuştur. Bu gün bu duvarlar 10-13 m. yükseklikte kalmış ve çok tahrip edilmiş durumdadır. Akropolün eteğinden geçen bugünkü Bakır Çay, Sard'ın hem su ihtiyacını karşılar, hem de taşıdığı altın madeni nedeniyle Yunan metinlerinde Lidya Krallarını altın zengini olarak tanır.

Efsanelerde dokunduğu her şeyi altına çeviren Frig Kralı Midas'ın burada yıkandığı yazılmaktadır. M.Ö. birinci yüzyılda Paktalos çayındaki altın tükenmiş ama Lidyalıların altın sıfatı hiç kaybolmamıştır. Akropol eteklerinde Helenliler ve Persler zamanında

ANTİKÇAĞ YAZARLARI ÇOK SARP OLDUĞU İÇİN FETHEDİLMEZ BİR KALE OLDUĞUNU YAZARLAR.

zengin toprak sahipleri küçük köyler ve çiftliklerde oturuyorlardı. Antik Kentin yaşam alanı olan evler yapılan kazılarda pişirme, yeme, içme, ile ilgili mutfak gereçleri olarak havan, demir rende, et pişirmeye yarayan demir şişler, el değirmenleri, yüksek ayarlı çanak, çömlek, keramik kaplar bulunmuştur. En çok yedikleri besin maddeleri de karbonlaşmış duruma gelen arpa, nohut, buğday, sarımsak gibi hububat çeşitleriydi. İçki olarak bira ve şarap içerlerdi. Ev işlerinde dokumacılık önemli bir yer tutardı. Keten, yün ve pamuklu dokuma tezgahlarını genellikle kadınlar kullanırdı. Kilden yapılmış iğneler ve çeşitli araçlar kazılarda bulunmuş, kadınların sürekli çalıştığı, kemik incelemeleri ile tespit edilmiştir. Kentin sur içi ve sur dışı evlerinde,

Cephe sütunları

zengin evlerinin üzerlerinin kiremitle kaplı olup, bahçeler içinde olduğu, fakir evlerinin de üzeri sazla kaplı olduğu görülmüştür.

Kentin en büyük mabedi tanrıça Artemis'e adanmıştır. İskender'in Sard'a gelmesi ile yapımına başlanmış abidevi bir yapıdır. İyon tarzı yapılan Anadolu'nun 4. büyük mabeditir. 1444 yılında ilk kez buraya gelen Ancona'lı İtalyan bir seyyah olmuştur. 1850 yılında İzmir İngiliz Konsolosluğu burada yaptığı kazıdan çıkan İmparator Antonius'un devasa baş heykelini British Museuma götürmüş-

tür. Yunan şehir devletlerinde gymnasium, tiyatro ve hipodrom inşa edilmiştir. Hristiyanlık döneminde hamamlar, bazilika, sütunlu caddeler ve çeşmeler yapılmıştır. Anadolu'nun eski Sinagog'u da orijinaline yakın bir hale getirilmiştir ve tabanını süsleyen mozaikleri renk ve desen çeşitliliği ile dikkat çeker. Gymnasiumun giriş kapısı ve Roma hamamı yekpare sütunlarıyla devasa bir görünüştedir. Kalenin dışında Roma devrine ait kuyumcu atölyelerinde, kıymetli taşlar ham olarak veya yontulmuş olarak bulunmuştur.

Bu görkemli medeniyetin tarihinde en önemli olaylardan biri paranın bulunuşudur. Elektron denilen altın, gümüş karışımı madenden yapılan Lidya sikkeleri bakla şeklinde idi. M.Ö. altıncı yy. da Kroisos ilk altın sikkeyi basar. Kalın yuvarlak basit tasarımlı, üzerinde karşılıklı duran aslan ve boğa betimlemeleri veya geyik betimlemesi bulunuyordu. Aslan, krallığın arması idi. Paranın

Tapınaktan
bir bölüm

arka yüzünde kare çukurlar içinde istampa izleri bulunmuştur. Sikkenin icadının en basit nedeni günlük ihtiyaç için yapılan ödemelerde standart bir ödeme aracına gereksinim duyulmasıdır. Sard'ın mezar alanı olarak da 1853 yılında bulunan 500'ün üzerindeki tümülüsler, Bintepe Tümülüsleri ile anılan Marmara Gölü etrafındaki alandadır. Mezarlar kayaya oyulmuş mezar odaları, sandık şeklinde veya lahit şeklinde idi. Yıllar içinde definciler tarafından tahrip edilen mezarlardan çıkan eserler kaçak olarak satılmıştır.

Bu mezarların en önemlisi kral Alyates'in mezarıdır. Mezar odası önünde bir avlu bulunur. Masif mermer ve kireç taşı kullanılmıştır. 2008 yılındaki kazılarda ise Lale tepe tümülüsündeki mezarların içindeki

resimler acımasızca tahrip edilmiştir. Mezarlardan altın süs eşyaları, diadem, gerdanlık, akik ,safir, lal gibi taşlardan oluşan yüzükler, küpeler, bronz iğneler, fildişi eserler, bıçak sapı veya mobilya aksesuarları, toprak ve cam şişeler, at koşumları, ayna gibi objeler çıkarılmıştır.

L idya Sard antik kentinde kazılar bu gün Princeton Üniversitesi Amerikan hafriyat heyeti tarafından sürdürülmektedir. Bu araştırma projelerinde bitki örtüsü de incelenmektedir. Antik çağda bitkilerden kozmetik kokular, doğal kumaş boyaları elde edilmiştir. Bütün bu muhteşem medeniyetten kalan eserler, Manisa, Ödemiş, Tire, Uşak müzelerinde sergilenmektedir. •

suheyladinc@butundunya.com.tr

Antik
çağın
bilgisayarı:

Antikythera Düzenegi

Çeviri: ZEYNEP BURAS

Yüz on dört yıl önce, 1900'de, bir grup Yunan sünger avcısı, sualtında bir gemi batığı ile karşılaştılar. Eski bir Roma ticaret gemisi olan batıkta, heykeller ve gümüş paralar gibi pek çok olağan buluntunun yanında, bir de 'olağandışı' nesne vardı: Antikythera düzenegi...

Yunanistan Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen düzenek.

Yunan sünger avcıları, 1900'de, Yunan adası Antikythera'nın yakınlarında bir gemi enkazı ile karşılaştılar. Bu batık, eski bir Roma ticaret gemisiydi ve araştırmacılar, içindeki gümüş paralar incelendiğinde, muhtemelen Roma'ya doğru giden geminin M.Ö. 85 ila 60 yıllarında battığını saptadılar. Gümüş paraların yanı sıra, heykeller, mücevherler, çömlekler, mobilyalar, sıvı taşımakta kullanılan amforalar ve çeşitli bronz eşyalar da, geminin yükü arasındaydı. Tüm bu buluntular,

Yunanistan'ın başkenti Atina'daki Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde koruma altına alındı. Ancak, bunların dışında, çok daha ilgi çekici bir başka nesne daha vardı:

Bu, yakınlarında bulunduğu adanın ismiyle anılmaya başlanan, Antikythera düzeneği idi...

Batıktan, içinde bir sürpriz saklayan, bir ayakkabı kutusu büyüklüğündeki ahşap bir kutu da çıktı. Tuzlu suya karşı, yıllar boyu içinde sakladığı sürprizi korumaya çalışan bu kutu, yumuşamış ve zarar görmüştü. İçinde ise, kutu içine gömülü olarak tasarlanmış bronz bir çarklı mekanizma vardı. Mekanizma paslanmış ve üstü bir tabakayla kaplanmıştı. Batıkta öylece beklediği 2 bin yılı aşkın süreden sonra artık yeşile bürünmüş bir kayaya benziyordu. Başlangıçta tüm ilgi bulunan heykeller ve diğer şeylere odaklandığından bu gizemli nesne çok ilgi görmedi. Mekanizma 1902 yılında Yunanlı bir arkeolog

Antikythera adasının konumu

tarafından incelendiğinde parçalar halindeydi. Üçgen şeklinde titizlikle kesilmiş dişleri olan farklı boyutlarda çarkları vardı. Ezilerek birbirine geçmiş çarklardan oluşan bu tuhaf düzeneğin, 16. yüzyılda yapıldığı zannediliyordu. Çünkü bu malzeme ve teknolojinin, 16. yüzyıl öncesinde kullanılabileceği tahmin edilmiyordu. Dolayısıyla, birçok kişi düzeneğin dişli çarklarının 2100 yıl önce yapılmış olamayacak kadar karmaşık olduğunu iddia etti ve sonuçta bu nesnenin batan gemiye ait olamayacağı sonucuna vardılar. Bu kutunun ve mekanizmanın, gemide olmadığı, daha sonraki yıllarda bir şekilde bu batık yakınlarında kaderine terk edildiği, gemi batığıyla ilişkisininse bir tesadüften ibaret olduğu düşünüldü.

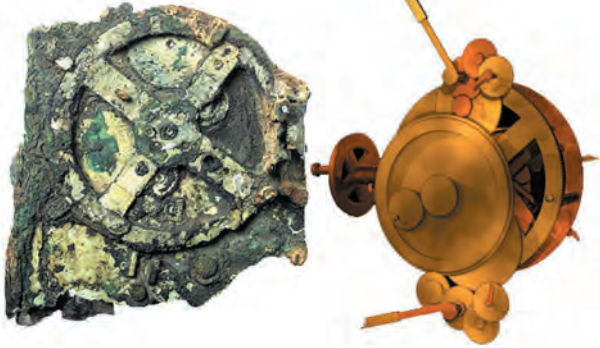
Düzeneği ilk inceleyen isimlerden olan Arkeolog Valerios Stais, bu çarklı sistemin bir çeşit cihaz olduğunu ileri sürdü. Fakat uzun yıllar boyunca, Antikythera düzeneğinin ne işe yaradığı çözülemedi. Ta ki, fizikçi ve tarih profesörü Derek de Solla Price, 1958 yılında düzeneği inceleyene değin...

1971'de, Price ve Yunan nükleer fizikçi Charalampos Karakalos, Antikythera düzeneğini X-ray ışınlarıyla görüntülediler. Price, yaptığı

araştırmaların sonuçlarını, 1974'te 70 sayfalık bir raporla yayımladı. Düzeneğin bu batık kargo gemisine nasıl geldiği bilinmiyordu, ancak antik Yunan'dan yağmalanan diğer hazineler ile birlikte, Jül Sezar'ın bir zafer kutlamasını taçlandırmak üzere Roma'ya götürülmekte olduğu ileri sürüldü.

Peki, bu düzeneğin ne işe yarayıyordu?

Price'ın araştırmaları, düzeneğin hakkında daha önce yalnızca tahminler olarak ortaya konan 'bir astronomik saat olduğu' iddialarını doğruluyor ve düzeneğin hakkındaki bilgileri daha da genişletiyordu. Antikythera düzeneği, astronomi olaylarını hesaplamak için tasarlan-

Düzeneğin bilgisayarlı tomografi cihazıyla elde edilen sistem görüntüsü

mıştı. Kadranın üzerindeki yazılar ise bir takvimi andırıyor; yani günleri, ayları ve burç simgelerini gösteriyordu. Cihazın daha önceleri ibrelerinin olduğunu ve bunların gök cisimlerinin farklı zamanlardaki konumlarını gösterdiğini düşünen Price, dişli

Bir başka açıdan düzeneğin iç sistemi

çarklardan en büyüğünün güneşin hareketini temsil ettiği ve çarkın bir dönüşünün bir güneş yılına karşılık geldiği sonucuna vardı. Birinci çarka bağlı diğer çarkın da Ay'ın hareketini temsil ettiğini düşündü. Price, astronomi hesaplamaları yapan karmaşık bir makine olan Antikythera düzeneğinin işleyişi ile ilgili bir çizim de hazırladı. Bilimsel hesaplamaların yapılmasına yarayan, metalden kesilerek yapılmış, bir milin diğerini harekete geçirmesini sağlayan karmaşık 'dişli grupları'ndan oluşan bu düzeneğin, bundan 2100 yıl önce tasarlanması, tarihçileri de hayrete düşürdü. Price da, raporunda şöyle yazıyordu:

“Şu ana kadar buna benzer bir alet bulunmamıştır. Helenistik

“Şu ana kadar buna benzer bir alet bulunmamıştır.

Helenistik dönemdeki bilim ve teknolojiyle ilgili bildiklerimizi göz önünde bulundurursak böyle bir cihazın var olamayacağı düşünmemiz gerekir.”

dönemdeki bilim ve teknolojiyle ilgili bildiklerimizi göz önünde bulundurursak böyle bir cihazın var olamayacağını düşünmemiz gerekir.”

Price'ın Antikythera düzeneği hakkındaki bu çalışmalarını, 2002'de, Londra Bilim Müzesi'nde uzman olarak çalışan Michael Wright, Allan George Bromley'den destek alarak yeniden başlattı. Çoğu bronzdan yapılmış toplam 81 parçadan oluşan Antikythera düzeneği, özel ve gelişmiş bir görüntüleme yöntemi olan linear tomografi ile tekrar incelendi. Çarkların çok daha ayrıntılı görüntüleri elde edildi. Önceki deneyimlerle bu yeni bilgileri birleştiren Wright, düzeneğin çalışan bir kopyasını da yaptı. Antikythera, bir kez daha bilim insanlarına sürpriz yaptı. Wright'ın düzeneği sadece Güneş ve Ay'ın değil, Yunanlar tarafından bilinen tüm gök cisimlerinin hareketlerini gösteriyordu. Eski Yunanlar sadece Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter ve Satürn'ü tanımlayabilmişlerdi.

Başka bir araştırma ekibi de

2005'te, Antikythera düzeneğini yeniden ele aldı.

Araştırma ekibi, son model bir bilgisayarlı tomografi (CAT) cihazı kullanarak mekanizmanın yüksek çözünürlüklü ve üç boyutlu X-ışını görüntülerini elde etti. Bu çalışmalar mekanizmanın işleyişiyle ilgili yeni bilgiler sağladı. Kullanıcı bir düğmeyi çevirince birbirine bağlı en az 30 çark, öndeki ve arkadaki üç göstergeyi harekete geçirdi. Kullanıcı bu

şekilde, dört yılda bir yapılan Olimpiyat Oyunlarını ve diğer panhelenik oyunları esas alarak tutulmalar gibi astronomi çevrimlerini hesaplayabiliyordu. Yunan dünyasında tarih hesaplanırken genelde bu oyunlar temel alınıyordu.

Bu bilgilerin bu denli önemli olmasının birkaç nedeni vardı. Astronomi eski uygarlıklar için çok önemliydi, çünkü takvimleri güneşe ve aya dayalıydı ve çiftçiler tohumu ne zaman ekmeleri gerektiğini bu takvimlere bakarak anlarlar, gemiciler de denizde yollarını bulmak için yıldızlara bakarlardı. Fakat bu tür bilgilere değer verilmesinin başka bir nedeni daha vardı.

Araştırma ekibinden Martin Allen, "Tutulmaların gerçekleşeceği zamanı önceden bilmek eski Babilliler için çok önemliydi, çünkü bunların kötüye alamet olduğuna inanılırdı" diyor. Antikythera düzeneği kuşkusuz, büyük ölçüde Babillilerin engin

bilgilerine dayanan eski Yunan astronomisi ve matematiğinin düşündüğümüzden çok daha gelişmiş olduğunu ortaya koyuyordu.

Nature dergisi bu gerçeği şöyle dile getiriyor: "Antikythera Mekanizması çağlar arasındaki teknoloji aktarımıyla ilgili varsayımlarımıza meydan okumakla kalmıyor, aynı zamanda tarihin kendisiyle ilgili yeni bilgiler ortaya çıkarıyor."

Eski uygarlıklarla ilgili bildiklerimizi altüst eden Antikythera düzeneğinin, Yunan hatta dünya tarihinin en eski bilimsel hesap makinesi, bilinen en eski ilkel bilgisayar olduğu belirtiliyor. Antikythera düzeneğinin gizemi, yapılan tüm çalışmalara karşın, hâlâ tamamiyle çözülebilmemiş değil.

Antikythera düzeneği, Yunanistan Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde sergileniyor.

Kaynaklar:

<http://www.historychannel.com.au/>

<http://www.antikythera-mechanism.gr/>

<http://www.nature.com/>

<http://www.digital-science.com/>

Şimdiki Zaman
Can Pulak

Tam da Sezon Başlarken

Bu büyükşehir yasası, yaşamı hayli zora sokacak ve sadece vatandaşları değil, yönetimleri de sıkıntıya düşürecek.

Şimdi düşünün bir, koskoca bir Turgutreis beldesi, Gümüşlük ve Kadıkalesi, hatta Akyarlar dahil Bodrum'un bir mahallesi oldu. Bir ilçe büyüklüğündeki Turgutreis'te kıışları yaklaşık 50 bin kişi yaşar ama, bu nüfus yazları 250-300 bine çıkar. Onca caddesi, sokağı, altyapısı hizmet bekler, nasıl yapılacak bunlar?

Yörenin şivesiyle "O goley" demek çok kolay ama, kazın ayağı öyle değil işte. Belediye iken doğru dürüst hizmet veremeyen bir belde, muhtara bağlı bir mahalle olunca, Bodrum merkezden imdat bekleyecek.

Bütün bunlar, ülkeyi Ankara'da oturduğu yerden yönetmeye kalkanların marifeti. Hoş bundan önceki Bodrum yarımadasını 11 belediyeye bölmek de yanlıştı, bugünkü uygulama da yanlış. Bunun bir ortası yok mu, daha akılcı bir formülle çözülemez miydi işler? Şimdi Akyar'lardaki bozuk yollar nasıl onarılacak,

Kadıkalesi'nin altyapısı nasıl çözülecek, çevredeki köylere hizmet nasıl ve hangi imkanlarla gidecek?

Efendim, eski belediye binaları kalacakmış, aynı personel göreve devam edecekmış. Diyelim ki öyle oldu, ihtiyaçlar önce şubeye bildirilecek, orası merkeze geçecek, merkez sorunun çözümünü planlayacak, finansı sağlayacak. Ölme eşeğim ölme...

Ankara bu kararları alırken, aklına estiği gibi yasaları çıkarırken, uygulamanın nasıl yapılacağını niye önceden tespit edip, belediyeleri bilgilendirmede ve ortamı hazırlamadı? Şimdi ne valiler, ne büyükşehir ne de ilçe belediye başkanları ne yapacaklarını doğru dürüst bilemiyorlar. Herkes topu birbirine atıyor.

Bu sadece Bodrum'da değil, Marmaris'te de, Fethiye'de de, Göcek'te de, Datça'da da, her yerde sorun. Seçim sonrası bölgede şöyle bir geziye çıktım, herkesi bu bilmecenin cevabını arar halde

buldum. Yetkileri kırılmış köy muhtarları, arpacı kumrusu gibi düşünüyorlar şimdi. Hepsi ilçelerin mahallesi oldu. Öyle olunca muhtarlar ne yapacak, eski işlerine devam edecekler mi yoksa göstermelik hale mi gelecekler? Eskiden köylerin kralıydı muhtarlar, devletin tek temsilcisiydiler, şimdi nedir durumları bilen yok.

Bölgede tek bilinen, şimdi kralın Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Osman Gürün'ün olduğu... Para da onda, pul da onda, tüm kararları o alacak artık. Peki İlçe Belediye Başkanlarının yetkileri, statüleri ne olacak? İmar yetkileri onlarda kalacak mı, altyapı kararlarını ve çözümlerini onlar verebilecekler mi, yani eskisi gibi tam yetkili başkan kalacaklar mı? Yoksa halkın dilinde gezindiği gibi sadece itfaiyeden, mezarlıklardan, mezbahadan mı sorumlu olacaklar?

Sistem öylesine çapraşık ve içinden çıkılmaz hale getirildi ki, düzelene kadar pek çok problemle boğuşacağız. Aksi şeytan tam da turizm sezonuna girerken yakaladı bölgeyi. Koca bir kış bomboş durdular, sistemi oturtacak çalışmayı yapmadılar, şimdi tam turizm mevsimi başlarken yasayı uygulamaya kalkıştılar.

Bari vakit kaybetmeden, hemen kolları sıvayarak Muğla'da Vali'nin başkanlığında bir toplantı yapsınlar. Bu toplantıya tüm ilçe belediye yönetimleri ile bölgedeki tüm muhtarlar katılsınlar. Kimin ne yapacağını, nasıl çalışacağını süratle tespit etsinler. Gerekirse bu toplantılara birkaç gün

Koca bir kış bomboş durdular, sistemi oturtacak çalışmayı yapmadılar, şimdi tam turizm mevsimi başlarken yasayı uygulamaya kalkıştılar.

devam etsinler. Ayrıca bir de koordinasyon kurulu oluşturup, alınan kararların hedefine gidip gitmediğini izlesinler. Para işini öncelikle çözmek gerek. Tüm belediyeler borçlu durumda çünkü. İşçilerine aylardır maaş ödeyemeyen belediyeler bile var. Ankara çalışanların kadrolarını yıllardır tekelinde tutuyor. İçişleri Bakanlığı onay vermezse, belediyeler tek bir personel bile alamıyorlar. Bu yüzden zabıta hizmetlerini dahi, kadrosuzluk yüzünden geçici yada sözleşmeli işçiye yaptırıyorlar var. Bunun da mutlaka çözülmesi gerekiyor.

Allah Muğla Valisi ile Büyükşehir Belediye Başkanının yardımcısı olsun. •

canpulak@butundunya.com.tr

Ansiklopediden Bir Sayfa

Mete Tizer

Devletin eşitlik, özgürlük ve adaletin simgesi olması gerektiğine inanan büyük yazar ve fikir adamı

Jean-Jacques

İsviçre'nin Cenevre kentinde, yoksul bir saatçinin oğlu olarak dünyaya gelen Jean Jacques Rousseau (1712-1778), annesini doğumundan kısa süre sonra kaybetti. Babası da o henüz on yaşındayken hapse girmemek için Cenevre'den kaçarak Rousseau'yu terk etti. Yaşamındaki dalganmalar, kuşkusuz onun akla, ahlâka ve siyasete olan bakışını etkiledi. Bir yarışmaya katıldığı yazısında, “sanatlar ve bilimler insan ahlâkını geliştirmekte midir” sorusuna kesin bir “hayır” yanıtı verdi.

Kazandığı birinciliğin yazın dünyasında büyük ün sağladığı Rousseau, hukuk, ahlâk, felsefe, siyaset gibi çeşitli alanlarda yazdığı makalelerle de büyük tartışmalar yarattı. Rousseau, bilim ve sanattaki ilerlemenin ahlâki ilerlemeyi sağlamadığını, doğal insanın medeni insandan üstün olduğunu ileri sürdü. İnsanın kusurlarının doğasından değil kötü yönetilmiş olmasından kaynaklandığını söyleyen; iyiliği ve kötülüğü temelde siyasal değerler ve siyaseti toplumsal yaşamın merkezi olarak gören Rousseau, toplumsal eşitsizliklere de karşı

çıktı. Düşüncelerinden dolayı gözaltına alındı, soruşturmalar geçirdi. Emile adlı romanı dini çevreler tarafından tepkiyle karşılandı ve Rousseau'nun tutuklanmasına karar verdi. Eğitime dair düşüncelerini ele aldığı bu kiti-

minden ahlâkına, tepeden tırnağa al-lak bullak edeceği aşamayı açık yüreklilikle ortaya koydu. Yani aslında, bizim bugün tartıştığımız konuları, yüzyıllar öncesinde dile getirdi.

Rousseau aynı zamanda 18. yüz-

Rousseau

bında, çocukların özgür bırakılmaları gerektiğini savundu. Rousseau'ya göre önemli olan; çocuğa, yargılarınızı dayatmak, ezberletmek değil, tam tersine onun kendi yargılarının oluşmasına ya da kendi yargılarını oluşturmasına yardımcı olmaktır.

Eşitlikçi, özgürlükçü ve akılcı bir eğitimi savunan Rousseau, toplumun önyargıları kaldırırsa ve birey doğaya uygun ve dengeli bir şekilde yetiştirilirse, akıl onun eylemlerine rehber olacaktı. Özgürlük yasaların bekçiliği ile ulaşılabilecek bir şey değildi ve ancak 'özgür kişinin yüreğinde bulunabilir'di.

Uyarlık eleştirisi ve doğaya dönüş önerisiyle romantik akıma öncülük eden, monarşiye karşı halk iradesinin üstünlüğünü savunmasıyla da Fransız Devrimi ve özellikle Jakobenleri etkileyen Rousseau, Sanayi Devrimi'nin Batı toplumlarını, yaşam biçimi-

yılda "Cumhuriyetçi" istemleri radikal bir biçimde dile getiren ilk düşünürdür. Bu bağlamda da reformist nitelikli diğer Aydınlanma düşünürlerinden ayrılır. Yani Goethe'nin dediği gibi,

"Voltaire nasıl bir dünyanın sonuysa, Rousseau da bir dünyanın başlangıcıdır." "İnsan doğası gereği iyidir" saptamasından hareketle ahlâksal, toplumsal ve siyasal düşüncelere yön veren Rousseau'nun felsefesinde ahlâk ve siyaset birbirinden ayrılmaz. 'Toplum Sözleşmesi' adlı yapıtı, liberalizm karşıtı

olarak değerlendirilmiş ve şiddetle eleştirilmiştir.

Özgürlükçü ve eşitlikçi bir düşünür ve yazar olan Rousseau, Aydınlanma'nın en özgün düşünürlerinden birisi oldu. Siyaset ve eğitim felsefesinde ortaya attığı görüşlerle birçok düşünürü esin kaynağı oldu. •

metetizer@butundunya.com.tr

Rousseau'nun
felsefesinde
ahlâk ve
siyaset
birbirinden
ayrılmaz.

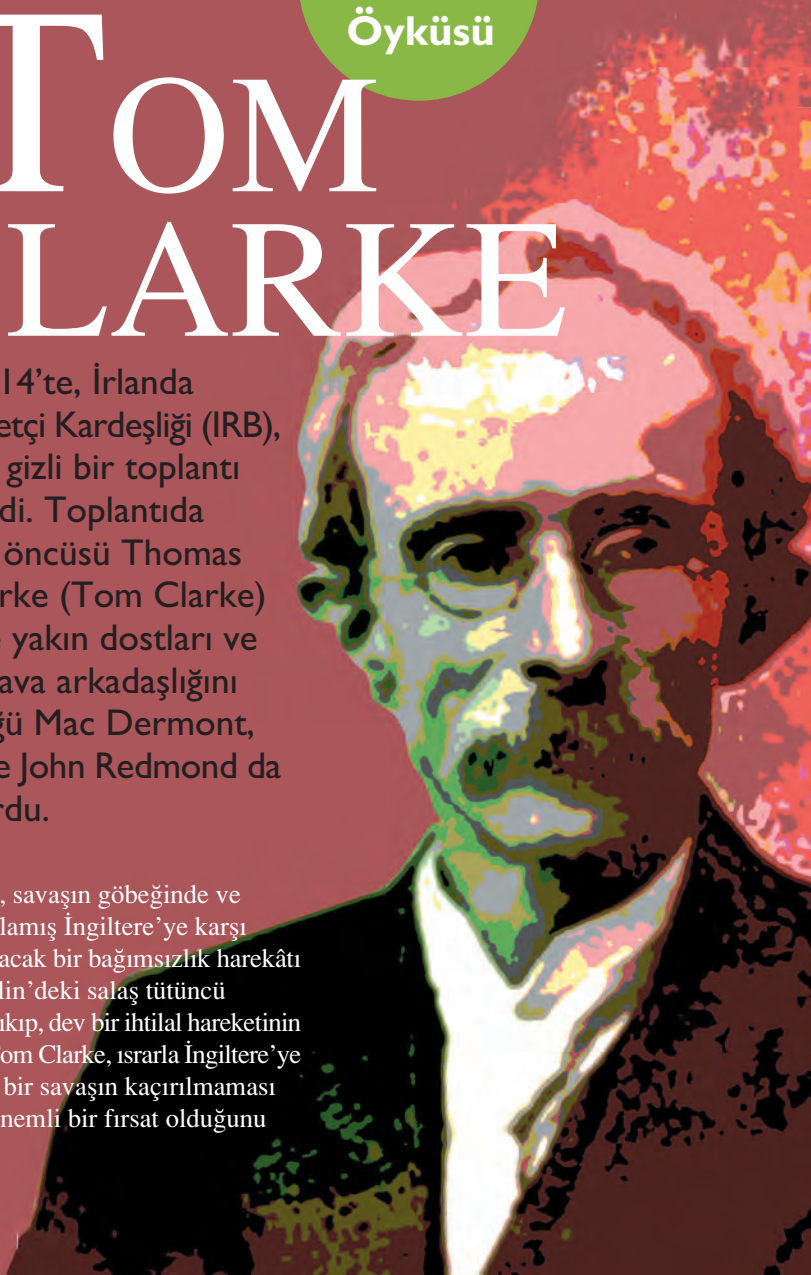
Tarihten Damlalar
Mümtaz İdil

Bir
Ayaklanma
Öyküsü

TOM CLARKE

9 Eylül 1914'te, İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği (IRB), Dublin'de gizli bir toplantı halindelerdi. Toplantıda hareketin öncüsü Thomas James Clarke (Tom Clarke) ile birlikte yakın dostları ve bir süre dava arkadaşlığını sürdürdüğü Mac Dermont, Hobson ve John Redmond da bulunuyordu.

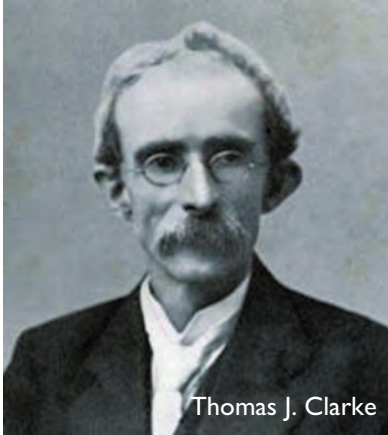
Mesele, savaşın göbeğinde ve zayıflamış İngiltere'ye karşı yapılacak bir bağımsızlık hareketi planıydı. Dublin'deki salaş tütüncü dükkanından çıkıp, dev bir ihtilal hareketinin başına geçen Tom Clarke, ısrarla İngiltere'ye karşı açılacak bir savaşın kaçırılmaması gereken çok önemli bir fırsat olduğunu söylüyordu.

İngiltere'nin başı dertteydi ve İrlandalılar da bu durumdan mutlaka faydalanmalıydı. Clarke, hareketin başarısızlığa uğramayacağından emindi. Böylelikle tüm dünya İrlanda'nın özgürlüğünü kabul etmiş olacaktı. Clarke'ın görüşü benimsendi ve IRB resmen I. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru İrlandalı milliyetçilerin bağımsızlık uğruna savaşa girmesini karar altına aldı. Bir askeri konsey kuruldu ve Clarke ve Clarke'a konseye başkan seçildi. Hemen Caseman adında genç bir temsilci ABD'de, Clan Na Gael ile ilişki kurmakla görevlendirildi.

Savaş tüm hızıyla devam ediyor, Tom Clarke da harekete geçmek için adeta çıldırıyordu, ama arkadaşları o anda yapılacak bir saldırının yalnızca intihar anlamına geleceğini öne sürerek, Clarke'a engel oluyordular.

Diğer yandan İngiltere'de savaş

Thomas J. Clarke

bütün hızıyla devam ederken, İrlanda'da patlak verecek bir ayaklanmanın endişesiyle İngiltere elinden gelen tüm tedbirlere başvuruyordu.

IRB askeri konseyi hareket tarihini saptamamıştı ki beklenmedik bir anda Clarke'ın dostlarından Connolly ve emrindeki ordusu Clarke'ın planını desteklemeye hazır olduğunu bildirdi. Aynı günlerde ABD'ye gönderilen ve Clan Na Gael ile temas kuracak olan Caseman hiçbir sonuç alamamış, oradan Almanya'ya geçmiş ve onlardan Paskalya haftasında adanın güneyinden çıkarma yapmaları ve bu süre içinde İngiltere'yi zeplinlerle oyalama sözü almıştı.

Plan uçuk bir plandı ve başarı şansı çok azdı. Caseman plandan büyük endişe duyuyordu. İrlandalılar her an büyük bir İngiliz katliamıyla karşı karşıya kalabilir ve gelecekleri de dahil olmak üzere yok olup gidebilirlerdi.

Öte yandan İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği'nin planı hazırды. Bir tek harekât emrinin verilmesi ve savaşın başlaması yeterliydi. Ancak dışarıda yüz binin üzerinde bir İngiliz ordusu hazır bekliyordu ve bunu 13 bin kişilik bir İrlanda milis gücüyle engellemek, ertelemek neredeyse imkansızdı. 13 bin kişilik milis gücü Dublin'e dışarıdan herhangi bir yolla İngiliz güçlerinin sokulmasını engelleme görevini üstlenmişti. Belfast'taki gönüllü grup ise İngiliz garnizonlarına hücumla hazırlanıyordu.

Plan IRB askeri konseyince hazırlanmış ve beklenmeye başlanmıştı. Ama başta Caseman, Connolly, Redmond olmak üzere Clarke'ın çevresindekiilerin kafasında şu soru vardı: İlk

İrlanda'ya silah taşıyan geminin maketi

aşamada plan başarılı oldu, peki sonra ne olacak? Bu konuda hazırlanmış bir plan yoktu ellerinde. Kafa kafaya verip düşündüler ve üç ihtimal ortaya çıktı:

Birincisi, halkın tümüyle harekete katılmasıydı. Bu durum en mükemmel sonuç olur ve IRB'yi zafere taşırdı.

İkincisi bir hayaldi: Ayaklanma sırasında bir Alman destroyeri ortaya çıkıp, savaşın yönü değişirdi. Bu ihtimale Clarke dışında kimse kafa yormuyordu.

Üçüncü ve son ihtimal ise hareketin kanlı bir savaş içinde kaybolup gitmesiydi.

Bu durumda Clarke, savaş sonrasında İngiltere'nin taraf olacağı bir barış andlaşması sırasında İrlanda'nın bağımsızlığının da hallolacağından emindi. Harekat planı biri işçi, biri müzisyen, biri gazeteci, üçü şair ve biri de Tom Clarke olmak üzere yedi kişi tarafından hazırlanmıştı. Plan hatalarla doluydu.

Hemen Almanya'ya bir mesaj gönderilerek, silah yüklü gemilerin bir gün sonra hareket etmesi istendi. Ama ne yazık ki gemi yola çıkmıştı bile.

Yönetimdekiler buna yeni planlar ve destekler eklediler. Tam hareket tarihine karar verilmişken, aynı tarihte Dublin'de ünlü at yarışlarının yapıldığını hatırlattı. Yarışa çevredeki tüm İngiliz askerleri mutlaka gelecekti ve bu da büyük sorun oluşturuyordu. Konsey harekâtı bir gün sonraya aldı. Bu kez, Almanya'dan gelecek silah ve cephanenin tarihi uyuşmuyordu. Hemen Almanya'ya bir mesaj gönderilerek, silah yüklü gemilerin bir gün sonra hareket etmesi istendi. Ama ne yazık ki gemi yola çıkmıştı bile. Gemide telsiz de bulunmuyordu. İrlanda'ya varışını ertelemek artık imkansızdı. Ama IRB sanki mesaj yerine ulaşmış

da, gemi bir gün sonra İrlanda'ya gelecekmış gibi planını uygulamaya koydu.

İrlanda'ya silah taşıyan geminin kaptanı Spinder, söz verdiği tarihte İrlanda sularına girdi ve kararlaştırılan tarihte Kerry kıyısına yanaştı. Ortada kendisini beklemesi ve silahları teslim alması gereken İrlandalılar yoktu. Sabaha kadar bekleyen Kaptan Spinder, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte geri dönmeye karar verdi. Tam bu sırada İngiliz savaş gemileri tarafından farkedildi. 29 gemiden oluşan İngiliz donanması Spinder'i sıkıştırdı. Spinder gemisini kayalık bir körfeze gizledi, ama sabaha karşı yapacak bir şey kalmadığını gören Kaptan Spinder, kendi elleriyle gemisini havaya uçurdu.

Aynı gece, Almanya ile yardım anlaşması yapmaktan dönen Caseman'ı taşıyan Alman denizaltısı, İrlanda karasularına ve Tralee körfezine girmeyi başarmıştı. Caseman iki arkadaşıyla birlikte tahliye sandalıyla karaya çıktı, hasta ve yorgundu. Kısa süre sonra İngiliz askerleri Caseman'ı kıyıda buldular.

Ayaklanma hızla başaşağı gidiyor, Tom Clarke ise sinirinden kuduruyordu. Caseman'ın yakalanması Clarke'ın elini kolunu bağlamıştı. Tüm hareket durduruldu. Aynı sıralarda Kaptan

Spinder'in "gemi intiharı" olayı da tüm İrlanda ve İngiltere'de duyulmuştu. IRB hemen bir toplantı yaptı. Clarke hâlâ ayaklanma yanlısıydı. Bütün hepsi tutuklanmadan önce, mutlaka bir şeyler yapılmalıydı. Hemen harekete geçmemeleri halinde yok olacakları kesindi. Uzun tartışmalardan sonra, 24 Nisan 1916'da, saat 12'de harekete geçme kararı alındı.

Aynı yılın paskalyasına rastlayan 24 Nisan, güneşli bir Pazartesi günüydü. Sabah saat 10'da gönüllüler içtimaya çıktılar. Gönüllülerin sayısı büyük bir azalmayla 12 bin kişiye düşmüştü. Korku her yeri etkiliyor, Clarke'ı çaresiz kılıyordu. Postahanede konuşlanan İrlanda gönüllüleri, o sırada mektup atmak için postahaneye gelen bir İngiliz askerini esir aldı. Böylelikle İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği ayaklanmanın ilk

İngiliz askerler Dublin'in Tolka nehrinde ayaklanmacılara ait silah ve cephane arıyor

Dublin'de isyan

esirini ele geçirmiş oluyordu. Bunun heyecanıyla İrlanda cumhuriyeti bayrağı postahanenin duvarına boydan boya asıldı, barikatlar kuruldu ve savaş düzenine geçildi. Silahlar taşındı, elden ele dağıtıldı.

IRB sözcüsü, bir fiçinin üzerine çıkarak, "İrlandalı kardeşlerim," diye nutkuna başladı. "İrlanda, geleneklerini borçlu olduğu kahraman ve özgür atalarının adına sizleri kutsal bayrağımızın etrafında toplanmaya ve özgürlük uğruna savaşmaya davet ediyorum!"

Bu nutuk heyecanı doruğa çıkardı ve hep birlikte Dublin hükümet konağına (Dublin Sarayı diye de anılır) doğru hareket ettiler. Herşey hazırды, ama Connolly beklenmedik bir şey yaptı:

Hükümet konağının kapısına kadar giderek, oradaki nöbetçiyi öldürdü ve hiçbir şey olmamış gibi arkasını dönüp uzaklaştı. Konaktakiler silah sesini duyup, nöbetçinin de öldürüldüğünü görünce olağanüstü bir durumla karşı karşıya olduklarını anladılar.

Ayaklanma başlamıştı. Plana göre hareket edilmediği için ayaklanma hüsrarla bitti. Connolly'nin anlaşılmaz davranışı bütün planı altüst etmişti. Konak, Paskalya nedeniyle neredeyse hiç korunmuyordu. Konağın en büyük özelliği, yüz yıllardır kim iktidardaysa, kim güçlüyse onun elinin altında olması açısından gücün sembolü sayılıyordu ve konağı ele geçirme fırsatını Clarke ve adamları böylelikle kaybetmiş oluyordu.

Konağın ele geçirilmesi için Clarke ve adamlarının daha uzun süre beklemeleri gerekcekti. Haber duyulur duyulmaz İngiliz ordusu harekete geçti ve Dublin'e birliklerini göndermeye başladı.

Artık ayaklanma bir iç savaşa doğru gidiyordu. Bundan sonra olacakları durdurmaya Tom Clarke'ın da gücü yetmeyecekti. Bir tütüncü dükkanında başlayan Clarke'ın macerası, 59 yaşında, bir idam mangasının önünde son bulacaktı, ama arada uzun bir hikayeye zemin oluşturacak onlarca, yüzlerce olaydan sonra. •

mumtazidil@butundunya.com.tr

Öğretmen
Gıyaseddin Tokyay'ın
örnek yaşamından
kesitler 12

Din Dersinden Muafiyet

Yazarımızın önceki sayılarımızda yer verdiğimiz, babasının yaşamından öyküye dönüştürdüğü yazılarını yayımlamayı sürdürüyoruz...

Yazan: MUSTAFA TOKYAY

Mustafa'nın telefonunu annesi açtı. Baştaki hasret ve sevgi cümlelerinden sonra "Anne! Bir şey söyleyeceğim ama kızmak yok!" dedi. Annesi meraklanmıştı.

Başına bir şey mi geldi, kötü bir şey mi oldu endişesi içinde "Kızmam, kızmam, söyle oğlum" dedi.

"Anne, bir din dersi hocamız var. Adam Atatürk'ün yaptıklarını inkar ediyor. Vahdettin'i övüyor. Asıl kahraman Kâzım Paşa'dır diyor.

Tartıştık. Beni susturdu. Söylediklerimin hesabını soracakmış benden. Ben din dersinden muaf olmak istiyorum. Babam okul idaresine bunun için bir mektup yazar mı? Atatürk'e, İnönü'ye asla laf söyletme-

yen babasının bu gerekçeye itiraz etmeyeceğini düşünüyordu. Annesinden bir süre ses çıkmadı. Belli ki telefonun ahizesini eliyle kapatıp eşyle konuşuyordu. Biraz sonra

arkadan babasının sesi geldi:

"Asla! Beni rezil mi etmek istiyor bu çocuk? Ne demek Din dersinden muaf olmak?"

"Anne, anne, dinle bak! Ben din dersine gireceğim valla! Sadece not almak istemiyorum. Bu adam beni çaktırır."

"Oğlum, babanı duydun. Derse gir. Sesini çıkarmadan efendi efendi otur. Başına dert alma."

"Anne, aldım bile. Adam beni tehdit etti, hesabını vereceksin diye. Arkadan babasının kızgın sesi gelmeye devam ediyordu.

"Yakışır mı benim gibi bir adamın oğluna! Bu Amerikan mektebi bu oğlanı dinden imandan mı çıkarıyor? Alırım vallahi o okuldan!"

Mustafa bu son tehdit cümlesinden sonra, "Peki anneciğim. Ellerinizden öperim." dedi ve telefonu kapattı.

Sonra aklına İstanbul'da okuyan ağabeyi geldi. Babasının imzasını pek güzel atardı. Hemen ona durumu anlatan kısa bir mektup yazdı ve babasının ağzından yazılmış bir muafiyet dilekçesi istedi. İki hafta sonra dilekçe elindeydi.

"Okulunuz 302 numaralı öğrencisi oğlum Mustafa Tokyay'ın din dersinden muaf olmasını istiyorum. Gereği için müsaadelerinize arz ederim."

Mustafa, annesine telefonda söylediği gibi, gerçekten din derslerine girdi. Hatta hoca onun muaf olduğunu öğrenince derse almak istemedi ama o diretti. Bir süre sonra hoca tartışmaktan ve ders dışındaki konulardan

bahsetmekten vaz geçti ve kitaptaki konuları işleyerek dersi bitirdi.

Aradan yıllar geçmişti. Ağabeyi de Mustafa da koca adamlar olmuşlar, evlenmiş barklanmış, çoluk çocuğa karışmışlardı. Bir yaz günü üç kardeş ve eşleri baba evinde toplanmışlar yemek sonrası sohbet ediyorlardı. Konu nasıl olduysa döndü dolaştı vaktiyle Mustafa'nın din dersinden muafiyeti için oynadıkları oyuna geldi.

İşin buraya varacağını kimse tahmin etmemişti. Süklüm püklüm toparlandılar ve çıktılar.

Babalarının yüzü bir anda değişti.

"Tuu, ikinize de! Defolun benim evimden!"

Tatlı, güler yüzlü sohbet bir anda bitmiş, Mustafa'yla ağabeyi neye uğradıklarını şaşırılmıştı. Ablaları sakinleştirmeye çalıştı ama babaları son derece ciddiymi:

"Defolun diyorum size!"

Her ikisinin eşleri de çocukları da kayınpederlerini, dedelerini ilk kez böyle görüyorlardı. O hoşgörü ve mantık sembolü adam gitmiş yerini kızgın, deliye dönmüş bir ihtiyar almıştı. Herkes neye uğradığını şaşır-mıştı. İşin buraya varacağını kimse tahmin etmemişti. Süklüm püklüm toparlandılar ve çıktılar.

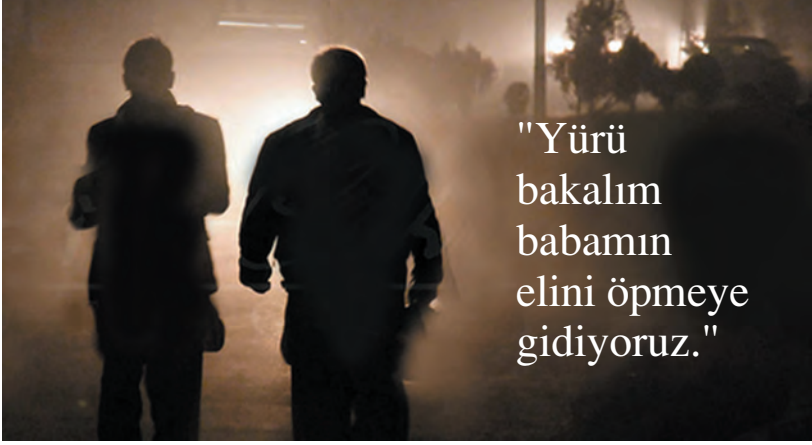
Mustafa okudu.

"Bir daha oku"

Yine okudu.

"Bir daha"

Mustafa hata yaptığını zannetti. Korktu. Yeniden okudu. Çok sonra babasının neden yeniden okuduğunu öğrendi. Bir hadise göre İhlas suresini okumak Kur'an'ın üçte birini okuma-ya denkti.

"Yürü
bakalım
babamın
elini öpmeye
gidiyoruz."

sonra günler boyunca, Mustafa'yı affettirmenin yolları arandı. Ablası ve eniştesi araya girdiler ama nafiye. Sonunda bir gün ağabeyi Mustafa'yı çağırıldı:

"Yürü bakalım babamın elini öpmeye gidiyoruz."

Mustafa sevinmişti ama bir yandan da çok korkuyordu. Kapıyı çaldılar. Babaları açtı. Eline sarıldılar ama o sertçe çekti elini. Salona geçtiler, koltuklara oturdular, yere bakıyorlardı. Gözlerini kaldıracak cesaretleri yoktu. Neden sonra babaları top gibi gürlendi:

"İkinci namazı kaç rekat?"

"Sekiz"

"Kaçı farz, kaç sünnet?"

"Dördü farz, dördü sünnet"

"Gel bakalım, öp elimi!"

Mustafa duyduğuna inanamadı.

Koştı. Babasının elini öptü, boynuna sarıldı ve başladı ağlamaya. Ağabeyi gözünü artık yerden kaldırmış, gülümseyerek onlara bakıyordu. Babası ona döndü ve sertçe, "En az bunun kadar sen de suçlusun. İmtihanı geçemeseydi senin de yüzüne bakmayacaktım. Gel, sen de elimi öp!"

İki oğul ve babaları sarmaş dolaş oldular... •

Hafize Ana

Yazan: ZEKİ SARIHAN

Birinci Dünya Savaşı'nın kan ve ateş yılları içinde, 1916'da doğdu. Milyonlarca erkek gibi askere alınan babası köye hasta olarak döndü ve Dünya'nın altını üstüne getiren Sovyet Devrimi'nin gerçekleştiği 1917'de Hafize kızını bir yaşında yetim bırakarak öldü. Kendinden önce doğan bir kızkardeşi de annesinden önce ölmüştü. Annesini, amcasıyla evlendirdiler. 14 yaşındayken annesi ölünce yetim de kaldı.

16 yaşındayken, aynı köyden 30 yaşındaki Sabri tarafından kaçırıldı. 15 nüfuslu bir eve düğünsüz, dernek-siz, çeyizsiz gelin oldu. Aileler barışınca annesinden kalan gelinliği bari bir kere

giysin diye gönderdiler. Kayınbabasına ve kaynanasına uzun süre “yaşmak tutmak” (onlarla konuşmak) zorunda kaldı. Biri tarlada çalışırken düşük olmak üzere 10 çocuk doğurdu. Göğüslerindeki bol süten ötürü çocukları gülbüz doğdu fakat bunların dördü köydeki salgın hastalıklardan küçük yaşta toprağa girdiler. Büyüklerin yanında çocuk-

larını bir kere bile öpemedi! Kocasına hiç adıyla seslenmedi.

Bel omurunda bir kayma nedeniyle alçıda yatması istenince bunun, doktorun ve ilaçların parasını karşılamak için ahırdaki iki öküzden birini 77.5, diğerini 125 liraya

satmak zorunda kaldılar. 9 ay kadar açıda yattı. Hasta yatağında, 30 dönümlük tarla, geçimlerine yetmediğinden sık sık gurbete çalışmaya giden taşçı ustası kocası, 1953'te nefes darlığından ölünce, 37 yaşında beş çocuğu ile dul kaldı. Artık onlara hem analık, hem babalık yapacaktı. Yattığı yerde toprakla teyem-müm ederek abdest aldı, kaş göz işaretleriyle namazını kıldı ve kendi kendine Kur'anı yüzünden okumayı öğrendi. Her Cuma gecesi, ölmüşleri-nin ruhuna Kur'an okudu. Onların ruhunun Cuma geceleri evin bacasına gelip kendilerini izlediğine inanırdı. Yalnız hayattaki görevlerini aksatmakla kalmadı bu dünyadaki hayatın bir izdüşümü olan öte dünyaya karşı da görevlerini eksiksiz yerine getirmeye çalıştı.

İki Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı, 1930'ların kıtlık ve yoksullukları içinde içinde büyüdüğünden son derece tutumlu-ydu. Küçük bir kıymı-ğın bile ziyan olmasına razı olmazdı. Gelininin yemeğe yağı fazla kattığından hep şikâyet etti...

Kocatepe Camii'ni gezdikten sonra "Nasıl buldun?" sorusuna "Beğenmedim, ibadet etmek için bu kadar masrafa ne gerek var?" cevabını vermişti. Vaktinin bir anını bile boş geçirmez, evin halkını da daima işe koşardı. Bütün köylü kadınları gibi üzerine güneş doğduğu görülmemiştir! Sabah kalktığında önce kümesin kapağını açarak tavukları salıverir,

onları yemler, ocağı yakar, ineği sağlar, gecedan mayaladığı hamuru pişirir, yayık yayar, sabah yemeğini hazırlardı.

Çocukları, sabahları yayık sesi ile uyanırdı. Yayığın sopasını tavana vurarak çocuklarına şöyle seslenirdi: "Hâlâ ne yatıyorsunuz! Ay gün bacaya geldi! Aşağı Ev'in çocukları malları üç sefer doyurup geldi."

Ömrünün sonuna kadar çocukla-rının neden kendisi gibi erken yatıp erken kalkmadığına akıl erdiremedi!

Çocuklarını okutup "sıraya katmak" için "saçını süpürge yaptı." Büyük kızı, köyde okul olmadığından okula değil, ancak mahalle mektebine gidebildi. Büyük oğlunu sağda solda okutup ilkokul mezunu yapabildi. Kızı Fatma, Ebe okuluna gidebildi, Zeki ile Ayhan ise yatılı öğretmen okuluna gittiler. Evin yiyecek mısırını eşekle pazara gönderip sattırarak onlara harçlık gönderdi. Onlara şu tembihte bulunurdu: "Paranızı idareli kullanın ama boğazımızdan kesmeyin!" Ailesi ve kendisi darlıktan kurtulduktan sonra da bu tutumunu değiştirmede.

Oğulları hapse düşünce onlara moral verdi. Her kötü günün bir sabahı olduğunu söyleyerek sabretmelerini istedi. Devletin devrimcilere yaptığı muamelenin ardındaki sınıfsal gerçeği sezdi. Zalimlere, haksızlara beddua etti. Haramdan çok korkardı. Komşusundan ödünç aldığı bir çanak unu geri verirken bir dirhem eksik olmasına çok dikkat ederdi. Komşunun bahçesinden kendi bahçesine düşen

dışında: Bir yaşında yüzünü bile hatırlayamadığı annesinin adını...

19 Şubat 2003 günü, evlatları, dünyanın en kötü haberini aldılar: Annelerinin öldüğünü öğrendiler. 11 yıldır, içlerinde doğan boşluğu başka hiçbir şey doldurmuştur!

Şimdi Karadeniz bölgesinin yaz kış yeşillikler içinde olan doğduğu Beyceli köyünde annesi ve babasının biraz ilerisinde, eşinin ve ölen çocuklarının, bir gelininin yanında yatıyor. Evinin önünde adına yaptırılan çeşmeden gece gündüz bir sebil akıyor. Evlatlarının gönüllerinde onun için hazırlanmış en güzel cennet bahçelerinde hayatta görevini fazlasıyla yapmış olmanın huzuruyla yatıyor.

Hafize Sarihan, kızı Fatma ile-İğdir, 1965

bir fındık tanesini bile o tarafa atardı.

Resimde görülen kızı Fatma bekârken onun peşinde gittiği başka köyleri, kasabaları, farklı insanları, kültürleri, inanç ve mezhepleri gördü. Dünyanın sandığından daha geniş olduğunu anladı. Son zamanlarda kızına "Artık başını ört diye ısrar etmiyorum" dedi. Evlatlarının müritvetini gördü ve onlardan razı oldu. 2 damat, 3 oğlundan 5 gelin, 15 torun sahibi oldu. Üvey babası ve üvey annesinden olma bir kızkardeşi hayatta. 87 yıllık çoğu çileli geçmiş ömrünün son iki yılını da alzaymır ve felç hastası olarak geçirdi. Bütün bildiklerini, herkesin adını unuttu. Biri

Bütün annelerin evlatlarının gönüllerinde olduğu gibi... Evlatları da onun gibi yalnız yaşadıkları güne karşı değil, onun ilahi adaletin gerçekleşeceği sonsuz bir âleme inandığına benzer bir biçimde, insanlığın geleceğine karşı da sorumlu, görevlerini yapmak zorunda olduklarını, bunun için güçlüklerden yılmamak gerektiğini ve sabırlı, tutumlu olmayı öğrendiler. Yoksulluklar, çileler çekmiş, bütün emekçi halk gibi zulme uğramış atalarının ruhları (anıları), yalnız Cuma geceleri değil, her gece evin bacasına geliyorlar. Savaşsız ve sömürsüz bir dünya için neler yaptıklarını gözlüyorlar... •

Anadolu'nun Dünyası
Bekir Özgen

Güngören Apartmanı

Havagazına geçti geçeli,
kimsenin içe sine ısınmışlığı
yoktu Güngören
Apartmanında.

İNSANIN KANINI donduracak
cinsten ayaz da gelip çatınca işler
daha da içinden çıkılmaz oldu.

*

İkinci katta oturan Zeliha Hanım, ateş yutmuştan beter olmuş, ağzından alevler saçıyordu. Hışımla indi merdiven basamaklarından. Birinci kattaki komşusunun kapı ziline bastı acı acı. Açıldı kapı biraz gecikmeli de olsa. Daha "Buyur, komşum!" bile diyemeden, duymadığı serzeniş kalmadı ev sahibi Kadriye Hanım'ın:

"Haydi şu kapalı mekanda balık pişirmen neyse... Ama Allah'ın kokmuş sardalyasını kızartmak da neyin nesi? Üstelik

evlerimizin havalandırma sistemi çalışmazken. Hiçbir önlem bile yokken... Vurdumduymazlığın bu kadarına da pes doğrusu! İnsanı burnundan tiksindiren bu ağır kokuyu bütün apartmana yaymanın sırası mı?"

*

GERÇEKTEN DE dayanılır gibi değildi genzi yakan, mideleri alt üst eden bu pis koku. Öksürenleri aksıranları mı sorarsınız... Önüne gelen her yere kusanları mı ararsınız... "Allah kahretsin! Bu lanet koku her yana sindi, hazır pişmiş yemeklerimizi bile yedirmez etti..." diye yakınanlara mı kulak kabartırsınız... Dertleşmelerin tonu bir indi, bir çıktı. Ama ayaküstü monologlarından diyalog çıkmadı.

Yılların Güngören Apartmanı, içerisi ve dışarıyla, yaşanmaz olup çıkmıştı bir anda.

ONCA YEMEKVE
YİYECEK
ARTIĞIYLA ÇÖP
TENEKELERİ HIZLA
DOLUP TAŞMIŞ,
DÖRT BİR YANINI
SOKAĞIN KEDİLER
KÖPEKLER İSTİLA
ETMİŞTİ.

Tam bir ana-baba günüydü yaşanan. Onca yemek ve yiyecek artığıyla çöp tenekeleri hızla dolup taşmış, dört bir yanını sokağın kedileri ve köpekleri istila etmişti. "Bir eksik kuşlar..." demeye kalmadı onlar da çevreye saçılan yiyeceklerin üstüne üşüşmekte gecikmedi.

*

APARTMAN BOŞLUĞUNA ve dışarıya bakan bütün kapı ve pencereler tek tek ardına kadar açıldı. Yetmedi. Evlerde klima, vantilatör, havalandırma adına işe yarar ne varsa harekete geçirildi. O da yetmedi. Koku çıktıkça içeri ayaz giriyor, biraz olsun ısınmaya kalkınca da her yanı koku kaplıyordu. Millet, iki cami arasında kalmış beynamaza döndü.

Sızlanmalar, atışıp tutuşmalar, sağa sola sataşmalar ve önüne geçilemez azgın bir öfke kabardıkça kabardı. Çok ağır koktuğu için önce balığa kızdılar. Sonra

bu öfkelerinin yerini onu kızartan komşuları Kadriye Hanım aldı. Bir süre sonra da kızgınlık adres değiştirip kendi kendilerine döndü apartman sakinlerinin. Baktılar ki keskin sirke küpüne zarar veriyor, akıllarını başlarına toplamaya başladılar. Bir an önce bu beklenmedik beladan kurtulabilmek için toplu bir temizlik atağına giriştiler.

Hanımlar, beyler ve çocuklardan oluşan bir imcece başlatıldılar. Buna eş-dost da katıldı. Hep birlikte, sıvadılar kolları. Komşu AVM'de mevcut ne kadar temizlik malzemesi varsa ikişer üçer apartmana taşıdı. Yepyeni paspaslarla silgeçler, gıcır gıcır cam bezleri ve robotlarla doldu taşı tüm daireler. Yeni yeni deterjanlar, Arap sabunları ve kir sökücüleriyle tanıştı ev hanımları. Yanda belde kokunun sindiği ya da sinme olasılığı olan neler ve nereler varsa hepsi de ovaya ovaya yıkanıp temizlendi. Silindi, kurulandı. Dört bir yana oda parfümleri fısfislandı. Ne ki, bekleneni vermedi, veremedi hiçbirisi. İstenmeyen bir konuk gibi gelip apartmana yerleşmişti koku. Ne dairelerden, ne de merdiven boşluklarından uzaklaşmak yanlısıydı. Koskoca bir şaşkınlığı geriye kalan.

ELLER AYAKLARA dolaşmaya başlayınca, belediyeden, itfaiyeden yardım istendi. Bir iki üniformalı sözde yetkili gelip gitse de içe sinecek bir yardım eli uzanmadı. Kaymakam-

lık, Valilik, Sağlık müdürlüğü gibi sorumlu sorumsuz akla gelebilecek her makama başvuruldu. İşe yaramadı hiçbirisi. Ara sıra bıyık altından "Hayırlara vesile olur inşallah!" söylemleri de hayır değil, uğursuzluk getirdi.

BÜTÜN BU boş sözlerin yarattığı boş vermişliğin arkasında kala kala ne mi kaldı?

İleri geri konuşmalar... Hem içeriden hem dışarıdan. Kimi, balık kokusuna çare bulunmadığına değindi. Kimi de, dört bir yan kille, külle ovulmazsa bu beladan kurtuluşun olmadığını söyledi. Ve Güngören Apartmanında gün gün aratır oldu.

Sinirler büsbütün gerildi. Dert yanmalar resmi makamları bıraktı, en yakınlarına yöneldi. Hısım akrabaya, konu komşuya, eşe-dosta dur durak bilmeden telefon konuşmaları yağdırdı. Parasının zırnığını kimseye koklatmayanların bile ev ve cep telefonları kapanmak bilmedi. Yakınmalar, dertleşmeler gece gündüz sürdü gitti.

**MAGAZİN
GAZETELERİNDE
ZÜLFİYE HANIM'LA
KADRIYE HANIM'IN
BİRLİKTE ÇEKİLMİŞ
FOTOĞRAFLARI
BİLE
YAYIMLANDI**

OLAYIN ÜSTÜNDEN daha iki üç ay ya geçmiş ya geçmemişti. Zaten kıt kanaat geçinebilen bu insanların üstüne elektrik, su, havagazı ve telefon idarelerinden altından kalkması güç

yüklü faturalar yağdı. Hepsinin feleği şaştı. Hesabı, pusulası kayboldu. Eldeki sekiz on kredi kartının limitleri doldu, borçlar ödenemez oldu. Belki ellerine az-çok para sayar da yaralarını sarar umuduyla, gençler ana-babalara-rından; yaşlılar evlatlarından destek bekletiler.

Balık tavadan çıkmış, koca apartmanı kokutmakla kalmamış, orada yaşayanların da soyulup soğana çevrilmesine neden olmuştu. Sıkıntı diz boyunu aşmıştı ki her daireye ayrı ayrı teşekkür yağmaya başladı bu kez de. Onlarla alay ediliyordu sanki. Magazin gazetelerinde Zülfiye Hanım'la Kadriye Hanım'ın birlikte çekilmiş fotoğrafları bile yayım-

landı. Su, elektrik, havagazı ve telefon idareleri onca lüks villaları, konakları, yalılarını hatta çoğu işyerini bir kenara bırakıp henüz balık kokusundan arınamayan bu mütevazı apartmanı yılın örnek konutu olarak gösterdi. Elleri çantalı, kelebek kravatlı özel kalem müdürleri bizzat gelip mideleri bulana bulana apartman yönetim kuruluna başvurdular.

"Ülke ekonomisine katkınız unutulmayacaktır. Küresel akışa ayak uydurmada gösterdiğiniz uyum dostu düşmana örnek olmuştur..." diye övgüler yağdırdılar. Kristal, ahşap, çinili bir yığın toplumsal hizmet plaketterinin biri ötekini izledi.

Komşu AVM, Güngören Apart-

manı sakinlerini en makbul müşteriler seçti. Ne var ki zaman da hükmünü ortaya koymakta gecikmedi. Apartmanın içinde akan, aktıkça çoğalan, çoğaldıkça dalga dalga yayılan, yayıldıkça çevreyi içine alan azgın bir sızlanma selinin önüne geçilemedi.

Kurulmuş zembereğin yayı gevşemiş, dillerin fermuarı çözülmüştü. Ağızlardan çıkan her sözcük, sönmemiş bir yangının hala tüten dumanı gibiydi. "Ha ne var; gök yıldızları tutsa, yer karanlığı yutsa da yakamızı sıyrabilsek bu uğursuzluktan!" diyenler oldu. "Bu övgüler karın doyurmuyor komşular, tam tersine hepimizi canımızdan bezdiriyor..." sızlanmaları duyuldu.

O GÜNLERİN BİRİNDE, namazını kazaya vermeyen bir yönetim kurulu

üyeyi, kendilerine "yılın apartmanı" belgesini uzatan yetkiliye dönüp "Adını bize bağışlar mısınız kardeş?" diye sordu.

"Yüksel!" yanıtını alınca da: "Şu halimize bakın hele. Bir yanda kokunun yarattığı bunaltı, öte yanda bunaltının neden olduğu densizlikler! Hangi birine dayanacağız biz? Sizin adınızı kim Yüksel koydu bilmem ama getirdiğiniz bu belgeyle bizi yükseltmeyip alçalttığınız kesin," diye veryansın etti. •

bekirozgen@butundunya.com.tr

Vatan Sevgisi

Eşi, maddi tedbirleri almadan kendisiyle evlenen adamı, hakime şikayet etti. Kadın adamın eve ve hiçbir şey getirmediyini söyledi.

Adam da, eve bir şeyler getirdiyini farelerin yediğini söyleyince, hakim:

"Demek fareler yiyecek şeyler buluyor ki evden çıkmıyorlar" dedi.

Kadın hakime bakarak:

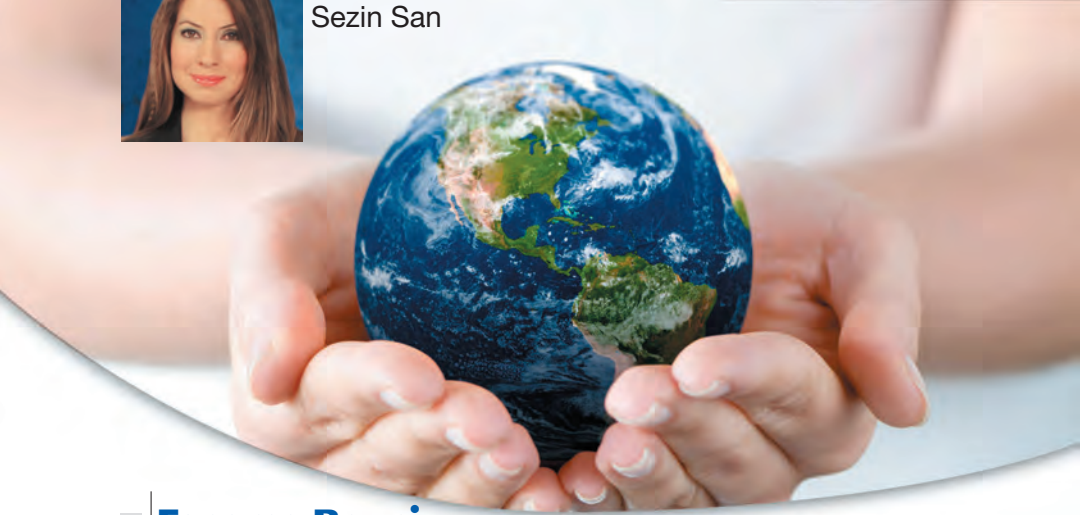
"Sayın hakim, farelerin evi terk edip gitmeyişleri yiyecek bulduklarından değil, sadece vatan sevgisindedir."

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San

Esneleme Beyni Soğutuyor

Esnenenin yetersiz kalan oksijeni artırmak için değil, beyni soğutmak için yapıldığı tespit edildi. Sıkıntılı anlarda soluma hızının azalması nedeniyle oksijen eksikliğini gidermek için esneme yapıldığı düşünülüyordu. Ancak araştırmalar, esneme ile oksijen seviyesi arasında bir bağlantı olmadığını, esnemenin beyin ısıyla ilgili olduğunu ortaya koydu. Araştırma da esnemenin, beyni soğutmaya yaradığı ifade edildi.

112

2 Çin Ordusunun Maymunları

Çin ordusu, Pekin Askeri Bölgesi'ndeki bir hava üssünde uçakları korumak için maymunlardan yararlanacak. Özel eğitilmiş Makak maymunları, havaalanını kuş sürülerinden uzak tutmakla görevlendirilecek. Hava üssünde, göçmen kuşların uçak motorlarına girmesi ciddi risklere yol açıyor. Görevli maymunlar, bu kuşların pist bölgesine yaklaşmalarını engelleyecek.

3 Satılık Drakula Şatosu

Romanya'nın tarihi bölgeleri arasında yer alan Transilvanya'daki Drakula şatosu satışa çıktı. Şatonun satış hakkını elinde bulunduran Mark Meyer, işin maddi yanından çok şatonun yeni sahibinin nasıl biri olacağıyla ilgilendiklerini açıkladı. Meyer, makul teklifle gelen kişinin kim olduğunu araştıracaklarını ve ona göre satışa karar vereceklerini belirtti. Şato, Bram Stoker'ın "Drakula" kitabında yer alınca, üne kavuşmuştu.

4 İlk "Selfie" Fotoğraf

Ay'a ilk inışı yapan Apollo 11 mürettebatından Buzz Aldrin, "selfie" geleneğini başlatan kişi olduğunu söyledi. Aldrin, Ay'a ayak basan ikinci kişi olduğu için arka planda kalmıştı; fakat kendisinin bir ilki gerçekleştirmiş olduğu yıllar sonra anlaşıldı. Emekli astronot, 1966'da Gemini-12 görevi sırasında çektiği fotoğrafı, sosyal medyada paylaştı ve "Sanıyorum bu konuda birincilik bende. Hem de bu selfie uzaydan geldi" dedi.

5 Telefon Bağımlısına Ceza

Tayvan hükümeti, karşıdan karşıya geçerken dikkatini otomobillerden çok, elindeki telefona veren yayalara ceza kesmeyi planlıyor. 14 milyon mobil internet kullanıcısına sahip olan ülkede, ceza kesme fikri ilk bakışta garip gelse de, hükümet yaya ölümlerinin yaşandığı trafik kazalarını bu şekilde azaltmayı amaçlıyor. Henüz planlama aşamasındaki ceza, yalnızca yoldayken akıllı telefonuna odaklanan insanlara kesilecek ve 10 dolar olacak.

6 | 30 Yıl Sonra Aklandı

Glenn Ford isimli 64 yaşındaki mahkûm, 30 yıl hapis yattıktan sonra “suçsuzsun” denilerek salıverildi. ABD’nin Louisiana eyalet mahkemesi tarafından 1985 yılında hırsızlık ve cinayetten yargılanan Ford, “somut deliller olmamasına rağmen” bir cinayetten sorumlu sayılmış, idama mahkûm edilmiş ve cezası müebbede çevrilmişti. İsmi açıklanmayan bir kişinin suçunu itiraf etmesi üzerine, masum olduğu anlaşılan Ford, geçen ay salıverildi.

7 | Antibiyotikler Yetersiz

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), son yıllarda artan antibiyotik kullanımı nedeniyle bakterilerin, bu ilaçlara karşı direncinin arttığını açıkladı. Bakteriyel enfeksiyon hastalıkları yüzünden gelecekte daha fazla kişinin hayatını kaybedeceğini belirten yetkililer, doktorların ancak gerekli hallerde antibiyotik reçetesi yazmasının doğru olduğunu söyledi.

8 | Mutfaktaki Değerli Hazine

44 yıl önce çalınan en az 20 milyon Euro değerindeki iki tablo bir İtalyan fabrika işçisinin mutfağında bulundu. Paul Gauguin’in 1889 yapımı “Masa üzerindeki meyveler” isimli tablosu ile Pierre Bonnard’ın “İki koltuklu kadın” adlı eseri, Londra’daki bir evden çalınmıştı. İtalyan işçi, tabloları trende unutulmuş eşyalar için yapılan açık artırmada 23 Euro’ya satın aldığını söyledi. Hırsızların tabloları yakalanmamak için bindikleri trende bıraktığı sanılıyor.

9 Beatles Hala Değerli

Beatles'in gitaristi George Harrison'ın gitarlarından biri, müzayede evi Julien's Auctions'ta 657 bin dolardan alıcı buldu. 2001 yılında hayatını kaybeden Harrison, 1962 Rickenbacker 425 model gitarını, "I Want to Hold Your Hand" ve "This Boy" gibi şarkıların stüdyo kayıtlarında kullanmıştı. Harrison'ın ABD'nin Illinois eyaletinden satın aldığı siyah beyaz gitar, açık artırmanın en pahalı parçası oldu.

10 Allerjinin Böylesi

İngiltere'nin Darlington kentinde yaşayan bir çocuğun kendi vücuduna alerjisi olduğu teşhisi kondu. 7 yaşındaki Junior Rucroft, çeşitli alerjik reaksiyonlar nedeniyle 50'den çok defa hastaneye kaldırılmıştı. Yapılan inceleme sonucunda, Rucroft'un saçlarına dokunduktan sonra elini yüzüne sürdüğünde, alerjik reaksiyonun başladığı ve çocuğun bütün vücudunun şiştiği tespit edildi.

Tavus Kuşu Travması

Fransız bir çift, komşularının beslediği tavus kuşunun çıkardığı yüksek ses sebebiyle 5 bin dolar tazminat kazandı. Kuşun yüksek tonda ötmesinden dolayı uykusuzluk ve depresyon yaşadığını söyleyen çift, tıbbi yardıma ihtiyaç duyduklarını iddia etti. Kuşu susturmak için yeterli çaba harcanmadığına kanaat getiren mahkeme ise, verilen zararın telafi edilmesine karar verdi. 2012'de aynı şikâyeti yargıya taşıyan çift, sadece 140 dolar tazminat kazanmıştı.

12 Nakit Para Hijyenik Değil

Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 12 Avrupa ülkesinde yapılan araştırmaya göre; Avrupalıların çoğu nakit paranın kirli olduğuna inanıyor. Avrupalılar arasında, bu inanca en fazla sahip grup ise Türkler. Türk halkının yüzde 86'sı nakit paranın hijyenik olmadığını düşünüyor ve yüzde 40'ı paraya dokunduktan sonra mutlaka ellerini yıkıyor. Türk halkına göre, nakit para neredeyse umumi tuvaletler kadar kirli. Geçtiğimiz yıl gerçekleştirilen farklı bir çalışma da, banknotların üzerinde ortalama 26 bin bakteri bulunduğunu ortaya çıkarmıştı.

13 Bebeğinizin Gelişimi İçin

Bebek arabası ve akıllı cep telefonlarının aşırı kullanımı, bebeğin fiziksel ve duygusal gelişimini engelleyebiliyor. İngiliz Nöropsikolog Sally Goddard Blythe, "Özellikle 3 yaşına kadar çocukla göz teması kurma, konuşma ve şarkı söyleme gibi sosyal etkileşimlerde bulunulması çocuğun konuşması ve fiziksel gelişimi için büyük önem taşıyor. Eğer çocuğu pusete hapsederseniz ve başınızı telefonunuzdan kaldırmazsanız bu gelişim sağlanamaz" açıklamasında bulundu.

14 Domatesin Gücü

Erkeklerde prostat riskini azalttığı bilinen domatesin içindeki likopen maddesinin, sperm üretimini de artırdığı tespit edildi. Portsmouth Üniversitesi tarafından yapılan araştırmada, bu maddenin düzenli domates tüketimi durumunda sperm sayısını yüzde 70 artırdığı görüldü. Likopen, domates ısıtılarak ya da pişirilerek yendiğinde daha çok ortaya çıkan bir madde. Bu nedenle çiğ domatesten çok, domatesin bu şekilde tüketilmesi tavsiye ediliyor.

sezinsan@butundunya.com.tr

Kameranın Dilinden

Böyle toz içinde pejmürde görüldüğüme bakmayın zamanında el üstünde tutulan çektiğim resimlerle övgüler alan bir fotoğraf makinesiydim.

Sahibimin gözdesiydim, hiç yanından ayırmazdı. Ölümüyle elden çıkarılan diğer eşyaları ile birlikte bu eskici dükkanının yolunu tuttum. Fotoğrafa olan merakını gören babası beni ona liseyi bitirdiği yıl hediye etmişti. O günden beri onun arkadaşı, sırdaşı ve yoldaşı oldum. Benimle konuşur, konuşturur, dilimden anlardı. Bunca yılın beraberliği ve alışkanlığından sonra böylesi bir ayrılık doğrusu katlanılır gibi değil. Geçenlerde tamirci olduğunu söyleyen biri gelip beni hoyratça inceledi, dişlilerimi zorladı, neredeyse perdem yırtılacaktı... »

Bugün olmazsa kısa süre
sonra bir tamircinin eline düşüp
parçalanmam yakındır.

Çalışır halde olmama karşın yedek parça olarak kullanmak üzere yok fiyatına satın almak istedi. Neyse ki anlaşılmadılar. Görülen o ki vadem doldu. Bugün olmazsa kısa süre sonra bir tamircinin eline düşüp parçalanmam yakındır. Değerimi kıymetimi bilen birinin eline düşerim diye az da olsa umutla bekliyorum. Biri gelip tozumu alıp öne çıkarsa aslında ne kadar iyi halde olduğum görülecek ama gelen yeni kameralar yüzünden her geçen gün daha arkaya itiliyorum.

Size sahibimden söz edeyim. Liseden sonra hep yanındaydım. Amatörce başladığı fotoğrafçılığını geliştirip kendi karanlık odasını kurmuş hatta bu işten dişe dokunur olmasa da para kazanmayı bile bilmmişti. Dedim ya; dertleşirdi benimle, sırdaşıydım onun. Vizörden bakıp düğmeye basmayı fotoğrafçılık sananlara güler geçer, fotoğraftan anlamadıklarını söylerdi. Onun için gerçek fotoğrafçı ışığı kovalayandı. Işık olmadan fotoğraf olamayacağını vurgular ışığı kovalayıp istediği gibi hapsedebildiğinde mutlu olurdu. Eski fotoğraf ve kartpostallara imrenir o

fotoğraflardan birinde resmin içine girip elden ele dünyayı gezdiğini hayal ederdi.

Fotoğraf çekme meraklılarının büyük kısmının başkalarına gösterecek bir şeyleri olduğuna dair kanıt toplamak için uğraştığından yakınırdı. Gittikleri gezip gördükleri yerde en bilinen yapı ile fotoğraf çektiren veya meşhur biriyle yan yana fotoğraf çektirmeye çabalayan insanları yaşadıkları hayatın gerçekliğine dair kanıt arama telaşındakiler olarak görürdü. Hayatların giderek daha çok birbirine benzemeye başladığını bu yüzden insanların yaşadıkları hayatın kendi seçimleri ve özeli olduğuna dair hep bir kuşku içinde kanıt aradıklarını, fotoğrafları da ona buna göstermek için malzeme olarak kullandıklarını anlatmıştı, bir dertleşmesinde. “Işığı ve ışığın doğurduğu güzelliği, o güzelliği fotoğrafa düşürmenin heyecanını hiç bilemeden kendi gibilerinin çektikleri birbirine benzeyen görüntüleri hep birilerine gösterme telaşıyla ömürlerini tüketiyorlar” diye hayıflanmıştı. Sonra da sanki sormuşum gibi; iyi de sen

neyin telaşındasın, neyi kovalıyorsun? diye kendine soru sorup görülenin ardındaki ışığı kovaladığından söz etmişti. Hiç bir şeyin ışık kadar özgür olamadığını, evren boyutunda hareket yeteneği olan ışığın gittiği yeri aydınlatıp görünür kıldığını, çektiği fotoğraflar ile o vahşi ve özgür ışığı bir anlık da olsa ehilleştirip kontrol etmeye çabaladığını anlatmıştı. Derdi gücü yaşadığı hayatın “gerçek” kendinin de “var” olduğunu kanıtlama çabasındakilerin aksine ışığın gizemini çözüp, ışık olup evrenin karanlığında özgür olmak istediğinden söz etmişti. O yüzden çektiği resimleri herkese göstermez, onu anlayan bilen veya hisseden dostlarıyla paylaşırdı. Sıra dışı biriydi, anlaşabildiği insan da azdı.

Zaman ilerleyip digital kameralar benim gibi analog kameraların yerini alınca bizimki de geri

Zaman ilerleyip digital kameralar benim gibi analog kameraların yerini alınca bizimki de geri kalmadı.

kalmadı. Hatta fotoğraf çekmeyi pratikleştirdiği için digital kameradan memnun görünmesini kıskanmıyor değildim. Ağırlığımın yanı sıra film taşıma külfetini ve maliyetini de işin içine katınca benim gibi kameralar CD çıkınca terk edilen kasetçalarlar gibi kaldı. Yanında taşısa da daha az kullanıyor veya yanına hiç almadan çıktığı da oluyordu. Ta ki bir gün digital kamera ile çektiği görüntüyü internet ortamında bir yere gönderme-

Fotoğraf çekme meraklılarının büyük kısmının başkalarına gösterecek bir şeyleri olduğuna dair kanıt toplamak için uğraştığından yakınırdı.

ye çalışırken oluşan bir hata nedeni ile görüntünün bilgisayarın kendi dilinde yazılmış uzun bir yazı haline dönüştüğünü gördüğü güne kadar. O gün tüm digital kameraları terk edip kısa sürede elden çıkardı. Yanlış yaptığını söyleyen dostlarına fotoğrafın bilgisayar diline dönüşmüş yazılı halini gösterip "benim çektiğim fotoğraf bu değil. Sözcükler yetseydi fotoğraf çekmekle uğraşmaz yazıyla sözle anlatırdım. Digital dil ışığı görmüyor, onun ne olduğunu tanımıyor bilmiyor. Işık olmadan, onu anlamadan, içindeki özgürlüğü keşfetmeden görüntü yakalayıp hapsedmek amaçsızca ava çıkmaktan farklı değil. Ne yakaladığının farkında bile olamazsın. Çektiğim digital fotoğrafları saklamayı düşünmüyorum" diye yanıtlamıştı.

Bizimki analog kameralar ile çalışmayı ömrü yettiğince sürdürdü. Günü geldiğinde vedalaşmaya bile fırsat olmadı. Özgürlüğünü kışkandığı

bir ışık huzmesine tutundu ve ruhunu ışığın özgür evreninde yolculuğa çıkardı. Şimdi özgür bir foton olarak nerede olduğuna dair hiçbir fikrim yok. Günün birinde ışığını yakalayıp kamerasına hapsedecek birinin çekeceği fotoğrafta tekrar

karşılaşmayı hayal ederek bekliyorum.

Ancak benim için günler sayılı. Bulduğum rafta ışığa hasret kaldığım yetmediği gibi pilimi değiştiren olmadığı için artık ışığı da ölçemiyorum. Hafızam zayıflıyor, çarklar paslanıyor. Benim için karanlık ilerliyor. Dolabın içinde ışığımı yitirmiş olsam da görüp tanıklarım ile avunuyorum. Emektar fotoğraf makinesi olarak görüp göreceğim buymuş, demek.

Her neyse, yalnızlığa bulanıp kenara atılsam, ışığım gün gün azalsa da görüp yaşadıklarım; güzeldi be...•

mehmetuhri@butundunya.com.tr

Evlat Edinilmek

Okulda birinci sınıf öğrencileri, bir aile fotoğrafı üzerinde tartışıyorlardı. Fotoğraftaki küçük çocuğun saç rengi ailenin öteki bireylerinin saç renginden değişti. Öğrencilerden biri o çocuğun belki de evlat edinilmiş olabileceğini söyledi. Bunu duyan başka bir kız öğrenci, birden sesini yükseltti:

"Ben evlat edinme konusunu iyi bilirim, çünkü ben de evlatlığım!" Arkadaşı sordu:

"Madem biliyorsun, bize de anlatsana... Ne demektir?" Küçük kız öğrenci kendinden emin bir biçimde bilgisini özetledi: "Annenin karında değil, yüreğinde büyümüşsün demektir."

Yazar Dede ve Torunları

Muzaffer İzgü

Meyve Metin

Uf uf!.. Yani şu arkadaşlarım da... Sanki benim adımın önüne "Meyve" sözcüğünü koymasalar, "Aaa acaba bu çocuk kim?" diyecekler.

Benim, ben canım. Zaten sınıfta benden başka Metin adlı çocuk yok ki... Sonra nasıl herkesin bir soyadı varsa, benim de var, Metin Meriç...

Oh, siz unuttun Meriç'i, bana hep, "Meyve Metin" deyin... Haydi, "Metin Meyve" deseler, herkes soyadım sanır. Ama onlar bana öyle demiyor ki,

"Ooo günaydın Meyve Metin..."

"Haydi gel top oynayalım Meyve Metin..."

"Şu problemi biz yapamadık, sen yaptın mı Meyve Metin?.." diyorlar.

Uf, uf, inanın bağırasım geliyor,

"Ben Meyveeee değilim, Metin'im Metin!.."

Duvara mı bakıyordum, yoksa sıranın üzerine mi bakıyordum, birden öğretmenim yanımda beliriverdi. Saçımı okşadıktan sonra, "Ne o öyle Metin, deminden beri sana bakıyorum, yüzün asık. Beni hiç dinlemiyorsun, hep yere bakıyorsun..." dedi.

yağa kalktım, "Özür dilerim öğretmenim, hiçbirşey yok." dedim. "Yoo, var var..."

"Oysa ki bu soluklanmada, ben portakalımı soyarken, beş arkadaşım başıma toplandılar. Hep birden bağırmaya başladılar,

'Portakalı soydum...'

'Başucuma koydum...'

'Şimdi mi yesem'

'Sonra mı yesem?' diye bağırıyorlar tempo tutuyorlar, hem de bağıra bağıra öğretmenim...

"E ne var bunda Metin?"

"Bunda birşey yok öğretmenim."

"Birer dilim de arkadaşlarına vereydin Metin,"

"Hepsini veririm öğretmenim, yeter ki benimle alay etmesinler..."

Böyle dedim, ardından gülüverdim. Çünkü arkadaşlarım da gülüyorlardı.

"Bana Meyve Metin diyorlar, Metin Meriç demiyorlar öğretmenim?"

Öğretmenim önce bana sonra sınıfa şaşkınlıkla baktı.

"Meyve Metin mi diyorlar?"

"Evet öğretmenim... Bana öyle demeyin diyorum, dinlemiyorlar."

"Niçin sana öyle diyorlar?"

Tam zamanıydı. Çantamdan meyve torbamı aldım, içinden elmamı çıkardım, öğretmenime gösterdim. Eh artık, arkadaşlarım kahkahalarla gülüyorlardı. Öğretmenim uyardı.

"Lütfen çocuklar," dedi. "Bakın

şimdi Metin'i dinliyorum... Evet Metin?"

"Ben her soluklanmada bir meyve yediğim için öyle diyorlar..."

Elimi meyve torbama attım, içinden kocaman bir erik çıkardım, onun ardından iki tane yenedünya çıkardım. Onları torbama koydum, bir tane armut çıkardım...

Selçuk bağırıverdi, "Öğretmenim, Metin'in torbası

manav dükkanı gibi..."

Öğretmenim hemen onu susturdu. Ben kendimi savunmayı sürdürdüm, "Meyve sularını sevmiyorum öğretmenim. Bizim eve hiç meyve suyu girmez, biz evde hep meyve yeriz."

Öğretmenim saçımı okşadı, "Çok güzel Metin, en doğrusu o..." dedi.

"Ama öğretmenim..."

İşte tam o anda ağlayacak gibi oldum.

"Bana onun için Meyve Metin diyorlar öğretmenim..."

Öğretmenim elimden tuttu, beni ayağa kaldırdı, elele tahtanın yanına geldik. Bana tebeşiri uzattı.

"Haydi bakalım Metin, en çok sevdiğin meyveleri sırasıyla tahtaya yaz..."

Yazmaya başladım.

Öğretmenim arkadaşlarımı uyardı.

"Tahtaya bakıyorsanız değil mi çocuklar?..."

n başa elmayı koydum, sonra öteki sevdiğim meyveleri sıralamaya başladım. Arkadaşlarım arkalarına yaslanmışlar, bana ve elimdeki tebeşire bakıyorlardı. Daha ben,

"Çi" yazarken,

Çilek" diye bağıyorlardı. "Şef" mi yazdım,

"Şeftali" diye bağıyorlardı...

Acaba unuttuğum meyve kaldı mı? Çünkü ben meyvelerin hepsini

Acaba unuttuğum meyve kaldı mı? Çünkü ben meyvelerin hepsini seviyorum.

seviyorum. Pazar günleri babamla annem birlikte pazara giderler. Pazarda hangi meyve varsa alır gelirler, çünkü onlar da meyve yemeyi çok seviyorlar. Ama evde en çok sevenimiz Müjde... Daha okula gitmiyor ama öyle çok meyve şarkısı biliyor ki. Öğretmenim en başa yazdığım elmayı gösterdi,

"Elma sevenler parmağını

kaldırısın..."

Parmaklar kalktı... Ama kalkmayan parmaklar da oldu. Öğretmenim sordu:

"Sen Özge, elmayı sevmiyor musun?"

Özge omuzlarını kaldırdı, yüzünü buruşturdu, sanki limon ısırıyormuş gibi,

"Sevmiyorum öğretmenim" dedi."

"Niçin Özge?"

Özge yanıt vermedi.

Öğretmenim yazdığım bütün meyveleri sınıfa sordu. Hele parmağını kivi'nin üzerine koyunca, kaç çocuk birden,

"Biz o meyveyi bilmiyoruz..."

dediler.

Sınıfın en komik çocuğu Atakan, "Hiç çivi yenir mi öğretmenim?" diye sordu.

ınfın hepsi birden gülmünce ben de güldüm.

Öğretmenim beni yerime oturttu. Sonra sınıfa seslendi:

"Yarın sabah herkes evinden meyve getirecek... En az getiren bir çeşit getirecek, isteyen istediği denli getirebilir... Meyvelerini güzelce yıkayın, kurulaşın, bir torbaya koyun... Yarın sınıfımızda 'Meyve Şöleni' var."

'Yarın sınıfımızda ikinci ders Meyve Şöleni olacak!..'

Mutluydum... Sınıfımızda hiç birşey yemezdik. Şimdi sınıfta, belki de ders içinde hepimiz torbalarımızı çıkaracağız ve meyvelerimizi yiyeceğiz. Öğretmenimiz yine uyardı:

'Yarın sınıfımızda ikinci ders Meyve Şöleni olacak!..'

Arkadaşlarım bana bakıyorlardı, ben de onlara bakıyordum. Hayır hayır, onlara kızgınlıkla bakmıyordum. Çünkü hepsini seviyordum, ama benimle alay etmelerine kıızıyordum. Beni "Meyve Metin" diye çağırmaları beni çok üzüyordu. Ben meyvelerimi hazırlarken, babam da annem de, 'Ne bu Metin,

bir arkadaşınla birlikte mi yiyeceksin yarın meyvelerini?' diye sordular.

'Yoo anneciğim baba-cığım, yarın ikinci derste sınıfımızda Meyve Şöleni var,' dedim.

Sabah ilk ders arkadaşlarım torbalarını açıyorlar, birbirlerine meyvelerini gösteriyorlardı. Bana da Berk sordu,

'Sen hangi meyveleri getirdin Metin?'

Aa aa, bana "Metin" dedi, "Meyve Metin" demedi.

Öğretmenimizin de meyve torbasıyla geleceğini hiç bilmiyorduk. Kiraz çok pahalıydı, çünkü daha yeni çıkmıştı. Ama öğretmenim biz tadalım diye almıştı. Hepimiz ikişer kiraz dağıtmaya başladı:

"Al Aslı kulağına küpe yap..."

"Al Ceren kulağına küpe olsun..."

Öğretmenimiz kendi masasına oturdu. Önünde meyve torbası vardı. Ağzına bir kiraz attıktan sonra, "Haydi bakalım çocuklar Meyve Şöleni başladı" dedi... Aa aa arkadaşlarım

meğer meyveyi ne çok seviyorlarmış... Sınıfta meyve şapırtısından başka birşey duyulmuyordu. Öğretmenim bize bakıyordu. Çok mutluydu. Bir ses, Sibel'in sesi idi...

"Bundan sonra hiç meyve suyu içmeyeceğim, hep meyve yiyeceğim öğretmenim..."

"Ben de..." "Ben deee", "Ben de..." diyenler çoktu. O günden sonra hiçbir arkadaşım bana "Meyve Metin" demedi. •

muzafferizgu@butundunya.com.tr

Kirazı Çok Severim

Son derece sevimli bir çocuğa yakınlık gösteren manav, çocuğa tezgâhtan bir avuç kiraz almasını söyler. Ama çocuk almaz.

"Yok, teşekkür ederim." der.

"Niçin, kiraz sevmez misin?"

"Hayır, çok severim."

"Öyle ise neden almıyorsun?"

"Siz verin diye bekliyorum amca. Sizin avucunuz daha büyük."

Kim Kimdi?

Dünyamızda
iz bırakmış ünlüler
ve kısa yaşam
öyküleri...

Yazan: SABRİYE AŞIR

Cerrah bir babanın ortanca çocuğuydu. Edebiyatla ilgiliydi ve 11 yaşından itibaren

yazmaya başladı. Lisede 'yeteneksiz bir çocuk' olduğu gerekçesiyle aşağılanmasına karşın, tek sayfalık bir okul gazetesi çıkardı. İlk yazı çalışmasını yayımlandığında 16 yaşındaydı. Hukuk okumaya başladı ancak üniversite eğitimini babasının bırakması yönündeki ısrarı üzerine tamamlayamadı. Aziz Anthony'nin 'Baştan Çıkışı' nı paylaştığı arkadaşları, ona bu metni çöpe atmasını önerdiler. Yaşadıklarının

etkisiyle içe kapanık bir ruh haline bürünen yazar, Anadolu toprakları da dahil, pek çok ülkeyi gezdi. En ünlü eserlerinden Madame Bovary yayımlandığında, halkın ahlakına ve inancına aykırı görüldü ve yargı önüne çıkmasına neden oldu. Vatan haini ilan edilmesine bahane olan bu kitabı mahkemede savunurken, şöyle diyordu: “Ben size sadece bir ayna tuttum. Aynada gördüklerinizden siz sorumlusunuz.” Bu davadan aklandı ve o eser, bugün dünya edebiyatının temel taşlarından biri haline geldi.

Yazmayı sürdürdü fakat yaşamının büyük bölümü acılar, edebi başarısızlıklar ve maddi zorluklarla geçti. Modern romanın babası ve edebiyatta gerçekçilik akımının öncüsü olan, Fransız yazar **Gustave Flaubert...**

O smanlı sadrazamı ve ülkenin ilk maden mühendislerinden İbrahim Edhem Paşa'nın altı çocuğunun en büyükleri olan fotoğraftaki genç, hukuk eğitimi almak üzere Paris'e gitti. Ancak sanat konusundaki

ilgisi, onu, resim çalışmalarına yöneltti. Bu sırada, arkeoloji derslerine de katıldı. İstanbul'a döndükten sonra devlet görevlerinde bulundu ve II. Abdülhamid tarafından müzeye müdür olarak atandı. 29 yıllık müze müdürlüğü görevi, Türk müzeciliğinde yeni bir dönem başlattı. Yabancıların yurtdışına eser kaçırmasının önüne geçen bir nizamname hazırladı.

Ayrıca, ilk Türk kazılarını da başlatırken, kendisi de çok önemli eserler keşfetti. Müzecilik, güzel sanatlar ve mimarlık alanında öğrenci yetiştirmek için, ilk güzel sanatlar fakültesi olan Sanayi-i Nefise'yi açtı. Müzecilik ve arkeoloji ile yoğun olarak ilgilendiği görevi sırasında resim çalışmalarını da ihmal etmedi. Modern müzeciliğin ve arkeolojinin kurucusu kabul edil-

len bu öncü aydın, **Osman Hamdi Bey**'di...

***

Fotoğraftaki Şilili ocuk, henüz on beş yaşında okulu terk edip gazeteciliğe başladı. Bu süreçte uzun süre kütüphaneye kapanıp saatlerini okuyarak

geçirdiği günler yaşadı. Ülkesinde, Salvador Allende'nin sosyalist reform sürecine katılmak için neredeyse bütün Latin Amerika'yı kat ederek Meksika'dan Şili'ye gitti. Pinochet'nin darbesinden sonra tutuklandı. Sekiz gün tutukluluktan sonra eski okul

arkadaşı bir polis yardımıyla serbest kaldı. Yeniden Meksika'ya dönerek şair arkadaşlarıyla bir grup hareketi oluşturdu. Meksika şiirinin alışıl-gelmiş kalıplarına başkaldıran sivri dilli bir isyankâr olarak ün kazandı.

Meksika şiirinin alışıl-gelmiş kalıplarına başkaldıran sivri dilli bir isyankâr olarak ün kazandı.

Bir süre sonra da İspanya'da yaşama-ya başlayan genç adam, roman yazmaya yöneldi. Yaz aylarında ise ailesinin geçimini sağlamak için bağbozumu işçiliği, gece bekçiliği, bulaşıkçılık ve satıcılık yaptı. 1998 yılında yayımlanan Los Detectivos Salvajes (Vahşi Hafiyeler) adlı romanıyla olağanüstü bir başarı yakaladı, Latin Amerika'nın No-

bel Edebiyat Ödülü olarak kabul edilen Rómulo Gallegos Edebiyat Ödülü'nü kazandı. O tarihten elli yaşında hayata gözlerini yumduğu 2003 yılına kadar yayımladığı bir düzine romanla uluslararası edebiyat çevrelerinin de çağının en önemli roman-cısı olarak kendisini selamlamasını sağlayan, ölü-müyle Latin Amerika, hat-ta dünya edebiyatının efsaneleri arasında yerini alan Şilili yazar **Roberto Bolaño** idi...

***

Matematik öğretmeni bir babanın oğlu idi. Küçük

yaşlarından itibaren müziğe ilgisi ailesi tarafından fark edildi. 13 yaşında pi-yano dersleri almaya başladı, armoni ve kontrpuan bilgisini ise kendi kendine geliştiriyordu. Henüz 17' sindeyken bir ilkokulda müzik öğretmenliğine başladı. Bir yıl sonra da aynı görevi lisede sürdürdü. Devlet sınavını kazanarak müzik bilgisini geliştirmek üzere Paris'e gitti. 3 yıl sonra yurda döndü

ve Ankara Musiki Muallim Mektebi'ne atandı. Daha 27 yaşında genç bir öğretmen iken, İran Şahı'nın ülkemizi ziyareti sebebiyle sahnelenmek üzere 1934 yılında Atatürk tarafından kendisine verilen görevi yerine getirdi ve ilk Türk operası "Özsoy"u Türk müziğine kazandırdı. Aynı yıl, yine Atatürk'ün isteğiyle Taşbebek Operası'nı besteledi. 1942'de en önemli yapıtlarından biri olan, ilk Türk oratoryosu "Yunus Emre"yi tamamladı. Bir yıl kadar dönemin Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nı yönetti. Ülkemizin pek çok halk ezgisini notaya aktardı, yerel müzikleri derledi. Atatürk'ün evrensellığe ulaşabilecek nitelikte, ulusal bir Türk müziği yazılması arzusunu, kendine ilke edindi. Yurtiçinde ve yurtdışında onlarca ödül alan, ülkemizin ilk devlet sanatçısı, **Ahmet Adnan Saygun...**

***

1892'de, o dönemde İzmir'e bağlı bir ilçe olan Kuşadası'nda doğdu. Yaşadığı İzmir'in, o yıllarda yabancılar eliyle sömürge kültürünün yoğun olarak görüldüğü bir liman kenti olması nedeniyle, Egeli köylünün mülksüzleştirilmesine, toprak ve ekonomik gücün hızla yabancıların eline geçmesine tanık oldu. Türkler için yoksulluk ve kıırım yıllarının yabancılar için mutluluk yıllarına dönüştüğü o dönemi, ömrü boyunca unutamadı. Yaşananların sebebinin emper-

yalizm ve ona bağımlı çağdışı idare olduğunu biliyordu. Üniversite eğitimi İsviçre'de tamamladı, doktora tezinde Osmanlı'nın kapitülasyonları tek taraflı olarak kaldırma hakkına

sahip olduğunu ispat etti. İzmir'in işgal edildiğini duyunca ülkeye döndü, Ege'de işgale karşı direnişin örgütlenmesinde görev aldı. Milletvekili olarak Meclis'e katıldı. 7 dönem görev yaptı.

İzmir İktisat Kongresi onun önerisiyle gerçekleşti. 1924 -1930 yılları arasındaki Adalet Bakanlığı döneminde gerçekleşen hukuk devriminin mimarı oldu. Bakanlık görevinin yoğun mesaisine karşın akademik çalışmalarını da sürdürdü. Ezilenlerden yana, ulusçu, emek yanlısı duruşunu her daim korudu. Liberal anlayışı eleştirdi, devletçiliği savundu. Uluslararası davalarda, Avrupa'nın en ünlü avukatlarına karşı Türkiye'yi savundu ve onları eli boş gönderdi. Cumhuriyetin hukuki temellerinin atılmasında büyük pay sahibi olan, Atatürk'ün yakın çalışma arkadaşı ve ülkemizin ilk Adalet Bakanı olan devlet adamı, **Mahmut Esat Bozkurt** idi... •

Not Defterimden
Nergis Öztürk

Akşam Yemekte Tavuk Var, Tavuk!

Eşinin kulağının bir süredir iyi duymadığına artık kesinlikle inanmaya başlayan adam, eşinin bu durumundan bir hayli üzölmeye de başlamıştı.

Karısına sevgisi ve saygısı nedeniyle evde bu konuyu açmamaya özen gösteriyor, eşini üzmemek için elinden geldiğince ona bu konuda tek söz söylemiyordu..

Adam son care olarak eşini, kulak uzmanı bir doktora götürmeye karar verdi.

Doktor, hastası yerine

önce, hastasının kocasıyla görüşmek istedi.

İki erkek birlikte bir odaya çekildiler

ve erkek erkeğe bir saatten fazla görüştüler.

Doktor durumu iyice dinledi ve adama önce, eşinin duyma yeteneğini ne kadar yitirdiğini anlaması için evde küçük bir deneme yapmasını önerdi:

“Eve dönünce eşine önce on metre kadar bir uzaklıktan, normal ses tonuyla seslen” dedi. “Eğer tepki vermezse biraz yaklaş ve bu kez aynı ses tonuyla 6 metre kadar bir uzaklıktan seslen. Tepki vermemesi, seni duymadığının kanıtıdır. Bu kez 2 metreye kadar yaklaş ve yine aynı ses tonuyla, bir kez daha seslen eşine. Kendisinden bir tepki alana kadar yaklaşımaya devam et. Bak bakalım sesini ne kadar uzaktan duyacak. Sonra beni ara ve durumu birlikte değerlendirelim.”

Akşam eve döndüğünde adam, doktorun önerisini uygulamaya başladı ve karısına önce, on metre uzaklıktan, normal bir ses tonuyla seslendi:

“Hayatım, bu akşam yemekte ne var?” dedi.

Sorusuna bir yanıt alamayınca adam, birkaç adım daha yaklaştı eşine ve yine aynı ses tonuyla sorudu:

“Hayatım, akşam yemeği için ne yaptın?”

Eşinden yine bir ses gelmeyince adam birkaç adım daha attı, biraz daha yaklaştı karısına:

“Akşama ne yiyoruz yemekte?”

Kadıncağızdan yine çıt çıkmadı. Sonunda adam mutfak kapısına kadar geldi, aynı ses tonuyla o uzaklıktan bir kez daha sordu sorusunu:

“Hayatım, bu akşam yemek için ne hazırladın?”

Bir süre merak ve kuşkuyla eşinden bir yanıt gelmesini bekleedikten sonra, biraz daha yaklaşması gerektiğine karar verdi. Sonra da gitti, son çare olarak karısının tam arkasında durdu ve biraz da ağızını onun kulağına yaklaştırarak sordu:

“Hayatım, sana söylüyorum, duymuyor musun?” dedi ve sorusunu bu kez, eşinin kulağının dibinden sordu: “Bu akşam yemekte ne var, karıcığım?” dedi. “Duymuyor musun beni?”

Kadıncağız öfkeyle arkasına döndü ve sert bir ses tonuyla eşinin sorusunu yanıtladı:

“Duyuyorum, duyuyorum ama, acaba sen beni duyuyor musun? diye patladı:

“Beşinci kez aynı soruyu soruyorsun, ben de beşinci kez aynı yanıtı veriyorum...Akşam yemeğinde tavuk yiyeceğiz. Tavuk, tavuk...”

Duyuyor musun beni? Akşama yemekte tavuk var, tavuk...”
nergisozturk@butundunya.com.tr

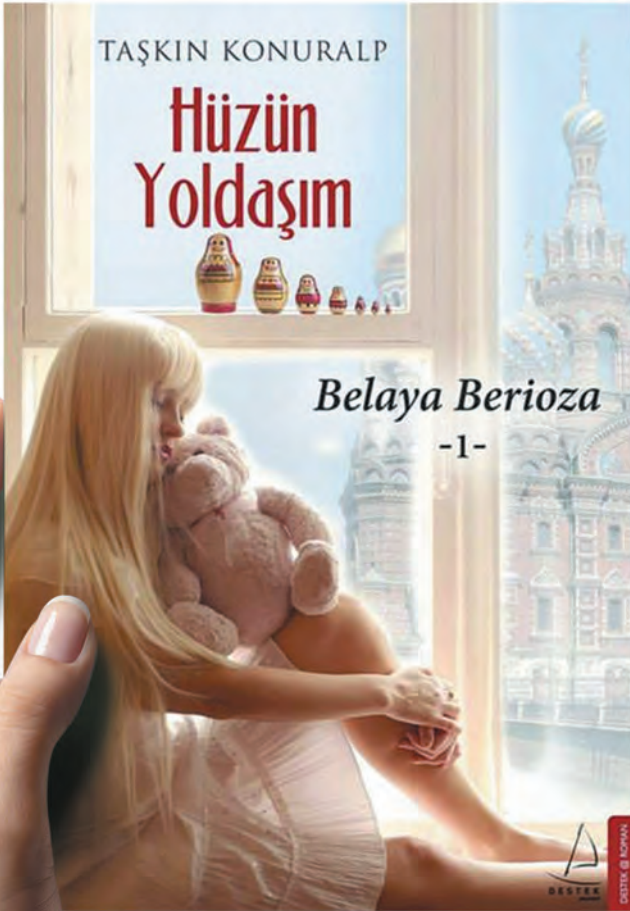
Not: Bu sevimli öyküyü toplum yaşamına uygularsanız, sosyolojik bir inceleme, politikaya uygularsanız, politik bir makale yazmış olursunuz.

Bu romanda yazılan olayların benzeri dramlar, birçok ülkede -20. yüzyılın 21. yüzyıla buluştuğu zaman diliminde- fazlasıyla yaşanmıştır. Bu romanda yalnızca isimler hayal ürünüdür ama bu da gerçeği değiştirmez."

'Doğu Bloku' olarak adlandırılan coğrafyadan genç kızlar, 1990'lı yıllarda akın akın Türkiye'ye geliyorlardı. Para kazanabilmek için geldikleri bu -hiç bilmedikleri- ülkede pek çok acı ve hoyratlıkla karşılaştılar.

Taşkın Konuralp, kitabında Türkiye ile Rusya arasında yaşanan işte bu "karşılıklı" kırılmaya ışık tutuyor. 68 kuşağı bir solcu ile bir Rus kızının aşkından yola çıkan bu romanı dileyen tarih belleğine düşülen bir belge olarak da kabul edebilir.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Tatlı Bir Öyküdür Yaşam
Yücel Aksoy

Başarının Gizemi

Dünyanın en güzel bambu ağacı resimlerini yapan ünlü bir Japon ressamını, bir gün genç bir meslektaşısı ziyarete gelir. Genç ressam, övgü dolu sözlerle kendisine olan hayranlığını dile getirdikten sonra, konuşmasını şöyle sürdürür: “Üstadım, dünyanın en güzel bambu resimlerini siz yapıyorsunuz. Bunu nasıl başarıyorsunuz? Bunun gizemi nedir? Ben de sizinki denli güzel bambu resimleri çizebilir miyim?”

Yaşlı ressam hiç düşünmeden “Elbette çizersin” der “yeter ki içten iste ve sabırla çalış”.. Genç ressam heyecanlanır ve merakla sorar: “Ne yapmam gerek?”

“Çok kolay.... Evine gider gitmez bir kâğıt kalem al ve bir bambu resmi çiz. Bir tane daha çiz... Bir tane daha çiz. Yarın elli tane daha çiz. Ertesi gün yüz tane daha... On yıl boyunca hergün yüz tane bambu resmi çiz. On yılın sonunda sen artık bambu ile bütünleşeceksin; bambudan başka bir şey düşünmeyeceksin. Adeta bambu olacaksın. Bambu sevgisi seni bambulaştıracak. Artık kalemine, kanın ve canın da katılacak. O zaman göreceksin, en güzel bambular, senin çizdiklerin olacak.”

Başarıya götüren yolu yaşlı ressam üç sözcükle açıklıyor: istemek (ama gönülden istemek), sabır ve çalışmak...

Çok bilinen bir tanımlamada da “Başarının %10’u yetenek, %90’ı çalışmaktır” denir.

Saygıdeğer bilim adamı Erdal Atabek bir yazısında “Başarının gizemi nedir?” diye soruyor “Talih mi? Kader mi? Rastlantılar mı? İşin denk gelmesi mi? Başaracağına inanmak mı?” ve devam ediyor:

“Başarı, bir iş için gerekli enerjinin amaca en uygun biçimde, en ekonomik, en etkin olarak kullanma becerisidir. Bu enerji, insan gücü de olabilir, makina da olabilir, bilgi de olabilir.

Eğer plan ve programın “hedefleme” ve “zamanlama” süreçleri iyi hesaplanmışsa, enerji organizasyonu iyi yapılmışsa, başarı kaçınılmazdır.

“Başarı patron ya da CEO olmak değil; yaptığın her neyse onu dünyada en iyi yapan insan olma ümit ve heyecanını taşımaktır.”

Burada önemli olan, başarı için gerekli enerji kullanımının doğru organize edilmesidir.”

Eğer plan ve programın “hedefleme” ve “zamanlama” süreçleri iyi hesaplanmışsa, enerji organizasyonu iyi yapılmışsa, başarı kaçınılmazdır. İnsan faktörü, bu sürecin doğru çalışması için temel etkidir. İnsan faktörünü göremezseniz, geliştiremezseniz, paranız da olsa, makinalarınız da olsa, başarılı olamaz, enerjiyi boşa harcarsınız.

Başarıya giden yolun ilk adımı “İstek”dir. İstek olmadan ne öğrenci dersini çalışır, ne futbolcu oynar, ne şirket elemanı verimli çalışır. Hele zorlamayla hiç olmaz. “Motivation” güdüleme değildir, kişide o işi yapmak için istek uyandırabilmelidir.

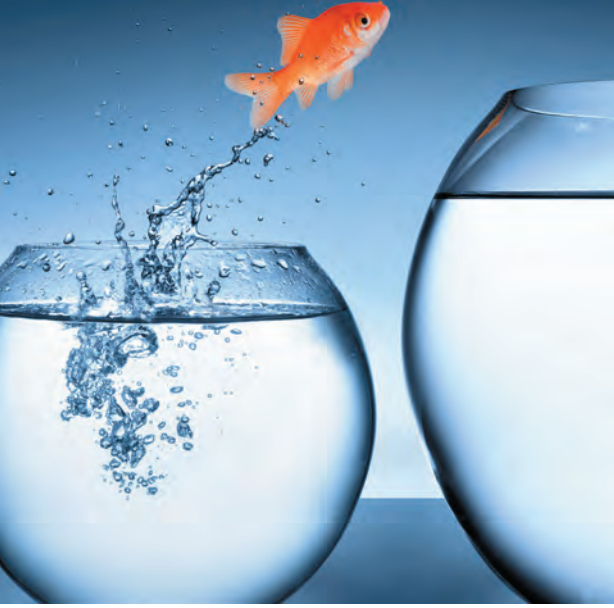
Başarının ilk adımı budur. İkinci adım ise disiplinli çalışmadır. Sadece çalışmak değil, planlı-programlı ve disiplinli çalışmak gerekir.

Bir düşünür de şunları söylemiş: “Bir tamirci olabilirsiniz ya da işiniz sadece bir vida sıkılmak olabilir. Mesele o vidayı dünyada en iyi sıkın olmaktır. Başarı budur. Başarı patron ya da CEO olmak değil; yaptığın her neyse onu dünyada en iyi yapan insan olma ümit ve heyecanını taşımaktır.”

Söylenecek, yazılacak çok şey var bu konuda. Yazımızı, başarının çok önemli bir faktörünü betimleyen bir öyküyle bitirelim.

Bir sosyoloji profesörü, sınıfındaki öğrencilerini Baltimore kentinin kenar mahallelerine göndermiş ve o bölgede yaşayan 200 erkek çocuğun durumlarını araştırmalarını ve her çocuğun, kendi gelecekleri konusunda ne düşündüklerini öğrenmelerini istemişti. Çocukların hemen hepsi, gelecekte onları başarıya götürecek hiçbir şansları olmadığını dile getirmişlerdi.

Bu araştırmadan tam 25 yıl sonra,

denli büyük bir başarının nedeni ne olabilirdi?

Profesör, 176 çocuğun hemen hepsine ulaştı ve onlara şu soruyu sordu:

“O koşullarda nasıl bu denli başarılı oldunuz?”.. Aldığı yanıtlar hep aynıydı:

“Mahalle okulunda bir öğretmenimiz vardı. Onun sayesinde”....

Profesör, bu öğretmeni çok merak etmişti. Onunla mutlaka görüşmesi ve işin gizemini öğrenmesi gerekirdi. Halen yaşadığını öğrendiği öğretmeni bulması zor olmadı. Onu evinde ziyarete gitti.

bir başka sosyoloji profesörü tesadüfen bu çalışmayı buldu ve öğrencilerinden bu projeyi sürdürmelerini, aynı çocuklara ne olduğunu araştırmalarını istedi. Geçen 25 yıl içinde bu 200 öğrencinin 20’si ya o bölgeden taşınmış ya da ölmüştü. Geri kalan 180 çocuğun 176’sı olağanüstü bir başarı gösterip, avukat, doktor, mühendis ya da başarılı işadamı olmuşlardı.

Araştırmayı tekrar başlatan profesör bu sonuçtan çok etkilenmişti. Bu

Kapıyı, yüzündeki zor geçen yılların derin izlerine karşın halen gözleri ışıl ışıl parlayan bayan öğretmen açtı. Profesör yaşlı kadına, bu çocukları kenar mahallelerden kurtarıp, başarılı birer birey olmalarını sağlamak için kullandığı sihirli formülün ne olduğunu merakla sordu. Yaşlı öğretmenin gözleri parladı ve dudaklarında bir gülümseme ile “çok basit” dedi “Ben onları çok sevdim...” •

yucelaksoy@butundunya.com.tr

Nöbetçi Dilenci

Adam köşedeki kör dilenciye para vermişti. Ama dilenci arkadan seslendi: "Bakar mısınız, verdiğiniz para sahte..."

"Ne sahte mi? Peki, sen nasıl anladın sahte olduğunu? Kör değil miydin sen?!"

"Hayır efendim... Ben kör değilim. Sağır ve dilsizim ben. Ama bu köşedeki kör dilencinin yerine duruyorum.

"Peki, kör olan nerede?"

"İzin günü bugün, sinemaya gitti."

Yaşamdan Kesitler
Sema Erdoğan

Ferihan Topbaş

Karanlığı
Aydınlatan
Meşale

Köy Enstitüleri, yoksul ama zeki köy çocuklarını cehaletin karanlık ve soğuk koynundan kurtarmıştı.

Türk Eğitim sistemine damgasını vuran Köy Enstitüleri'nin kuruluşunun 74. yılında Düziçi Köy Estitüsü'nde 65 yıllık bir hasret sona erdi. Hasreti sona erdiren Bütün Dünya Dergisi'nde yayınlanan bir yazıydı. 1948-49 yılları arasında enstitüde resim öğretmenliği yapan Ferihan Topbaş'ın kutlamalara katılması herkesi duygulandırdı. Yerel köy aydınlarını yetiştiren ve bugün hâlâ kapatılması sorgulanan, kapatılmasaydı ya da bir on yıl daha devam etseydi diye kafa yorulan bir eğitim sistemi Köy Enstitüleri. Kafaya bilgiyi, ilime ilgiyi, gönüle sevgiyi, insana saygıyı, ellere hüneri ve beceriyi kazandıran Köy Enstitüleri'nin kuruluşunun 74. yılı yine ilk günün heyecanı ile kutlandı.

1954 yılında kapatıldı Köy Enstitüleri. 1987 yılından bu yana Düziçi Köy Enstitüsü

mezunları doğum günümüz dedikleri 17 Nisan' da yüzlerce anı bıraktıkları okullarında buluşmanın heyecanını yaşıyorlar. (Okul yerleşkesinin her metrekaresinde emekleri var. Ya duvarlarını ördüler, ya harçlarını kardılar ya da ağaçlarını diktiler.)

Kara trene binip Düziçi'ne geldikleri o ilk günlerdeki gibi okula en yakın yer olan Yarbaşı İstasyonu'nda davullarla zurnalarla ve karanfillerle karşılanıyor gelen konuklar. O istasyonun yanından otoban geçiyor şimdi.

Düziçi'nde yaşayan iki enstitülü; Mehmet Yılmaz ve Mehmet Mülayim'in ev sahipliğinde kalabalık bir grup; Hatay, Osmaniye, Mersin ve Adana'dan gelen enstitü mezunları ve misafirleri coşkuyla karşılıyor. O güzel ve özel karşılama sırasında Mehmet amca (Yılmaz) elimden tutup kapısı açık bir arabaya doğru götürdü

Düziçi Köy Enstitüsü'nde fotoğrafların yer aldığı müzede torunu Merve'ye anılarını anlatırken.

beni. En az üç tokanın süslediği pamuk saçların çevrelediği, içten tebessümünü yüreğime işleyen bir yüzün gözleriyle keşişti gözlerim. Tebessümüne aynı içtenlikle karşılık vermemek ne mümkün. Sessiz geçen 10-15 saniye içerisinde tepeden tırnağa süzerken, içimden de ne kadar da şık diye geçirirken Mehmet amca "Resim öğretmenimiz Feriha Topbaş" diye takdim etti. "Karanlığı yırtan meşaleler" in "Karanlığı aydınlatan meşale"si idi. Feriha Topbaş, Bütün Dünya Dergisi'nin Haziran 2013 sayısında yayınlanan "Atatürk Devrimlerinin Altın Anahtarı Köy Enstitüleri" başlıklı yazımda Mehmet Yılmaz'ın "*Feriha Topbaş öğretmenimiz, annemizi bizim. Her şeyimizle yakından ilgilenirdi. Düğmemizi dahi dikerdi. Kurban olurum ben ona. Anaydı o...*" dediği öğretmenden başkası değildi.

Okuldaki törende konuşmalar yapılırken ona da mikrofon uzatıldı. Ağır hareketlerle ayağa kalktı birkaç adım öne geçti ve yüzünü konuklara döndü. Salonda çıt çıkmıyordu. Duyularını ifade eden konuşmasının ardından "Karanlığı yırtan meşaleler", elini öpmek için bir kuyruk oluşturdu. 89 yaşındaki bu eğitim çınarı, eğitim araç ve gereçleri ile fotoğrafların yer aldığı müzeyi gezerken, destek için yanından ayrılmayan torunu Merve'ye de uzun uzun anılarını anlattı.

Feriha Topbaş 1926 yılında Adana'da dünyaya gelir. Ada-

na (karma) Öğretmen Okulu'ndan (1946) mezun olduktan sonra Dikili Köyü'nde 1 yıl ilkokul öğretmenliği yapar. Ankara Gazi Enstitüsü Resim İş Öğretmenliği sınavını kazanır ve mezuniyetinin ardından meslek yaşamının en önemli ve unutulmaz görev yeri dediği Düziçi Köy Enstitüsü'ne Resim-İş öğretmeni olarak atanır ve 1948-49 yılları arasında görev yapar. Adana Kız Lisesi ve mezun olduğu Adana Öğretmen Okulu sonraki görev yerleri olur. Burada resim iş öğretmeni ve müdür yardımcısı olarak çalışırken 1963 yılında (4489 yasasına göre bilgi, görgü artırma fonu) Milli Eğitim Bakanlığı fonuyla Amerika'ya gönderilir. 7 ay New York'ta 4 ay da Washington'da kalır. Kennedy'nin vurulduğu zaman Washington'dadır ve mezarını ziyaret etme fırsatı bulur. 1974 yılında da emekli olur.

İdadi (lise) mezunu olan babası Ahmet Topbaş'ın çok kültürlü ve aydın bir insan olması o yıllarda bir kız çocuğu olarak okumasına engel olmamış.

“Yedi kardeşlik ve babam hepimizin okumasını, sanat sever kültürlü insanlar olmamızı arzu ederdi. 3 kız kardeş öğretmen olduk. Atatürk ün Adana'ya geldiği yıl doğan büyük ağabeyim Mustafa Kemal Topbaş İs-

Dersine girdiği-girmediği öğrencileri elini öpmek için sıraya girdiler.

tanbul iktisat fakültesinde okudu ki Adana'dan üniversiteye giden birkaç öğrenciden biriydi.”

Feriha Topbaş eğitimde dün ve bugünü karşılaştırırken bir iç çekiyor.

“O zamanki eğitim koşulları daha iyiydi. Köylerdeki öğrencilere sanat- kültür eğitimi verirdik. Her öğrenci bir enstrüman çalardı. Oysa şimdi resim ve müzik gibi öğrencinin yaratıcılığını ortaya çıkaran dersler kaldırılmaya çalışılıyor. Şimdiki

“O zamanki eğitim koşulları daha iyiydi. Köylerdeki öğrencilere sanat-kültür eğitimi verirdik. Her öğrenci bir enstrüman çalardı.”

Öğrencileri Mehmet Yılmaz (solda) ve Murtaza Yılmaz ile

öğrencileri çok şanssız buluyorum.”

Düziçi Köy Enstitüsü'nde çok sevildi. Ders veren öğretmen olmadı sadece, onların her sorunuyla da ilgilendi. Gömlek düğmelerini dikti, iç çamaşlıklarını tamir etti. Ve en önemlisi onların yeteneğini keşfetti. İşte o öğrencilerinden birisi olan Ertan Aykın ile 60 yıl sonra karşılaşması bir öğretmen için en büyük mutluluktu.

Ertan Aykın (1951-52 mezunu)

“Feriha öğretmenim beni bir yıl okuttu. İlk hafta sonrasında ilerde ressam olacağına inandığım öğrencime sevgilerimle... yazılı bir kitap armağan etmişti bana. Bugün Avrupa çapında bir ressamım, çok sayıda kitabım ve çizimlerim var. Beni keşfeden insan Feriha öğretmenimdir.”

Bugün 80 yaşında olan 9 kitabı

bulunan Ertan Aykın “Ayakta Kalabilen Kilikya Kaleleri” çizimlerini yapıyor.

“Bütün bunlar hocamın eseri aslında. Beni keşfetti yönlendirdi, ben de 123 resim öğretmenini keşfettim. Hiç resim yapmayı bilmiyorum diye kâğıdı yırtıp atan bir öğrencim şimdi üniversitede öğretim üyesi.”

Yetenekli öğrencileri keşfederken kendisi de çalışmalar yapıyordu. Öğrencileriyle birlikte yaptığı iki Atatürk portresi şu an sahip olduğu en değerli iki

eser. Elişi (cam, tahta, kâğıt) buğday tanesi... gibi) ve resmin birlikte kullanıldığı (Atatürk portreleri) çalışmalar yaptı hep. Düziçi Köy Enstitüsü'nde çok güzel günler geçirdi. O öğrencilerini, öğrencileri de onu çok sevdi.

Mehmet Yılmaz (1950-51 mezunu)

“Feriha öğretmenin hem öğretmenlere hem de öğrencilere karşı büyük bir saygı ve sevgisi vardı. O, bir ana gibi hareket eder herkesin dikliğini diker yol gösterir, cebinizde harçlığınız var mı diye sorardı. Üzgüseniz teselli ederdi. En güzel anaydı o. Benim dersime girmede. Uçan kuşlar bile güzelliğine ve kibarlığına saygı duyardı. Çok bilgili ve kültürlü, kısacası, dört-dörtlük bir hanımefendiydi.”

Murtaza Yılmaz (1951 mezunu)

“Dersime girmese de çocuklara yaklaşımı çok farklıydı. Bir abla bir anaydı. Elimizden tutandı, yaşamamızı

kolaylaştırandı. Bir düğmemiz mi düşmüş hemen dikerdi. 30 yıl sonra adını duyunca aradım buldum ve ziyaretine gittim. Kurduğum dersane torunlarını da ben okuttum.”

1 949 yılında ayrıldığı Düziçi Köy Enstitüsü' ne 65 yıl sonra gelmenin mutluluğunu yaşıyordu Feriha Öğretmen.

“Bütün Dünya'daki yazıyı okuyunca Mehmet Yılmaz' ı aradım buldum ve Murtaza Yılmaz ile görüştim. Bu yıl beni de davet ettiler.Seve seve gelirim dedim. Derslerine girmiş olayım olmayayım enstitülülerle karşılaştım, çok duygusal anlar yaşadık. Ölmeden önce tekrar onları görmek beni çok çok mutlu etti. Öğrencilerimin beni araması bana mutluluk veriyor, ömrümü uzatıyor.”

Köy enstitülerinin kapatılmasına olan üzüntüsü ise hâlâ taze.

“Köy enstitülerine “Komünist Yuvası” diye leke sürdüler. Kesinlikle böyle bir şey yoktu. Biz orada canla başla çalıştık. Bütün binaları öğrencilerimiz kendi elleriyle yaptı. Sabahtan öğleye kadar kültür derslerimiz vardı. Tek amacımız yararlı bireyler yetiştirmek ve ülkemizin kalkınması için çalışmaktı. Kapatılması büyük hata oldu. Enstitüler kapatılmasaydı yüz yıl daha ilerde olurduk.

Cehalet olmaz, köylümüz aydın olurdu. Ortadoğu ülkelerine ışık olurduk. Özetle, aydınlık bir ülke olurduk.”

Feriha Topbaş'ın 89 yıllık yaşamının en unutulmaz anısı ise Atatürk'e ait.

” 1937 yılında İsmet İnönü İlkokulu' nda 4. sınıfta okurken ders saatinde birden siren çaldı ve öğretmenlerimiz Atatürk' ün geldiği söyledi. Okulumuz Atatürk Caddesi' ne yakın olduğu için okulun tüm öğrencileri hemen caddeye koştuk. Büyük abilerimiz bizleri omuzlarına aldı Atatürk' ü göre-

Feriha öğretmenin, Atatürk Anıtına çelenk koyduktan sonra Atatürk'ün resmini öpmesi herkesi çok duygulandırdı.

bilelim diye. Atatürk arabasında yavaşça ilerliyor halkı selamlıyordu. Hatay'a gidiyordu ama Adana' da halka hitaben bir konuşma yaptı. Çok hastaydı ama buna rağmen Hatayı Türkiye'ye bağlamak için gelmişti. Unutulmaz bir andı.”

Ve son sözü;

“Bugün elimde bir yetkim olsa çağın koşullarına uygun köy enstitülerini tekrar açardım.”

semaerdogan@butundunya.com.tr

UFAK TEFEK BİLGİLER

Sabahat Önen

Çocukları Dinleyin

Araştırmalara göre çocukların %52 si yemek masasında otururken kendi duyguları hakkında konuşmaktan hoşlanıyor.

Hedef Şaşmıyor

Okçu balıkları ağızlarındaki suyu püskürterek suya düşürdükleri küçük örümcekleri avlarlar.

Onları Koruyalım

Dünyadaki tüm insanlara 6 ay yetecek oksijen üretimi için 38 trilyon \$ gerekir. Ağaçlar bunu bedava yapıyor.

Türkiye'de yetiştirilen evcil güvercin ırkı sayısı köpeklerin ve kedilerin ırklarından daha fazladır.

SINIRSIZ ENERJİ

Dünyanın güneşten aldığı enerji miktarı, 100 milyonun üzerinde elektrik santralının ürettiği enerji miktarına eşittir.

Singapur'da sakız çiğnemek yasaktır.

Tatlı Su Ona Göre Değil

Bazı türleri hariç, köpekbalıkları tatlı suya girse saatler içinde hücreleri parçalanarak ölürlür.

Ultra Süper Madde

Grafen, çelikten 6 kat hafif, 10 kat güçlü ve 13 kat esnek yeni bir madde. Geleceğin uzay dahil tüm stratejik sektörlerini etkileyecek

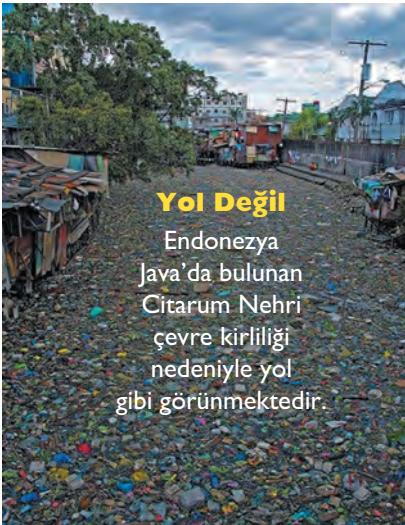
TAMAMEN DONMUŞTU

ABD'deki Niagara Çağlayanı 29 Mart 1848'de buzlar, Ontario ırmağının akışını engellediğinden 30 saat süreyle akmamıştır.

EN KÜÇÜK ÜLKE

Dünyanın en küçük ülkesi Vatikan, sadece 5 km2'dir

Yol Değil

Endonezya Java'da bulunan Citarum Nehri çevre kirliliği nedeniyle yol gibi görünmektedir.

Pyotr İlyiç Çaykovski

(1840-1893)

Romantik Dönem

Rus klasik müzik bestecisidir. Babası

devlet madenlerinde müfettiş olan Çaykovski 1840 yılında Rusya'da Votkinsk'te doğdu. Ailesinin istemesine rağmen müzik alanında kariyer yapmayı seçti. Üstün derecelerle okullardan mezun oldu. Konser izleyicileri arasında çok popüler olmasına rağmen Çaykovski zaman zaman eleştirmen, müzisyen ve besteciler tarafından sert eleştirilere maruz kalmıştı. Alinyazısı adlı senfonik şiirde kendi bestecilik üslubuna olan tutku ve özlemi ortaya çıkarmıştır.

19.yüzyıl sonlarının önde gelen ünlü Rus bestecisi Çaykovski zengin melodileri ve orkestra düzenlemeleri ile dikkat çekmiştir. En başarılı operası Eugene Onegin olan Çaykovski, 7 senfoni, 2 opera, üç bale, üçü piyano, biri keman olmak üzere dört konçerto, üç yaylı dördül eserleri bestelemiştir. Baş yapıtı olarak saydığı Pathetque senfonisini Ağustos 1893'de tamamladı. Çalınışını ilk kez kendi yönettiği yapıtının fazla alkış almaması onu düş kırıklığına uğrattı. Başlıca Eserleri: Kış Rüyaları, Küçük Rus, Polish, Manfred Senfonisi, Fındıklıran, Uyuyan Güzel, Kuğu Gölü, Maça Kızı, Eugene Onegin, Çaykovski Keman Konçertosu, Çaykovski Piyano Konçertosu No 1, Romeo ve Juliet, Rokoko Çeşitlemeleri.

Yazarak Söyleyerek

Sadi Bülbul

Gölgeler

Dorian Gray'in Portresi'nde unutamadığım bir bölüm vardır: Dorian, aşık kadın rollerinde hayranlıkla izlediği bir tiyatrocü kızı tutulmuştur. Bir süre sonra kız da

Dorian'a aşık olur ancak sahnede coşkusunu kaybeder. Rolü sıradanlaşır ve Dorian Gray de, eski ateşli rollerini oynamayan kızı terk eder. Kız bu durumu şöyle izah eder...

"Ona aşık olmadan önce ben tiyatroyu "gerçek" sanıyordum... Gerçek aşka kavuşunca, sahnenin bir "gölge" olduğunu

anladım ve artık bu gölge'ye kendimi veremedim. Hayatta gerçek aşık iken, sahnede aşk taklidi yapamadım."

Gerçek aşk gerçekten nerededir?

Gerçek hayatın içinde mi? Yoksa görüntüler ve hayaller dünyasının labirentleri içinde mi? Aşk denilen şey gerçekte bir aşk oyunu olmasın?

Oscar Wilde romanında bize “gerçek aşk”ın ne olduğundan söz etmez ancak soru dipdiri ayaktadır: Gerçek aşk, yapılan aşk rolünde (yani “gölge”de) mi gizlidir? Yoksa gerçek dünya’da mıdır?

Gerçek kişiler arasında zamanla coşkusu kaybeden aşk, birbirine kavuşamayanların “gölgeler dünyası”nda hep devam ediyor. Ve biz, gerçek aşka kavuştuğumuzu sandığımız anda, gerçek aşk duygularımızı yavaş yavaş kaybediyor ve artık sahnede aşık rolleri yani aşk taklitleri yapamıyoruz.

Bu aşklardan hangisi gerçek? Gerçek aşk ya hiç yoktur ancak insanlar gölgede de, güneşte de onu bir süre var sayarlar... Ya da gerçek aşk vardır ancak gerçek kişiler arasında değil; gölgeler, görüntüler arasında ve hayaller içindedir. Yoksa aşk, hiç mi yoktur? Ya da nerede olursa olsun o, bizimle değil de,

içimizdeki bir başka insanla ilgili bir şey midir?

İçimizin görünmezlerinde yaşayan o “başka insan” gerçek olmadığı için; sevgilisinin elini tutamıyor, başını okşayamıyor, onu öpemiyor... Yoksa bu nedenle mi hep var oluyor ve gerçek insanların aşkları ise bunları yapabildikleri için mi bir süre sonra yok olup gidiyor?

Dorian Gray aşk rollerinde sevdiği kıızı, kıızı kendisine aşık olup da artık sahnede coşkusu kaybettiği için artık sevmez ve ondan soğur. Bir süre sonra kıızı da onu unuttur. Bu sayede belki kıızı, gerçek aşkın “gerçekte”

değil “sahnede” yani gölge’de olduğunu yeniden öğrenir. Aşk, oynanan “oyun”un rolünde gizli ve öylece güzeldir. Vuslat ise bu oyun’un can düşmanıdır.

Hadi diyelim Dorian

Gray, hasta bir roman kahramanıydı. Kendisine aşık olan ancak sahnedeki aşk başarısını kaybeden kızı bu nedenle terk etti. Peki sağlıklı insanlar bu konuda neler düşünür dersiniz? Gerçek aşk gerçekten nerededir? Gerçek hayatın içinde mi? Yoksa görüntüler ve hayaller dünyasının labirentleri içinde mi? Aşk denilen şey gerçekte bir aşk oyunu olmasın?

Sorunun cevabı zordur ama birbirine kavuşamayanların aşkı hiç ölmediğine ve kavuşanların ise bir gün değil aşklarının ölmesi, birbirini öldürecek hale geldiklerine göre; gerçek aşk galiba bizim değil “içimiz-

deki biz”in yani öteki insanın aşkıdır. Bizi elinde oynatan ne sevgilimiz, ne de “biz”iz. “O”dur. Yani “içimizdeki biz”i oynayan “aşk oyuncusu”dur.

Rolü ve geçeceği denedikten sonra, sonuçta aşkı sadece sahnede bulunduğunu söyleyen oyuncu kıza, ünlü Fransız yazarı Françoise Sagan da katılıyor olmalı ki yazar, biraz da kendini ele vererek şöyle demiştir:

“Ömürünü aşk ve öykü romanlarına veren bir yazarın hayatta bir kere olsun aşık olamayacağına kalıbımı basarım. Çünkü gölgeler onu esir almıştır.”

Bu sözü tamamlayan bir başka anlatım da şudur:

“Hayatta aşkı bulamayan ‘hayal tutsakları’ kendilerini, onun gölgesinde serinletip dinlendirebilirler”

Kimbilir belki de, gölgeler daha serin ve emindir. •

sadibulbul@butundunya.com.tr

Kürk

Hali vakti yerinde bir ailenin genç kızı eve geldiğinde, annesini ayna karşısında yeni kürküne hayran hayran bakarken buldu. Çevreci genç kız sinirli bir sesle:

"Anne! Sen şu üstündekini giyip gösteriş yapacaksın diye, zavallı, savunmasız, masum bir yaratığın ne acılar çektiğini biliyor musun?"

Annesi:

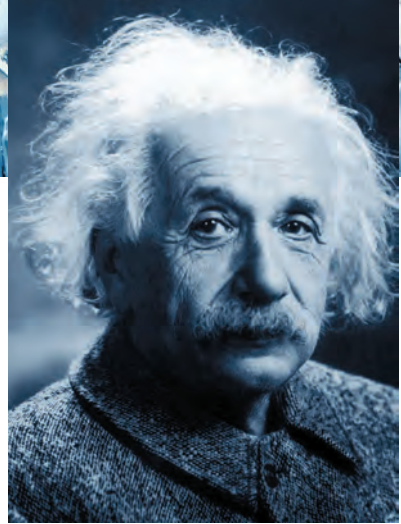
"Sus kızım! Sen baban hakkında ne biçim konuşuyorsun bakıyorum!"

Einstein'ın buzdolabı

Çeviri: MELEK KURT

Ismi, 'dahi' sözü ile eşanlı hale gelen Alman Fizikçi Albert Einstein, Nobel Ödüllü dünya çapında tanınan bir bilim adamı olmasından yıllar sonra, o güne dek yaptıklarının yanında 'sıradan' kabul edilebilecek yeni bir uğraşa girmişti: Buzdolabı geliştirmek...

1920'li yıllarda Almanya'da yaşayan Albert Einstein, bir gün gazette buzdolaplarından sızan gaz nedeniyle uykularında ölen bir ailenin haberini okudu. Anne, baba ve çocukla

rının hepsi de, o dönemlerde yeni yeni yaygınlaşan ve henüz tam olarak güvenli kabul edilemeyen mekanik buzdolaplarının kurbanı olmuşlardı.

Bu yeni geliştirilen soğutuculara kullanılanlar (amonyak, sülfürdioksit ve metil klorhidrat) son derece zehirli maddelerdi ve sızıntı durumunda ölüme yol açabiliyorlardı.

Einstein öğrencisi Leo Szilard ile

Okuduğu haberdan etkilenen ve buzdolapları için daha sağlıklı bir yol bulunabileceğine inanan Einstein, kendisinden 19 yaş küçük Budapeşteli öğrencisi Leo Szilard ile birlikte kolları sıvadı. Buzdolaplarıyla ilgili problemin sadece zehirli soğutucular olmadığı sonucuna varan Einstein ve Szilard'a göre, esas sorun buzdolaplarının doğaları gereği mekanik olmalarıydı. Azıcık mekanik deneyimi olan biri bilirdi ki, hareket eden parçalar her türlü sistemde aşınma ve kopmalara sebep olurdu. Hareket eden parçaları

ortadan kaldırdıklarında sistem belki de hiç teklemeyecekti.

İki büyük fizikçi, termodinamik bilgilerini, herhangi bir mekanik hareket içermeyen bir soğutma sistemi geliştirmek için kullanabileceklerini fark ettiler. Çok çeşitli tasarımlar üre-

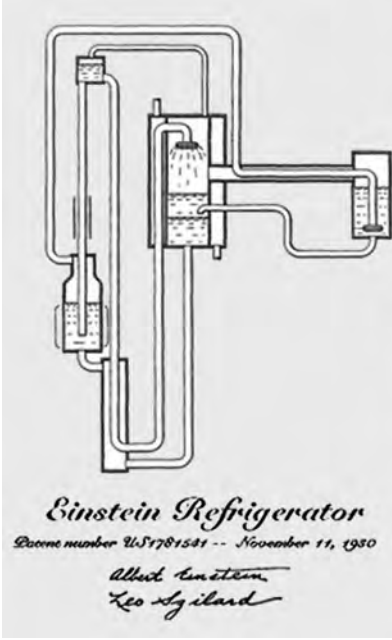
ten Einstein ve Szilard, daha umut verici gözükken üç fikir üzerinde yoğunlaşmaya karar verdiler. Mekanik kompresörlerin kullanıldığı modern soğutma sistemlerinin aksine, birbirinden bağımsız üç bilimsel ilkeye dayanan buzdolapları tasarladılar:

Elektromanyetizm, emme ve yayılma. Einstein ve genç öğrencisi Szilard, 1926'dan 1933'e kadar buzdolapları üzerinde

çalıştılar ve 7 farklı model geliştirdiler. Einstein, ilk çalışma yıllarının büyük bölümünü İsviçre Patent Dairesi'nde geçiriyor olduğundan, tasarımlarının patent işlemlerini zorluk yaşamadan gerçekleştirdiler.

Einstein'ın buzdolabı tasarımlarının hiçbiri, hareket eden parçalar içermiyordu. Buzdolabı için bir indüksiyon pompası geliştirmişlerdi ve soğutma işlevi için yalnızca basınçlı amonyak, bütan ve su kullanılıyordu.

Einstein'ın buzdolabı, elektriksiz çalışıyordu...

Einstein'in patent başvurusundaki orijinal soğutma çevrimi çizimi ve fiziksel prototipi...

Einstein'in buzdolabı, elektriksiz çalışıyordu...

Ancak ne yazık ki, üretilmedi ve projeleri sona erdi. Bunun birkaç nedeni vardı. Tüm dünyada yaşanan ekonomik kriz bir etkendi. Ayrıca buzdolabı tasarımları sürekli olarak gelişmekteydi. Ama esas darbe 1930 yılında keşfedilen Freon'dan geldi. Freon zehirli olmayan bir soğutucu ve böylece sızıntı tehlikesi ortadan kalkmış oluyordu. Yeni bir buzdolabı tasarımına da ihtiyaç kalmamıştı.

İlginçtir ki, bütün bunlar bile Einstein-Szilard sisteminin sonu olmadı. Onların geliştirdiği marifetli pompa daha sonra nükleer reaktörlerin soğutma sistemlerinde kullanıldı.

Sonuçta, iki bilim adamı, altı ülkede kırk beşin üzerinde patent almışlardı. Onların buzdolabı sektörüne yaptığı büyük katkı, belki o dönemde tam olarak anlaşılmadı ya da değerlendirilemedi ama günümüzdeki çevre dostu teknoloji arayışı, bu iki dehanın tasarımlarını yeniden gündeme getirdi.

Almanya'daki Oldenburg ve İngiltere'deki Oxford Üniversite'lerinden iki ayrı ekip, Einstein'ın geliştirdiği buzdolabı sistemi üzerinde çalışmaya başladılar. Çünkü bugün, buzdolapla-

Günümüzdeki çevre dostu teknoloji arayışı, bu iki dehanın tasarımlarını yeniden gündeme getirdi.

rının saldığı freonların zararlı sera gazlardan oldukları biliniyor.

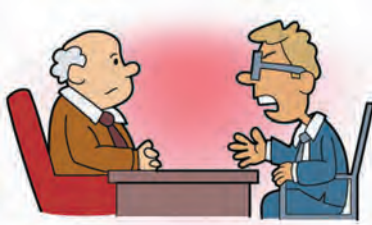
Einstein'ın kendi tasarımında kullandığı tek enerji girdisi olan mütevazı bir ısı kaynağı yerine ise, güneş enerjisini kullanılabilmesinin üzerinde çalışılıyor. Einstein, insanlığa 1930'da bıraktığı bu bir diğerk mirasıyla da, küresel ısınmanın önlenmesine ciddi bir katkı vaat ediyor... •

Oldenburg Üniversitesi'ndeki çalışma ekibinden Wolfgang Engels (solda) ve Dr. Falk Riess...

Mr. Brown

İkisi de Brüksel'deki Nato karargahında çalışıyordu; ama hiç karşılıklı oturup konuşmamışlardı. Bir gün yemekte rastlantı sonucu aynı masaya oturdular. Bir yandan yemek yiyor, bir yandan da günlük işlerinin ne denli yoğun olduğunu anlatıyorlardı. Birinci adam "Ben işlerimi saat beşe değin bitiriyorum" dedi.

Öteki adam, "Ne güzel" dedi. "Ben her gün neredeyse gece yarısına değin çalışıyorum. İşim bir türlü bitmek bilmiyor. Peki, siz işlerinizi bu denli erken nasıl bitirebiliyorsunuz?"

Adam, "Kolayı var" dedi. Adama doğru eğilerek "Ama aramızda kalsın" dedi.

"Kabarık ya da karışık bir dosya

geldiğinde, üzerine 'Mr. Brown tarafından incelenecek' yazıp kurtuluyorum. Nasıl olsa her kuruluşta bir Mr. Brown kesinlikle vardır."

Bu açıklamaları dinleyen öteki adam başını kaldırdı, yutkundu ve sinirli bir biçimde şunları söyledi: "Mr. Brown benim!"

Gönderi: SABAHAT ÖNEN

TEMMUZ AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Satranç Çözümleri

PROBLEM: Umut Sayman
(ChessStar.com 2014) 2# 1.Ae5
(2.Ka5#) 1...Şxe5 2.Ka5+# ,
1...Kxe5 2.Kd6+#, 1...Fxe5
2.Fe6+#

OYUN SONU: Kopayev 1958
1.Kh8! Şf2 2.Kh2+ Şf1 3.Kh1+
Şg2 (3...Şf2 4.Şd2) 4.Ke1 Şf2
5.Şd2 1-0

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(c)** Karbondioksit
2-(b) Hemoglobin
3-(d) Hile
4-(c) Steve Jobs
5-(d) Türkler hiç bir ülkeyle savaşmamışlardır
6-(c) Atom numarasına göre
7-(b) Sadakat
8-(d) Ciğer
9-(b) Sylvester Stallone
10-(b) KGB
11-(a) ABD
12-(a) At
13-(d) Millet vekilleri tutuklanamaz
14-(a) Frigya
15-(d) Edirne

- 1-(c)** Özçekim
2-(b) Görevdeşlik
3-(a) Tanıtma filmi
4-(d) Balık ağı
5-(d) Tedavi uzmanı
6-(a) Vuruk
7-(b) Tınlaşım
8-(c) Uyuşturma
9-(b) Acayip
10-(d) Çırpıcı
11-(a) Sıkı denetim
12-(b) Tarafsız
13-(c) Sürüm
14-(c) Ölçüt
15-(d) Nesil

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	A	L	İ	U	L	V	İ	B	A	R	A	D	A	N	
2	L	E	H		U	N		A	N	A	K	O	N	D	A
3	A	B	A	N	T		O	K		D	A	N	A	Y	
4	A		T	E		K	R	A	M	E		Ç	A	L	
5	T	R	A	K	Y	A		R	A	S		T	Y	A	
6	T	A		K	A	R	T	A	L		S	E	M	A	
7	İ	M	B	A	T	E		A	R	A	B	A	S		
8	N	İ		R	A	H	M	E	T		A	R		B	İ
9	Y		K	E	L	E	K		Y	İ	T	İ	K		N
10	A	H	U		A	M	İ	R	A	L		Z	A	R	A
11	V	A	R	A	K		N	İ		E	T		R	O	M
12	A	R	S	A		A	M	İ		E	S	A	M	E	
13	Ş		A		A	R	D	E	Ş	E	N		M	A	K
14	Ç	E	K	E	K		O	L	A	Y		F	A	İ	
15	A	K		R	İ	L		R	E	T	İ	N	A		
16		S	A	D	E		U	W	E						
17		P	E	L	E	R	İ	N		T	İ				
18	A	N	İ	M	E		A	Y		S					
19	Y		Y		K	A	Y	I	N						
20	E	D	E	P		S		L	O	R					

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Poyraz Çağlayan, Ankara

Merve Koşar, İstanbul

Sude ve Naz Ardal, İstanbul

Dila Yazıcı, Samsun

Yiğit Eryörük, *Eskişehir*

Burak Karakaya, *İstanbul*

Burak Kerem Yıldız, *Yalova*

İnci Tanyıldızı, *İzmir*

Sude Naz Yücel, *İstanbul*

Nehir Geçgel, *İstanbul*

Atacan Bozacı, *Muğla*

Şevval Kurağ, *Manisa*

Uras Gürsoy, *İstanbul*

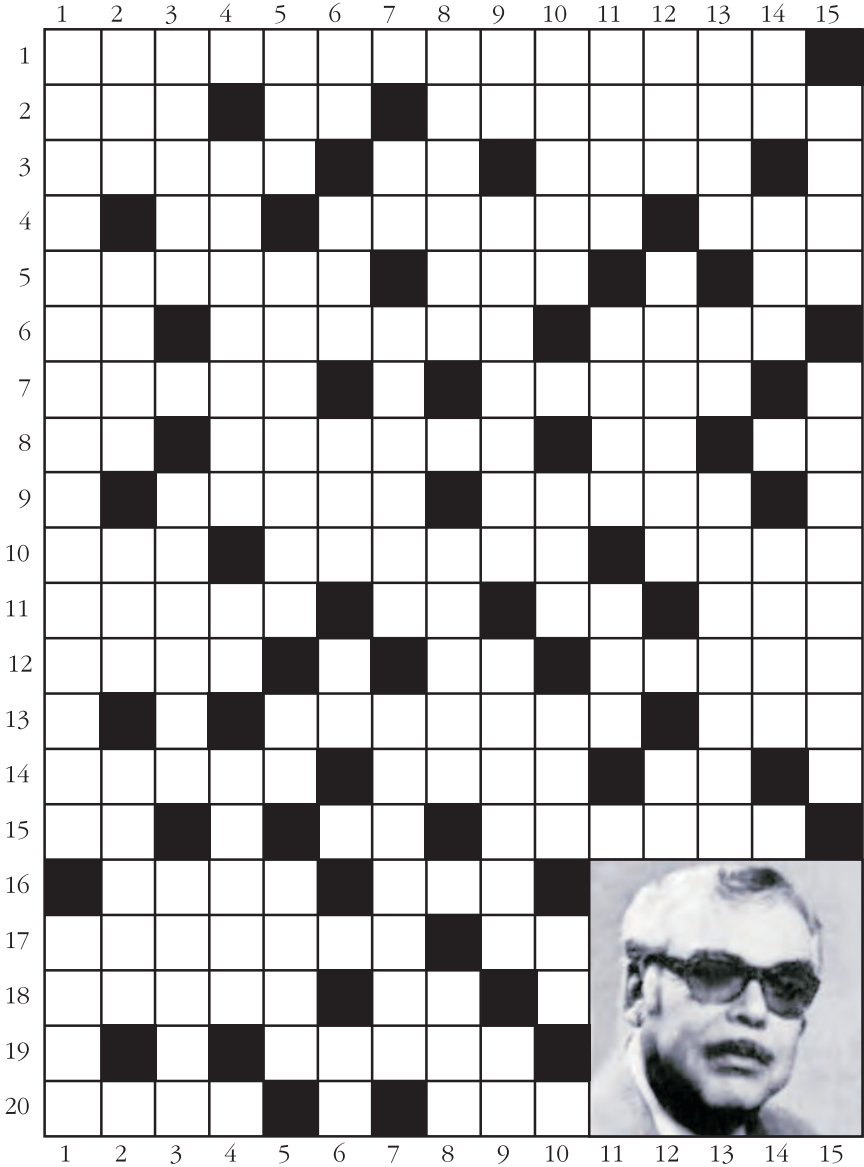
Öykü Çankaya, *Ankara*

Berk Öztürk, *İstanbul*

Öykü Şener, *İstanbul*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: **1-**Fotografda görölen Türk Sanat Müziği bestekarımız. **2-**Avrupa'da bir ırk.-Hububat tozu.- Güney Amerika'da yaşıyan çok iri ve zehirsiz bir yılan türü. **3-**Bolu ili sınırlarında bulunan turistik gölümüz.- İlkel bir silah türü.-Dişi sığır. **4-**Bir cetvel türü.- " .... Kramer'e Karşı (Dustin Hoffman'ın bir filmi).- Denizli'nin bir ilçesi. **5-**Ülkemizin Avrupa kıtasında bulunan toprak parçası.- Habeş soylusu.- Şaşma belirten bir ünlem. **6-**Uzaklık işareti.- Çok yükseklerde uçabilen yırtıcı bir kuş cinsi.- Gökyüzü. **7-**Ege bölgesinde görölen bir rüzgar çeşidi.-".... Sevdası" (Recazade Mahmut Ekrem'in bir yapıtı). **8-**Nikelin simgesi.- Halk dilinde yağmura verilen ad.- Güzel sanat.- Bizmutun simgesi. **9-**Olmamış kavuna verilen ad.- Kayıp, zayi. **10-**Ceylan.- Deniz Kuvvetlerinde en yüksek rütbe.- Sivas'ın bir ilçesi. **11-**Altın, gümüş veya başka madenler dövölerek oluşturulan ince, parlak yaprak.- Nikaragua'nın plaka imi.- Bir besin türü.- Şeker kamışından yapılan sert bir içki. **12-**Üzerine bina yapmak üzere ayrılmış toprak parçası.- Bir nota.- İsimler listesi. **13-**Rize'nin bir ilçesi.- Bir mastar eki. **14-**Kayıkların bakım ve onarımının yapıldığı yer.- Vaka, hadise.- Bir nota. **15-**Bir renk.- Vilayet.- Gözün en iç tabakası. **16-**Katıksız, saf.- ' ... Zeeler' (1960'lı yılların efsanevi Alman futbolcusu. **17-**Kolsuz bir üstlük türü.- Boru sesi. **18-**Japon çizgi film sanatı.- Dünyanın uydusu. **19-**Mobilyacılıkta kullanılan bir ağaç türü. **20-**Ahlak.- Tuzsuz bir peynir türü.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: **1-**Boğaziçi Şen Gönüller Yatağı', 'Sarı Mimoszamsın Sen Benim' adlı yapıtları da bulunan bestekarımız.- Rütbe, derece. **2-**Eski dilde dudak.- İstanbul'un bir semti.- Ateşin yüksek verimle yanması.- Bir cismin, çevresinde döndüğü doğru. **3-**Kuşatma.- Kuşların yemek borusu üzerinde bulunan, şişkin organ.- ' Fatma ....' (İlk kadın romancımız). **4-**Karagöz oyunlarının başında çalınan bir enstrüman.- Bir haber ajansının simgesi.-İnsanın ruhsal olgunluğu. **5-**Asya'da bulunan deniz seviyesi altında bir göl.- Hayatını yatarak geçirmek zorunda olan hasta.- Bazı yörelerde ayrına verilen ad.- Amaç. **6-**Vanadiumun simgesi.- Bir yağış türü.- Açıklayıcı nitelikte olan ikinci cümleyi birinciye bağlayan bir söz.- Bir alan ölçüsü birimi.- İskambilde birli. **7-**Müstahkem yer.- Bir işin sonunu düşünerek ölçülü, tedbirli davranma.- Ayın tam bir daire olarak dolgun, parlak görüldüğü evre. **8-**Kur'anda bir sure.- Bir makyaj malzemesi.- Bir zaman birimi. **9-**Tarla sınırı.- Bir ilimiz.- Belirti, gösterge.- Numaranın kısa yazılışı. **10-**Tunus'ta bir liman kenti.- Bir bağlaç.- Demir törpüsü.- Duman lekesi. **11-**Gelir.- Zamanı gösteren gereç.- İnsanın dış yüzeyini kaplayan doku. **12-**'Ve Durgun Akardı ....' (Mihail Şolohov'un bir yapıtı).- İran'da bir kent.- Eski bir tarihi belirtmek için kullanılan bir sözcük. **13-**Doğurgan özelliği olan.- Eski dilde su.- Bir ilimiz. **14-**Neodimin simgesi.- Avuç içi.- Avrupa'da bir başkent. **15-**'... Algan' (Tiyatro ve ses sanatçımız).- Mizmız, sevimsiz, başkalarıyla ilişki kurmayan kimse.

filizoskay@butundunya.com.tr

Satranç

Mustafa Yıldız

EMEKTARLAR ŞAMPİYONASI

Türkiye Emektarlar Şampiyonası bu yıl ilk kez Emektarlar ve Kıdemli Emektarlar adlarıyla iki kategoride ayrı turnuvalar olarak oynandı. 3-8 Haziran 2014 tarihlerinde Ankara Atatürk Satranç Merkezi Nevzat Süer Salonunda 7 tur üzerinden oynanan turnuvada Emektarlar birincisi Hür Yasin, Kıdemli Emektarlar birincisi Metin Kayaman oldular.

İbrahim Bapoğlu – Metin Kayaman

Yandaki konum Sicilya Savunmasından gelen oyunun 33. hamlesinde oluştu. Siyahlar, vezir kanadındaki hareket sonrası iki piyon üstünlük elde etmişler. Bu, kazanç için yeterli sayılabilir. “a” dikeyindeki geçer piyonuna güvenerek hızla oyun sonuna geçebilir. Kayaman, taktik motifler arıyor: 33...Fe7! En etkin kareye yerleştirilen filin okları iki kanatta da parlıyor. 34.Af2 Vc7 Kayaman, küçük fırsatları bile kaçırmak istemiyor: açarak şah peşinde. 35.Fe4 Af4! 36.Kb1 Fh4+! 37.Şxh4 Ag2+ Çatal, beyazın materyal gücünü sarsan yeni bir taktik motif ortaya çıktı. 38. Şg3 Ae1 Vezir gitti. 39.Kxb2 a piyonunu vezire dönüştüren siyah rahat kazandı.0-1

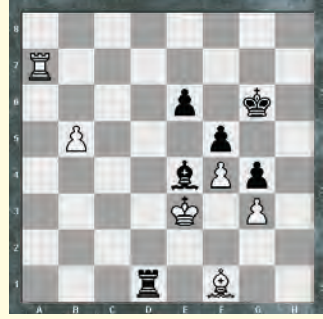
Hür Yasin – Metin Hatipoğlu

On hamle önce sürülen h piyonun düşüü değildir yalnız insanın içini sızlatan. Bu piyon düştükten sonra beyaz filin g6 karesine oturması, sonra vezirle h7’den mat tehdidi, işi tamamen bitirir. Siyahın bu fili değışmesi de dindirmez sızıyı, şimdi ya g6 karesine gelecek piyon ya da sırasını bekleyen f4’teki kale vezire takviye yapacak ve mattan kaçış olmayacak. Batsın bu dünya! 30.Fxh5 d5 Nema ništa! (Yapacak bir şey yok.) 31.Fxe7 Kxe7 Beyaz tedbiri elden bırakmıyor. 32.Fg6 Fxg6 33.fxg6 Kxe4, şahı için e7 karesini boşaltıyor. 34.Vh7+ Şf8 35.Kxf6! Şe8 36.Vxg7 Şd8. Yolun sonu. 1-0

Şükrü Alkan – H. Nejat Özmen

Başa baş giden bir oyun hatta oyun sonu. Eninde sonunda sonucu piyon yarışı belirleyecek. Hemen görünen yakın tehdit altında olan yalnız beyaz fil değil siyah kalenin hedefinde g3 karesindeki piyonun da olduğu göz ardı edilmemeli. 46.Fc4?! Kg1(46.Şf2!?) 47.Şd4 Kxg3 48.b6? Kg1 49.Fxe6 . Bu piyonu kale ile şah çekerek almak gerekirdi. 49...Kb1 Kale doğru piyonun arkasına. (Capablanca'nın ilkesi) 50.Şc5 g3 ipi yarışa geç başlayan piyon göğüsleyecek. 51.Ka3 g2 52.Kg3 + Şf6 53.Fxf5 Şxf5 0-1

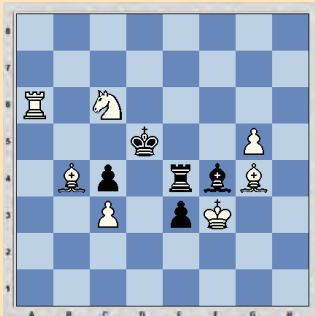

Metin Hatipoğlu – Hikmet Bağcı

Siyah, vezirle a piyonunu alacağı yerde (26...Vxa5) arka sıra matı hevesine kapıldı. 26...Kd2!? 27.Ve1 Ke2 28.Vd1Kd2 Beyaz vezire geçit vermek istemiyor. 29.Va1 Ve2 30.Va2+ Şf8 31.Va3+ Şf7 32.Kg1Kxb2 33.Vc5 Va6? 34.Vh5+ Şf8 35.Ke1 Çifte saldırı ve çoğalan tehditler. 35...Vc8 36.Vxh7 Vd7 37.Vh8+ Şf7 38.a6?! Ve6?? Yine arka sıra matı isteği ama bu sefer karşı atak daha etkili. 39.Vh5+ Şg8 40.Kd1 Vc8 41.a7 Kb7 Artık a piyonunu tutmak zor. Almaz mısın zamanında! 42.Vd4 Va8 43.Ka1 Kc7? 44.Vb6 Kb7 son hata. 45.Vxb7 1-0

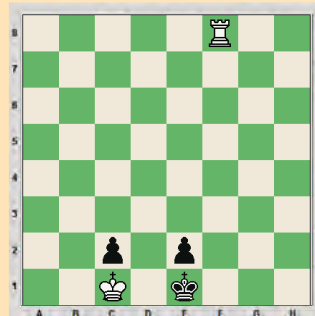

PROBLEM Umud Sayman

2 # (ChessStar.com 2014)
myildiz@butundunya.com.tr

OYUN SONU Kopayev, 1958

Beyaz Kazanır
Çözümler 151. sayfadadır.

Bize Gönderilen Kitaplardan

Çevremizde 40 Yıl

Anılar, Düşünceler

Engin Ural

Efil Yayınevi

Türkiye’de çevre bilincinin oluşması ve gelişmesi konusunda öncülük yapan Engin Ural yeni kitabıyla 40 yıldır taşıdığı bayrağı geleceğe ulaştırıcaklara bir rehber sunuyor. Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olduğu süreçte kurucuları arasında yer aldığı Türkiye Çevre Vakfı ‘Neden Çevre?’ sorusuna yanıtını veren yurtiçi ve yurtdışında bir dizi toplantı, yayın ve 190 kitap yayımladı. Türkiye Çevre Vakfı kesintisiz bülteni dışında Türkiye’nin ilk çevre sorunları envanterini yayınladı. Dahası dünyada kendi ülkesinin envanterini yayınlayabilen ilk gönüllü kuruluş olmayı başardı. Dünyada çevre konusunda yürütülen çalışmaları yakından izleyip eş zamanlı olarak Türkiye’de kamuoyu ile paylaşan Türkiye Çevre Vakfı 1982 Anayasası’ndaki Çevre ile ilgili 56. maddeyi ve 1983’te yürürlüğe giren 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun ilk

taslağını hazırladı, ilgili makamlara sundu ve etkili bir kampanya ile bunların ülkenin hukuk sistemine girmesini sağladı. “Çevremiz! Hem de en geniş anlamıyla ... Hava, su, toprak ve insanı çevreleyen her şey. 40 yıllık geçmişe bir bakış! Vakıfların, derneklerin ve benzeri kuruluşların; projelerin, uluslararası ilişkilerin pek bilinmeyen dünyası. Üniversiteler, bürokrasi, hukukçular ve muhafazakârlık üzerine değerlendirmeler, görüşler, sorular ... 40 yıldır bu konuların içinde olan TÇV Genel Sekreteri Av. Engin Ural’ın yaşamı, anıları, düşünceleri.”

Fikirler Tarihi

Ateşten Freud’a

Peter Watson

Yapı Kredi
Yayınları

Ziya Paşa’nın “Eşek ölür semeri, insan ölür eseri kalır” dediği insan oğlunun iki milyon yıl önce çakmaktaşı, baltanın icadıyla başlayan, bugüne varan yolculuğu boyunca bıraktığı eserleri dünyanın dört bir yanından derleyerek bir araya toplayan Peter Watson görkemli araştırması “Fikirler Tarihi” insanlık tarihinin, insanın yaratıcılığının

kapsamlı bir dökümü. İnsanlık tarihine farklı bir pencereden bakarak tarihte, imparatorların ve kralların, bakanların ve generallerin değil, insanlığın uzun koşusunun mihenk taşları olan fikirlerin hikayelerini anlatıyor. İlk diller, ilk sözcükler, tanrılar, kurbanlar, takvim, zaman, sanat, para, yazı ve ekonomi, mucitler, filozoflar, müzisyenler, dini liderler, şairler, yazarların hayat hikayelerinden damıtılarak okura sunuluyor. Geleneksel tarihe bir alternatif olarak yazılan bu kitap, kralların, savaşların, fetihlerin ve antlaşmaların tarihini değil, tarihe kaydedilmiş bütün büyük olayların arkasındaki düşünce süreçlerini, bu süreçlerin ürünleri olan fikirlerin ve buluşların tarihini sunan bir başucu kaynağı.

Hayatın Anlamı ve Psikoterapi

Viktor Emil Frankl

Say Yayınları

Çocukluğundan başlayarak hayatın anlamını sorgulayan Victor E. Frankl 1943'te eşi, babası ve kız kardeşi ile birlikte Nazi SS subaylarınca tutuklandı. Ölüm kampları olarak adlandırılan Auschwitz ve Dachau toplama

kamplarında her an gaz odalarına gönderilme korkusuyla 3 yılını geçiren Frankl, kız kardeşi ile kurtulanlar arasındaydı. Kurtuluşunu borçlu olduğu şey: “Hayatın Anlamı”ydı. Daha önce Türkçeye çevrilen “İnsanın anlam Arayışı”, “Duyulmayan Anlam Çılgılığı” adlı yapıtlarının ardından “Hayatın anlamına sarsılmaz bir inançla sarılan Logo terapinin kurucusu Viktor E. Frankl, bu kitabında hayatın, dünyanın, varoluşun anlamını kavrayamaması sonucu insanın içine yuvarlandığı, intihara sürükleyebilen umutsuzluk ve çaresizliğe çözüm getirmeye çalışıyor. Anlam, somut hayatın içinde, hayatın, kendisine sorulan sorulara verdiği cevaptır. Naziler tarafından toplama kamplarına kapatılan ve ailesini gaz odalarında kaybeden Frankl, bu uçurumun en dip noktasında bile anlamın yok edilmez insan özgürlüğünün bir parçası olarak nasıl direnişe destek verdiğini akıcı bir dille anlatıyor. Okur bu kitapta bir terapi felsefesi bulacak. Yormayan ama iddialı bir felsefe bu.” Nietzsche'nin “Yaşamak için bir niçini, nedeni olan kişi hemen hemen her nasıla katlanır” sözünü çok beğenen Frankl, hayatın anlamına ilişkin tek tümce söylemesi istendiğinde yanıtı onun adına bir öğrenci verdi: “Siz hayatınızın anlamını başkalarına yardım etmekte, hayatınızda bir anlam görmekte buldunuz.”

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: SELİN DEMİRYÜREK, İSTANBUL

Biri Size İkincisi Bir Sevdiginize

%50
İNDİRİM

Bütün Dünya'dan İkinci Aboneliğe %50 İndirim

Bütün Dünya tüm okuyucularına kaçırılmayacak fırsat sunuyor:

Dergimize 1 yıllık abone olan herkese bir yakınına armağan olarak gönderebileceği ikinci abonelik bedeli şimdi % 50 indirimli. Bu fırsattan yararlanmak ve Bütün Dünya'ya abone olmak şimdi çok kolay. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla abonelik işleminizi başlatabilir; ve yıl boyu dergilerinizi her ay kapınızdan alabilirsiniz.

Bütün Dünya Abone Servisi:

Tel: (0312) 215 51 27-28 Dahili: 313

Gsm: (0536) 634 35 97

E-posta: abone@butundunya.com.tr

T Ü R K R E S S A M L A R I

KADRIYE KORUBEYİ

Kadriye Korubeyi, 1962’de Bingöl’de doğdu. Kilis öğretmen okulundan sonra Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden mezun oldu. 1998 yılından bu yana sanatsal çalışmalarına devam etmektedir. Antalya ve İstanbul’da yağlı boya ve pastel resimlerinden oluşan 3 tane kişisel sergi açıp, 17 tane karma resim sergisine katıldı. Halen Kadıköy Sanatçılar Sokağında ve ‘Serseri Öyküler’ isimli atölyesinde sanatsal çalışmalarına devam etmektedir.

ISSN 1301-7608

9 771301 760320